

Pozitiva a negativa multikulturní rodinné výchovy

Pavína Parks

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavína Parks**
Osobní číslo: **H15264**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Pozitiva a negativa multikulturní rodinné výchovy**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení teoretických východisek a pojmů vztahujících se k výchově v multikulturní rodině a s ní spojených pozitiv a negativ.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace smíšeného výzkumu formou dotazníku a rozhovoru.

Zpracování, vyhodnocení a interpretace získaných dat.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

BALVÍN, Jaroslav. Pedagogika, andragogika a multikulturalita. Praha: Hnutí R v nakl. Radix, 2012. ISBN 978-80-86798-07-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

HARDING-ESCH, Edith, Riley, Philip, 1941-. Bilingvní rodina. Edith Harding-Esch, Philip Riley; IZ anglického originálu přeložily Pavla Le Roch a Alice Zavadilová. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 223 s. (Rádcí pro rodiče a vychovatele). ISBN 978-80-7367-358-1.

HLADÍK, Jakub. Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006, 73 s. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-7318-424-9.

STŘELEČ, Stanislav. Úvod do teorie rodinné výchovy. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1982.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

YALOM, Irvin D. Máma a smysl života. Vyd. 5. Přeložil Helena HARTLOVÁ. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0642-2.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Zlatica Bakošová, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

11. ledna 2018

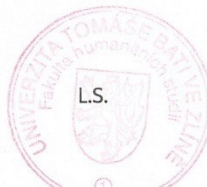
Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 11. ledna 2018

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 13.4.2018

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce „Pozitiva a negativa multikulturní rodinné výchovy“ se zabývá teoretickým vymezením problematiky výchovy v multikulturní rodině a s ní souvisejícími pojmy. Dále se zabývá analýzou specifických problémů spojených s multikulturní výchovou, rozlišností zvyků, tradic, jazyka a výchovy vybraných národností či národnostních menšin žijících v České republice i v zahraničí. Praktická část se zaměřuje na kvalitativní výzkum s rodinami a zejména matkami z multikulturních partnerství, analyzuje data získaná od těchto respondentů a snaží se poukázat na problémy v praxi.

Klíčová slova: Akulturace, bilingvní rodina, bilingvismus, dvojrakovost, dvojjazyčnost, interkulturní partnerství, identita, kultura, kulturní identita, mateřský jazyk, multikulturalita, multikulturní společnost, multikulturní rodina, multikulturní výchova, předsudky, rasa, rasismus, stereotypy, tradice.

ABSTRACT

The bachelor thesis „Pros and Cons of a Multicultural Family Upbringing“ deals with theoretical definitions of the issues of upbringing in a multicultural family and its related concepts.

It also deals with the analysis of specific problems connected with multicultural upbringing, differences in customs, traditions, language and education of selected nationalities or national minorities living in the Czech Republic and abroad.

The practical part focuses on qualitative research with families and especially mothers from multicultural partnerships and analyzes the data obtained from these respondents, trying to point out problems in practice.

Keywords: Acculturation, bilingualism, bilingualism, duality, bilingualism, intercultural partnership, identity, culture, cultural identity, mother tongue, multiculturalism, multicultural society, multicultural family, multicultural education, prejudice, race, racism, stereotypes, traditions.

Ráda bych vyjádřila poděkování, paní doc. PhDr. Zlatici Bakošové, CSc., vedoucí mé bakalářské práce, za poskytnutí odborné a užitečné pomoci během zpracování práce. Poděkování patří také mé rodině, kolegyním a ochotným respondentům, kteří rovněž svou trpělivostí a ochotou přispěli k dokončení této práce.

“Všechno je nejdříve těžké, než to začne být snadné.”

/Goethe/

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronické nahrávky do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TEORETICKÉ VÝCHODISKA	13
1.1 PŘEHLED PROBLEMATIKY V ZAHRANIČNÍ A DOMÁCÍ LITERATUŘE.....	13
1.2 MULTIKULTURNOST V ČESKÉ REPUBLICE.....	14
2 MULTIKULTURNÍ RODINA – JEJÍ PROBLÉMY A VÝZNAM	17
2.1 CHARAKTERISTICKÉ ZNAKY MULTIKULTURNÍ RODINY A JEJÍ ČLENĚNÍ.....	20
2.1.1 Vznik multikulturní rodiny.....	22
2.1.2 Dělení multikulturní rodiny.....	24
2.2 JAZYK, VZDĚLÁNÍ, MUŽSKÁ A ŽENSKÁ ROLE V MULTIKULTURNÍ RODINĚ.....	24
2.3 PROCES SPOLEČNÉHO SŽÍVÁNÍ MANŽELŮ POCHÁZEJÍCÍCH Z ODLIŠNÝCH KULTUR.....	27
2.4 VÝZNAM UTVÁŘENÍ MULTIKULTURNÍ RODINY PRO RODINU A PRO SPOLEČNOST.....	29
3 VÝCHOVA DĚTÍ V MULTIKULTURNÍ RODINĚ	31
3.1 TRADICE VÝCHOVY DĚTÍ V ČESKÉ RODINĚ.....	32
3.2 TRADICE VE VÝCHOVĚ JINÝCH KULTUR.....	34
3.3 REÁLNÉ PŘEDSTAVY A SPOLEČNÁ DOHODA MANŽELŮ O VÝCHOVĚ DĚTÍ V MULTIKULTURNÍ RODINĚ.....	35
3.4 DIFERENCIACE ZPŮSOBŮ VÝCHOVY V MULTIKULTURNÍ RODINNÉ VÝCHOVĚ.....	36
3.5 PROBLÉMY PŘI FORMOVÁNÍ IDENTITY DĚTÍ, VÝCHOVA DĚTÍ K SEBEPŘIJETÍ.....	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 VÝZKUM	44
4.1 VYMEZENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU TEXTU.....	44
4.2 CÍL, ÚLOHY.....	44
4.3 METODY A METODIKA VÝZKUMU.....	45
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR.....	45
5 ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH ÚDAJŮ	47
5.1 KAZUISTIKY.....	47
5.2 ANALÝZA DAT A ZJIŠTĚNÍ.....	48
5.2.1 Jazyk.....	48
5.2.2 Mateřství.....	49
5.2.3 Výchova.....	49
5.2.4 Role, zodpovědnosti a očekávání.....	50
5.2.5 Kulturní hodnoty.....	50
5.2.6 Identita.....	50
5.2.7 Víra.....	50
5.2.8 Společné znaky matek.....	51
5.3 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ PRO ZKOUMANÝ VZOREK.....	52
5.3.1 Odpovědi na výzkumné podotázky.....	52

5.3.2	5.3.2. Odpovědi na výzkumné otázky	53
5.4	DISKUZE.....	56
ZÁVĚR		58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		60
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ		64
SEZNAM OBRÁZKŮ		65
SEZNAM TABULEK.....		66
SEZNAM PŘÍLOH.....		67

ÚVOD

Rozmanitost existujících rodin na naší planetě je nesčetná. Jejich podoby se odvíjí od podob globálního a evropského světa. Před globalizací světa převládaly rodiny monokulturní a jejich rasy a národnosti byly jednoznačné. S migrací vznikají rodiny různých podob a identit a je stále obtížnější definovat jejich kulturu a příslušnost. Jedno však stále všechny rodiny pojí dohromady. Je to potomstvo a jejich výchova.

Předmětem práce jsou výzvy multikulturních rodin a jejich rodinné výchovy, její pozitivita a negativita a způsoby, jak se s výzvami a překážkami potýkají. Výzkum je zaměřen převážně na matky dětí z těchto multikulturních partnerství a na problematiku výchovy. Rozdílnost v kulturních hodnotách a kulturních odlišnostech je právě největší překážkou, kterou musí partneři překonat, co se týče výchovy dětí. Je také nutné podotknout, že výchova v multikulturní rodině s sebou nese také mnoho výhod. My se pokusíme vytýčit škálu výzev a výhod ve výchově v multikulturní rodině.

Cílem naší práce je v teoretické rovině rozpracovat problematiku multikulturality a problémů které se týkají multikulturní rodiny v teorii. Zaměřujeme se zde na bilingvismus, problémy při formování identity, genderové role při výchově, kulturní hodnoty v rozlišnosti partnerů, tradice a předsudky. V praktické rovině se budeme věnovat kvalitativnímu výzkumu který je orientován na problematiku výchovy v multikulturní rodině a tudíž výchovu potomků multikulturních partnerů. Tito partneři mohou být příslušníky jak různých zemí, tak různých kultur a mají spolu jedno nebo více dětí, které se narodily během jejich partnerství. Pomocí kvalitativního výzkumu se snažíme dospět k pochopení problematiky výchovy v multikulturní rodině. Dále chce poukázat na překážky a výhody, se kterými se multikulturní rodiny potýkají se záměrem prohlubování tolerance a schopnosti pokojného a společného soužití mnoha kultur ve společnosti prostřednictvím pochopení životních situací a problematiky jiných rodin, neboť se spolu ve společnosti denně střetávají. Několik výzkumů na podobné téma výchovy v multikulturní rodině bylo uskutečněno zahraničí, a protože nebylo zjištěno mnoho výzkumů na téma výchova v multikulturní rodině v České republice, považujeme za přínosné tento výzkum uskutečnit.

Toto téma jsme si vybrali proto, že se pojí s naší učitelskou profesí, kterou vykonáváme a s nástupem inkluze začíná být opravdu nedílnou součástí této profese. Téma multikulturality nás také zajímá z pozice budoucího sociálního pedagoga neboť se bude prolínat do této

profese také. Chtěli bychom pochopit tuto problematiku a být nápomocni při hledání řešení situací týkajících se problémů multikulturality v naší společnosti. Do doby pádu komunistického režimu byla naše společnost téměř národnostně a kulturně homogenní. Jedinou odlišnou minoritní národnostní menšinou, se kterou se česká téměř monokulturní společnost po mnoho let sžívá a snaží se pochopit a tolerovat jejich kulturní rozdíly je kultura romská. S otevřením státních hranic a možností migrace obyvatelstva za lepšími životními podmínkami, se i v České republice konečně objevily i jiné národnostní menšiny a tímto se začal náš národní image dramaticky měnit. Objevují se první multikulturní rodiny a partnerství, které jsou atypickým jevem v naší společnosti. Tyto rodiny ve snaze zapadnout se potýkají s extrémními přístupy obyvatel v důsledku chybějících interkulturních kompetencí české společnosti. Řada českých i slovenských autorů se zabývá tématem výchovy, například Z. Bakošová. Co se týká tématu multikulturality můžeme jmenovat J. Balvín, J. Průcha, J. Hladík, L. Gulová, E. Štěpařová. Chtěli bychom navázat na tyto autory. Vzhledem k tomu, že domácí literatura nevěnuje pozornost problematice multikulturní rodiny orientovali jsme se také na zahraniční zdroje.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKA

1.1 Přehled problematiky v zahraniční a domácí literatuře

Na téma multikulturalita a multikulturní partnerství byla udělána řada studií ve Finsku. Autorka Altunlu (2014) ve své studii uvádí, že Finsko patří mezi země s rapidně zvyšujícím se počtem imigrantů každý den, kteří přicházejí ze všech koutů světa. V posledních letech narostl počet imigrantů ve Finsku převážně z Iráku, a proto se zvyšuje počet multikulturních partnerství a multikulturních dětí v této zemi (Altunlu, 2014).

Dalšími **finskými autory** jsou **Kuusisto** (studie vztahů mezi finskými ženami a italskými muži, 2007), **Hirvonen** (překážky v multikulturních vztazích, 2012), **Nikula** (problematika akulturace, důvody výběru jedince z cizí kultury).

Mezi americké autory zabývající se multikulturalitou patří mimo jiné například autor **McFadden** (2001) Ve své knize “Beyond the Racial Divide” píše o interkulturních manželstvích a rodině a jak je jejich rozvoj ovlivněn dynamičností multikulturních členů rodiny (McFadden 2001). Dalším autorem je **Bavolek**, v knize *Multicultural Parenting: A Summary of Practices and Traditions*, představuje problematiku Multikulturního rodičovství, zvyky a tradice. Na základně svých studií se snaží definovat kulturní hodnoty jež jsou pro multikulturní manželství nejdůležitější (Bavolek 2012).

Ve Velké Británii se multikulturalitě věnuje **Baumann** v knize *The Multicultural Riddle*, adresuje problematiku multikulturních nedorozumění. Kniha zkoumá, jak je možné nastolit stav spravedlnosti a rovnosti mezi třemi skupinami: ti, kteří věří v jednotnou národní kulturu, ti, kteří následují svou kulturu podle své etnickou identity, a ti, kteří považují své náboženství za svou kulturu (Baumann, 2002).

Mezi Slovenské odborníky na téma multikulturality, kteří jsou orientováni převážně na multikulturní výchovu a inkluzi patří

Bakošová : Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 2005 (v této knize tutor knihy píše o rodině a výchově dětí v rodinách.) Další kniha od **Bakošové** : Teorie sociálnej výchovy 2011 – zde rozebírá z aspektu teórie výchovy obsah Multikulturní výchovy),

Mistrík: Multikultúrna výchova v škole, 2008). Autor nabízí podklad na začlenění multikulturní výchovy do školství.

Z českých autorů prezentujících multikulturní tematiku můžeme jmenovat:

Balvína, mezi některé jeho publikace patří *Pedagogika, andragogika a multikulturalita* (2012), *Andragogická rozjímání na téma multikulturalita, sociální etika a hra* (2011). Balvín se zaměřuje na Romskou minoritu a specifikuje didaktické postupy práce s romskými dětmi.

Hladík se řadí mezi další významné autory jeho práce patří *Multikulturní výchova: Socializace a integrace menšin* (2006), Hladík je také autorem monografií (např. *Reflexe multikulturalismu v současné výchově* 2006), a příspěvků v mezinárodních časopisech (např. *Multicultural Competence of Helping Profession Students: Cross-cultural Comparison between Europe and Africa* 2016).

Průcha je dalším významným českým autorem se svou knihou *Multikulturní výchova - příručka (nejen) pro učitele* (2006), Průcha je také spoluautorem *Pedagogického slovníku* s Walterovou a Marešem (Průcha, Walterová, Mareš, 1998).

Mezi další české autory zabývající se multikulturní výchovou se řadí Cílková & Schoneřová, (2007), Košťálová (2005), Mertin & Gillernová (2003), Šišková (2001), aj..

1.2 Multikulturnost v České republice

Multikulturnost vzniká migrací. Existuje mnoho důvodů, proč příslušníci různých národností migrují, počínaje mezinárodními pracovními příležitostmi, přes sociální komunikaci, ekonomické důvody, dobrovolnou či nedobrovolnou migrací, studium na zahraničních školách či v neposlední řadě rodinná setkání.

V této části se zaměříme na ty národnostní menšiny, které chod našeho dění v současné době v České republice nejvýrazněji ovlivňují, ať už po stránce socio ekonomické či populační. Jsou to zejména Romové, Vietnamci a také Ukrajinci.

Následující tabulka uvádí stav národnostních menšin v ČR číselným vyjádřením.

Obyvatelstvo podle národnosti		
Národnost	Počet osob	V % z celkového počtu obyvatel
Česká	9 249 777	90,42
Moravská	380 474	3,72
Slezská	10 878	0,11
Slovenská	193 190	1,89
Polská	51 968	0,51
Německá	39 106	0,38
Romská	11 74	0,11
Maďarská	14 672	0,14
Ukrajinská	22 112	0,22
Ruská	12 369	0,12
Rusínská	1 106	0,01
Bulharská	4 363	0,04
Rumunská	1 238	0,01
Řecká	3 219	0,03
Vietnamská	17 462	0,17
Albánská	690	0,01
Chorvatská	1 585	0,02
Srbská	1 801	0,02
Jiná	26 499	0,26
Dojí národnost celkem	12 978	0,13
Nezjištěno	172 827	1,69
Obyvatelstvo úhrnem	10 230 060	100,00

Tabulka č. Obyvatelstvo ČR podle národnosti k 1.1.2001

Akurátní číslo romské populace není možné zjistit, neboť Romové se neúčastní aktivně sčítání obyvatel. Sčítání lidu, které proběhlo v roce 2001, ukazuje, že v České republice žije 1174 Romů. Toto číslo však není relevantní, neboť limituje statistiku pouze na ty obyvatele, kteří se dobrovolně k romské národnosti přihlásili. Počet Romů žijících v Česku ale může být podstatně větší. (Stav národnostních menšin v ČR. [online] [cit. 2018-23-01]. Dostupné z <http://www.multikulturazlin.cz/1.php?id=3>) Romové se sami mezi sebou dělí ještě na menší podskupiny, které se od sebe výrazně liší a často mezi sebou chovají nesympatie až nepřátelství. Podle příslušností existují Romové slovenští, Romové olašští a maďarští. Nejvýrazněji se odlišují Romové hlasící se k příslušnosti Sinti, jejich diferenciací spočívá hlavně v jazyce, který má v sobě prvky jazyka německého (Rous, 2003). Rous (2003) uvádí, že příčinou migrace Romů k nám do České republiky byly v 7. století nájezdy Mongolů a Arabů do jejich původní země, což je Rádžasthán, oblast ve střední Indii. Také útrapy, nedostatek potravin a neschopnost se uživit přispěly k rozhodnutí k migraci. Mezi znaky a kompetence romských menšin patří odjakživa muzikalita, hudebnost, pěvecké a taneční či pohybové nadání. Romové sdílí společné znaky s Indy, co se týče jazyka i fyzické vizáže, včetně barvy pleti. Co se týče obživy, Romové se nejčastěji věnovali

kovářství, jejich výsledky v tomto oboru dosahovaly až umělecké úrovně. Mezi další formy obživy patřila výroba cihel či pálení uhlí (Rous, 2003).

Ukrajinská komunita je v České republice zdaleka nejpočetnější (Fedyuk, 2006). Kyjev je hlavním městem Ukrajiny, která se nachází ve východní Evropě. Úředním jazykem je od existence samostatného státu ukrajinština, po dlouhou dobu v minulosti to ale byl jazyk ruský. Ukrajina prošla mnoha změnami, než se stala v roce 1991 nezávislou a samostatnou. V souvislosti s tímto jevem nastaly hospodářské změny a v jejich důsledku toho začali Ukrajinci opět migrovat do České republiky (Batemann a Eganová, 1994). První migrační vlny Ukrajinců byly zaznamenány začátkem 20. století. S nárůstem migrace si Ukrajinci začali v České republice zakládat školy a instituce vlastní jejich kultuře a jazyku (Štiková, 2008). Ukrajinci migrují do České republiky zejména z důvodů ekonomických a velmi nízké životní úrovně v jejich vlasti. Pro mnohé je práce v zahraničí jediná možnost přežití. V jejich rodné Ukrajině je s nimi často manipulováno a jsou pak považováni za “zrádce“, pokud zvolí k migraci či práci v zahraničí, přestože Ukrajina těží z remitencí, neboť ve většině případů peníze vydělané v zahraničí končí jako investice na Ukrajině (Fedyuk, 2006).

Vietnam je země, která se nachází v područí komunistického režimu, který byť je benevolentnější než obvykle, je pro mnohé důvodem k migraci (Kolektiv autorů, 2006). Od konce padesátých let 20. století byli Vietnamci vzděláváni v Československu. Začátkem šedesátých let, po navázání prvních vztahů mezi Vietnamskou republikou a tehdejším Československem, bylo umožněno prvním vietnamským studentům vzdělávání v Československu. Předmětem studia byly převážně technické a ekonomické obory. Studenti vždy vynikali překvapivými znalostmi a úsilím. Československo vyjádřilo solidaritu Vietnamu během války mezi Vietnamem a USA a nabídlo pomoc přijímáním vietnamských sirotek během této kruté doby. V dnešní době se ve vietnamské populaci u nás můžeme setkat s mnoha typy statusů vietnamských příslušníků, například se statusem studenta, statusem manžela českého občana, statusem pracujícího na základě živnostenského listu či jiné smlouvy, statusem legálního i ilegálního pobytu (Štiková, 2008). V roce 2001 se k vietnamské menšině v České republice hlásilo 17 462 osob (ČSÚ, 2015).

2 MULTIKULTURNÍ RODINA – JEJÍ PROBLÉMY A VÝZNAM

“Rodina je najmenšia sociálna skupina, spojovací článok medzi jednotlivcom a spoločnosťou. Moderná predstava rodiny a manželstva nezodpovedá žiadnej forme, ktorú vo vývoji rodiny zaznamenala história” (Bakošová, 2005). Náš svet se postupně díky migraci globalizuje a mění v jednu “multikulturní vesnici.” Míra migrace je i nadále vysoká, a tak není neobvyklým jevem, že se dnes stále více lidí přesunuje přes hranice a usadí se ve společnosti, která se kulturně liší od země jejich původu (Tam & Chan, 2015). Ve studii autorky Altunlu (2014) některé ženy uvedly, že mezi problémy, se kterými se setkávají v multikulturních partnerstvích, patří například rozhodování o tom, kdo pojmenuje dítě, vybere dětskou zájmovou disciplínu či sport, kterému se bude dítě věnovat, stanovení hierarchie v domácnosti, respekt k partnerům nebo vztahům a zdvořilost. Tyto ženy také připouštějí, že hlavním problémem v partnerských vztazích, co se týče výchovy dítěte, se stává péče o dítě. Muži jsou většinou vynecháni při péči o základní potřeby dítěte, neboť cítí, že ženy mají k těmto činnostem větší tendenci. Na kontinentech, jako je Afrika, Asie a Jižní Amerika, jsou ženy považovány primárně za pečovatelky o děti a dům, a pokud se zde vytvoří interkulturní vztah s příslušníkem "západní kultury", mohou se objevit komplikace a nesoulad.

Problémy, kterým čelí multikulturní rodina jsme rozdělili na **vnitřní a vnější**.

- A. Vnitřní úskalí**, to jsou ta, kterým čelí rodina uvnitř své sociální skupiny, a těmi jsou řešení otázek místa bydliště, jazyka, náboženství, předávání kulturních hodnot, vyznávání svátků a
- B. Mezi vnější úskalí** se řadí otázky jazyka, komunikace se školou a okolím, rasismus a stereotypy, kulturní rozdíly v oblasti komunikace.

Pojďme se podívat podrobněji na **vnitřní úskalí** očima autorky Mory (2017), která se jako zakladatelka “Multicultural Kids Blogs” zabývá problematikou výchovy multikulturních dětí na celém světě prostřednictvím sociálních sítí, sumarizuje vnitřní problémy a úskalí, kterým musí multikulturní rodina čelit. Jde o těchto **7 základních otázek**:

1. Kde budeme žít? Tato otázka je strašákem již od samého počátku. Při výchově dětí jsou velmi důležité kontakty s rozšířenou rodinou, přesto mnoho multikulturních rodin žije v odloučení od blízkých příbuzných, nebo jsou nuceni volit si lokaci poblíž rodinných příslušníků. Také často musejí volit bydlení podle práce, neboť ta jim zajišťuje finanční

stabilitu, i když by raději volili jiné místo či jiné země k vůli jazyku, kultuře či cestování. To, jak se rodina rozhodne, ji vlastně nakonec definuje a dělá jedinečnou. Učinit vědomé rozhodnutí jako rodina může vést k většímu propojení a pocitu společného cíle.

2. Jaké náboženství budeme vyznávat? Míchání kultur často znamená, že musíme cílevědomě zvolit, kterou víru a které hodnoty chceme předávat svým dětem. Výsledný konflikt může zasáhnout citlivá místa, vzbudit emoce či vzpomínky, ať už bolestivé či pěkné. Mluvit otevřeně o našich přesvědčeních může také ale vést i k úžasným, upřímným diskusím, které nám pomohou vybudovat silnou, živou rodinnou kulturu se sdílenými (nebo přinejmenším vzájemně podporujícími se) hodnotami.
3. Jaké svátky budeme slavit? Tato otázka úzce souvisí s otázkou č. 2, ale přece jen se od ní liší. Ateistické rodiny často slaví svátky kvůli tradici nebo vzpomínkám na dětství nebo prostě kvůli vlivu vnější kultury. Nejvhodnějším řešením by bylo domluvit se s partnerem, jaké mají oba představy a očekávání, které zařadí do oslav svátků s rodinou. Uděláme svým dětem Vánoce v duchu komerčním se Santou a spoustou dárků, které přivezou sobě, nebo je také náš odlišný náboženský aspekt důležitý? Máme zájem o tradiční oslavu, nebo se opravdu snažíme mít s našimi příbuznými zábavný den? Slavit svátky společně s rodinou, zábavnou formou, může být příjemný zážitek pro všechny členy rodiny, aby se podělili o své tradice, bez hlubokých filozofických konfliktů.
4. Jakým jazykem budeme mluvit? Schopnost mluvit druhým jazykem může být vstupenkou do jiné kultury a místa a učení jazyka od raného dětství má pro děti mnoho výhod. Výchova bilingvních dětí je velmi náročná a může to být obzvláště obtížné, pokud je rodina pod tlakem příbuzných nebo společnosti, kteří ji přesvědčují, že většinový jazyk je důležitější. Rozhodování o tom, který jazyk nebo jazyky učíme své děti, a zvolení správné strategie, jak to děláme, je často rozhodujícím momentem pro rodinu, protože může být velmi jasným ukazatelem pro ostatní, že se rodina vědomě rozhodla vychovávat dítě "jinak". A zase se zde utvrzujeme v tom, že společné rozhodování jako rodina může být zdrojem síly, protože může pomoci definovat rodinnou kulturu. Kromě toho je zábavné mít "tajný" rodinný jazyk, kterému ostatní nerozumí!
5. Vztahy s širší rodinou. Sňatkem se každý z partnerů stává součástí nové, jiné rodiny, což může být zároveň velkým přínosem či bohatstvím, ale mnohdy i velkou výzvou v manželství. Právě díky rozšířeným rodinám se často kulturní rozdíly stávají zjevnějšími. Jedinec, který uzavře sňatek mimo svou kulturu, má pravděpodobně více zkušeností s jinými způsoby myšlení a vykonáváním činností. Proto si partneři spolu rozumí,

- neboť vidí neobvyklou toleranci. To ale nemusí být případ partnerovy rodiny, neboť ti tuto zkušenost nemají, a tak se zde zvyšují šance na nedorozumění. To ale nevyvrací šance na milující a vzájemně se obohacující vztah, naopak jsou stejně velké jako u monokulturních vztahů. Pokud se na situaci podíváme z hlediska striktně kulturního, není lepší způsob, jak poznáme kulturu jiné země než s novou rodinou. Jedinec je obohacen tím, že získá až intimní přístup k jinému způsobu života, který nelze získat jinou cestou.
6. Zdraví a bezpečnost. Obzvláště poté, co se do vztahu narodí děti, může být péče o jejich blahobyt velkým zdrojem sporů. Jak chránit dítě, pokud se jedná o fyzickou bezpečnost dítěte? Jaká strava je nejlepší? Mohou si děti hrát venku bosa? Jak dobře znám rodiče kamaráda svého dítěte? Základní společenské normy se liší od člověka k člověku, ale také od kultury ke kultuře. Stejně jako u ostatních problémů i zde je upřímná diskuze zřejmě nejlepším řešením, navíc vyžaduje velkou dávku vzájemné úcty. Je důležité mít na paměti, že rodiče přes všechny rozdíly v názorech sdílí stejný cíl, a to je mít zdravé a šťastné děti.
 7. Potýkání se s předsudky. U multikulturních rodin je mnohem pravděpodobnější, že čelí předsudkům společnosti, ať už kvůli míchání kultur, jazyků nebo ras. Děti z multikulturních rodin mohou cítit, že jsou donuceny dát přednost jedné kultuře před druhou, a tím tedy i upřednostnit jednoho rodiče před druhým. V jiných případech se mohou cítit, že vůbec “nezapadají.” Mohou se stát terčem posměchu či šikany právě kvůli své odlišnosti. Navzdory těmto potížím mají multikulturní děti v dnešním světě výhodu kvůli důvěrné znalosti více než jedné kultury a hlavně i jejich hlubokému porozumění potřebě překlenout rozdíly. Pokud jim bude poskytnut náležitý návod, jak čelit předsudkům, s nimiž se budou nevyhnutelně potýkat, stanou se zdatnými a přitom citlivými občany dnešního stále více propojeného světa.

Vnější problémy vidíme v následujících bodech:

1. Komunikace se školou a okolím.

Gesta. V každé kultuře existují typická gesta, která jsou pro jiné kultury těžko pochopitelná. Japonci, aby označili gesto sebevraždy, pohybují paží v kruhu se sevřenou pěstí. Američan by pro stejný výraz namířil dvěma prsty na spánky, čímž znázorňuje střelbu pistolí. Spojení palce a ukazováčku v kolečko znamená pro mnoho kultur symbol nuly, v některých ale může způsobit nedorozumění. Zatímco v USA vyjadřuje, že všechno je v pořádku, v Brazílii je to obscénní znak, v Řecku symbolizuje nadávku, ale v Japonsku peníze. V Americe říká, že

vše je O.K., v Japonsku symbolizuje peníze, na Maltě a v Řecku je to opět nadávka, a v Brazílii se jedná o obscénní gesto (Marxtova in Morgensternova, Šulová, Scholl, 2011).

Proxemika. Interpersonální vzdálenost je nejvýznačnějším kulturním rozdílem. Pokud se cizí člověk dostane do naší osobní zóny, reakce může být negativní až odmítavá. Nepříjemný pocit, který v nás tento akt vzbudí, si neuvědomujeme, jen reagujeme nepřátelsky.

2. Rasové stereotypy a rasismus

Rasismus je rasová diskriminace - názor o nadřazenosti jedné rasy nad ostatními. V naší společnosti se stále objevuje a často. Děti přebírají názory po rodičích a rasismus se přenáší generačně. Jedinci patřící k menšině ve společnosti se minimálně jednou za život setkají s rasistickým přístupem okolí. Může to být v různých podobách, objevuje se šikana ve škole, vyčleňování ze sociálních skupin k vůli jiným charakteristickým rysům. Dále má podobu odsuzování k vůli typu chování, postojům k určitým zvyklostem, které jsou atypické pro většinovou kulturu (Marxtova in Morgensternova, Šulová, Scholl 2011).

Tyto problémy některá manželství neunesou a mohou začít usilovat o rozvod, což pak produkuje další problémy související se situací a dítě, se může stát obětí i ve své nejbližší skupině, což je rodina. Rozpad rodiny a následný rozvod je v dnešní době poměrně častým jevem a děje se jak v monokulturních tak multikulturních rodinách. Bakošová uvádí, že “rozvod rodičů má vliv na děti v každém věku. Děti citlivě vnímají atmosféru rodiny, agresivitu, hostilitu rodičů navzájem, častý pláč matky, zlobu otce nebo aj opačně. Toto všechno ohrožuje naplnění základních potřeb istoty a bezpečia. Podľa výskumov (a potvrdil to aj náš výskum) v týchto rodinách sa vyskytuje zanedbávanie, týranie, zneužívanie” (Bakošová, 2005, s. 102).

2.1 **Charakteristické znaky multikulturní rodiny a její členění**

Multikulturní rodina nebo multikulturní partnerství je sňatek, soužití nebo jiná forma sexuálního vztahu mezi dvěma lidmi, kteří jsou každý jiného rasového původu nebo pocházejí ze dvou různých kultur. V případě našeho výzkumu se zaměříme na heterosexuální vztahy jedinců pocházejících z jiných kultur. Tento fenomen definoval Romano a Dugan (2008) ve své knize Intercultural Marriage.

Mezi základní znaky multikulturní rodiny patří:

- multikulturalita
- vícerasovost.

- bilingvismus.
- smíšené tradice.

Multikulturalita je prvním a základním klíčovým znakem multikulturní rodiny. “Multikulturalita je zjištěným fenoménem dnešního světa, vyrůstá z minulosti a v dnešních podmínkách má lidstvo možnost existenci různorodých kultur vedle sebe (a někdy také proti sobě) optimálně řídit. Toto záměrné působení nazýváme multikulturalismem” (Budil in Balvín, 2012, str. 9).

Vícerasovost je druhým znakem multikulturní rodiny. Může se vyskytovat v rodině v podobě dvou jevů, je tím myšleno, buď že každý člen v rodině je jiné rasy a nebo každý člen je sám míšencem několika ras. Tento jev vícerasovosti není podmínkou u všech multikulturních rodin. Znamená, že rodina může být koncipována z členů dvou a více ras podle toho, jak ke vzniku rodiny došlo. Ne všechny multikulturní rodiny obsahují členy více ras. Více viz. kapitola členění multikulturních rodin.

Průcha (2004) definuje Lidskou rasu jako velkou skupinu lidí, která má podobné, antropologické znaky, jež jsou podmíněné dědičně, například tvar lebky, barva pleti, barva a tvar vlasů, očí, nosů, rtů, a těmito znaky se jednotlivé rasy od sebe vzájemně odlišují. Všechny lidské rasy na našem světě se řadí ke stejnému živočišnému druhu a tím je Homo Sapiens Sapiens. Více k rasám viz. příloha P V: Odlišnosti ras.

V anglickém jazyce existuje spousta výrazů co se týče názvu jedince smíšené rasy

- multiracial person (člověk mnoharasového původu)
- intercultural offspring (dítě které se narodilo multikulturnímu páru)
- biracial person (jedinec smíšených dvou ras)

V České republice není příliš korektní výraz pro jedince tohoto typu ustálen, nejčastěji je používán výraz “míšeneček,” popřípadě, “jedinec ze smíšeného manželství.” Domníváme se, že tyto pojmy nejsou dostatečně výstižné, neboť neobsahují definici smíšeného manželství.

Bilingvismus je dalším znakem multikulturní rodiny. “Dvojjazyčný jedinec je ten, který má možnost jednat ve dvou či více jazycích, v určitém bilingvním či monilingvním společenství podle sociokulturních nároků, komunikační kompetence, stejně jako individuálními kognitivními nároky vyžadovanými danou společností, na stejné úrovni jako rodilý mluvčí. Bilingvní jedinec má také možnost kladně se identifikovat s oběma komunitami nebo jenom s částí lingvistické skupiny a její kulturou. Ideálním představitelem bilingvního jedince by

byl z hlediska společnosti a jedince samého ten, kdo by byl schopen optimální realizace svého Já i sociální kompetence stejně dobře jako rodilý člen dané společnosti.” “ Bilingvní rodina je taková, která běžně (s určitou frekvencí) užívá dva jazyky” (Mertin, Gillernová, 2003, s. 172).

Mertin, Gillernová (2003) poukazují na to, že v jednojazyčné rodině může existovat několik úrovní kvalit jazyka aplikovaných na různé členy rodiny. Mohou se objevit rozdíly, jež se nazývají selekcí úrovně jazyka podle sociokulturního prostředí. Vysvětleno blíže, pokud je jazyk používán jen k vyjádření emocí, objevuje se v nepodnětném sociokulturním prostředí. Můžeme najít rozdíly u bilingvních rodin v přístupu k jazyku. Bilingvní rodiny prezentující podnětnější sociokulturní prostředí trvají na zachování jazykového bohatství a jazyk jejich dětí je gramaticky správnější a rozmanitější. U bilingvních rodin imigračních komunit se setkáme s výrazem *semifluent speakers*. Je to výchova dětí s míšením obou jazyků bez patřičných pravidel a výsledkem jsou jedinci, kteří neovládají ani jeden z jazyků správně (Mertin, Gillernová, 2003). Který jazyk bude v rodině dominantním, určuje několik faktorů, například jaký je jazyk otce a matky, jaký je jejich sociální status, zda-li je to jazyk země, či jazyk úřední. Všechny tyto faktory a ještě mnohou dalších můhou ovlivňovat jazykovou situaci v bilingvní rodině (Mertin, Gillernová, 2003, s. 173).

Smíšené znaky a tradice jsou posledním charakteristickým znakem pro multikulturní rodinu či jedince. Multikulturní jedinec vyznává kulturní hodnoty, vykazuje známky návyků chování a udržuje tradice a zvyky obou nebo všech kultur, jejichž je sám míšencem

2.1.1 Vznik multikulturní rodiny

Multikulturalita v rodině se může vytvořit mnoha způsoby. Bohužel není mnoho zdrojů, které by detailně uváděly členění multikulturní rodiny, dovolíme si **vést vlastní interpretaci poznání multikulturních rodin**. Obecně si dovolím multikulturalitu rozdělit na dva typy :

- přirozenou (vzniklou sňatkem či početím)
- získanou, (vzniklou adopcí)

Vznik přirozené multikulturality může nastat v důsledku několika jevů:		
Sňatkem dvou jedinců různých kultur či ras.	vzniká	Vzniká multikulturní pár (bezdětná rodina)
Sňatkem dvou jedinců různých kultur či ras a početím dětí	vzniká	Vzniká multikulturní rodina, která obsahuje rodiče každého jiné rasy a děti mixované obou ras rodičů.

Tabulka č.2 Vznik přirozené multikulturality

Vznik získané multikulturality může nastat v důsledku několika jevů:		
Adopcí dětí, vznikají pak 3 různé kombinace	vzniká verze A	a/adoptované dítě je jiné rasy než rodiče , rodiče jsou oba stejné rasy
	vzniká verze B	b/ adoptované dítě je stejné rasy jako jeden z rodičů (dvourasová rodina adoptivní)
Uzavřením dalších manželství	vzniká verze C	c/ adoptované dítě je jiné rasy než každý rodič (vzniká multirasová rodina)
	vzniká	Vzniká rodina složená z multikulturního manželského páru, a součástí rodiny se stávají nepokrevní sourozenci mnoha různých ras, mixovaných kultur a jiných typů mulatů.

Tabulka č.3 Vznik získané multikulturality

2.1.2 Dělení multikulturní rodiny

Mertin, Gillernová vytvořili typologii bilingvních rodin podle různých kritérií:

Podle jazyků, kterými hovoří členové rodiny:

1. rodiče mají rozdílné mateřské jazyky, avšak znají je oba a střídají je mezi sebou a svými dětmi
2. rodiče mají rozdílné mateřské jazyky, ale doma s dětmi hovoří jen jedním z
3. rodiče mají společný jazyk, ale existují jiné osoby v rodině, které hovoří jiným jazykem (prarodiče, vychovatelky, přátelé)

Podle vztahu mezi jazykem užívaným v rodině a užívaným ve společnosti:

1. Rodina je bilingvní a jazyk komunity se shoduje s jedním z užívaných jazyků v rodině, který je tím nutně posílen.
2. Rodina i komunita jsou bilingvní shodnými jazyky.
3. Rodina je jednoznačná, ale jazyk rodiny se neshoduje s jazykem užívaným ve společnosti. Jazyk společnosti "doléhá" do rodiny mnoha vlivy - média, škola, návštěvy, styk s úřady. Tato situace nastává v případě kolektivního bilingvismu (Romové) či v případě migrace rodiny do jazykově odlišné společnosti. (Hispanci v USA)
4. Rodina je monolingvní ale životní nutnost (většinou povinná návštěva školy) vedla některé její členy (často ty nejmladší) k přijetí jazyka okolní společnosti. Tak se může stát, že spolu více komunikuje jedna generace nově přijatým jazykem a komunikace se starší generací i původní jazyk upadají (Mertin, Gillernová, 2003, str.172)

Multikultura se ne vždy vyznačuje odlišností ras členů v rodině, multikultura se může vyznačovat v rodině mnohočetností kultur a jazyků. Podle tohoto aspektu jsme si dovolili vytvořit ještě vlastní členění, viz. příloha PVI: Dělení multikulturní rodiny podle Parks.

2.2 Jazyk, vzdělání, mužská a ženská role v multikulturní rodině

Jazyk je jeden z klíčových aspektů komunikace v každém vztahu včetně multikulturních vztahů, zvláště pokud se jedná i o vztah s potomkem. V interkulturních partnerstvích je jazyk jedním z největších dilemat co se týče výchovy dětí převážně proto, že oba rodiče jsou z jiných zemí a z toho důvodu používají jiné mateřské jazyky. Proto rozhodnutí a implementace bilingvní výchovy je velmi obtížné, neboť vyžaduje, aby rodiče byli velmi vytrvalí. Autoři Crippen and Brew (2013) vysvětlují toto tvrzení tak, že děti, kterým jsou představeny

oba jazyky, se málokdy stanou fluentními kvůli nesymetrii jazyčnosti v domácnosti. V některých případech se jeden z rodičů cítí vyloučen, když druhý rodič hovoří s dítětem ve svém jazyce a první rodič konverzaci nerozumí. Často rodiči cizinci dá velké úsilí docílit toho, aby se jeho dítě naučilo také jeho (cizincův) rodný jazyk. Tento jev je dán faktem, že jazyk země, ve které rodina žije si dítě osvojuje automaticky, protože se s ním setkává ve škole, na ulici, v rodině a v kontaktech s přáteli. (Crippen and Brew 2013) Pokud bychom tento jev aplikovali na českou společnost, mohli bychom tedy tvrdit, že například Vietnamské děti žijící v České republice a navštěvující českou školu inklinují více k jazyku českému, neboť jejich interakce s okolím jsou převážně v jazyce českém a tím jsou obklopeni většinu dne. Cotton (2013) uvádí, že plyně bilingvní člověk dokáže bez námahy přepnout z myšlení a mluvy v jednom jazyce do jazyka druhého (Cotton 2013). Bilingvismus, dalo by se také říci, je součástí jakési “třetí kultury”, což je specifická a unikátní kultura formovaná z obou kultur rodičů, matky a otce. Crippen & Brew (2013) navrhuje, aby enkulturace dvojích kulturních kódů pro děti byla doplněna dlouhodobými pobyty a úzkým kontaktem s rozšířenými rodinami v každé kultuře původu, aby se získala jazyková plynulost a zkušenosti s kulturním ponořením. Aby jedinec získal jazykovou plynulost, kulturní zkušenosti a aby do kultury “zapadl” či takzvaně ji pochopil. (Crippen & Brew 2013) My si myslíme, že je také důležité, aby učení jazyka podporovali lidé, kteří tímto jazykem hovoří, mluvili s dítětem pouze v tomto jazyce, aby mu pomohli rozvinout jazykové schopnosti a tento jazyk zesílel a zvyšoval svou úroveň.

Vzdělání v multikulturní rodině může být ovlivněno mnoha aspekty. Vzdělání se úzce pojí s volbou profese a prací, kterou člověk dělá ať už za cílem seberealizace, nebo aby jako rodič zabezpečil rodinu. Vzdělání je bohatství, které nemůže být odňato, avšak v kombinaci s migrací a životem v zahraničí vzdělání už často nehraje tak velkou roli při výběru zaměstnání. Volba zaměstnání se pak odvíjí od imigračního statusu a úrovně jazyka cizince. Snaha o dosažení vysokého vzdělání může být v některých případech kompenzací jiných problémů či osobních frustrací, například snaha dokazovat okolí, že jedinec je stejně dobrý jako ostatní, neboť je obětí diskriminace kvůli své odlišnosti. Podle Strašíkové (2004) může v jiných případech vzdělání ovlivnit nátlak rodičů na dítě, aby dosahovalo dobrých výsledků, neboť oni sami je nedosáhli a chtějí pro dítě jiný, lepší život a prostřednictvím dítěte naplnit své vlastní nesplněné touhy. Děti jsou totiž vždy motivovány výsledky rodičů a jejich dosaženými cíli, neboť rodiče jsou jejich hlavním vzorem, a děti se snaží jít v jejich šlépějích (Strašíková, 2004).

Rodičovské role, domníváme se, patří mezi jeden z důležitých aspektů při formování nejen identity, ale hlavně učení se sociálním norem. „Každá role v sobě obnáší očekávaný druh chování a respektování požadovaných norem. Nevratná rodičovská role patří k těm nejkrásnějším“ (Strašíková, 2004, s. 33). Matoušek (1993) poukazuje na důležitost obou rolí v životě dítěte. Tvrdí, že pro chlapce je nutný mužský vzor. Chlapci vyrůstající bez otce jsou podle průzkumů méně nadaní. Pro dívky je otec také klíčovým vzorem. Chybějící mužský vzor v životě dívky způsobuje, že žena například nejeví zájem o muže, neví, jak se k mužům chovat, a tak je například bezmezně obdivuje (Matoušek, 1993).

Z pohledu sociální pedagogiky, jak uvádí Kraus (2008) se však role muže a ženy dramaticky změnily. Otec už nemá hlavní postavení v rodině, jak tomu bylo dříve zvykem, a některé jeho kompetence přebrala žena. Matka nabyla práva. (Kraus, 2008). Myslíme si, že v důsledku tohoto jevu jsou ženy samostatnější, manželské svazky začínají být vzácností a děti vyrůstají v neúplných rodinách a bez obou vzorů rodičů. Stále jsou ale mužské a ženské role pro výchovu nenahraditelné.

„Matka zůstává matkou, i když děti v noci spí, když jsou ve škole nebo když ona sama je v zaměstnání či kdesi na rekreaci nebo v nemocnici“ (Matějček, 1994, s. 40).

Matka hraje v životě dítěte neskutečně důležitou roli. Dítě potřebuje pro svoji životní stabilitu a jistotu osobu, se kterou má silné citové pouto. Podmínkou pro utvoření kvalitní vazby je jemné, citlivé reagování dospělé osoby (matky) na potřeby dítěte a jejich přiměřené uspokojování. Toto je princip teorie attachmentu Američana Bowlby (Bakošová, 2011). Vzor obou rodičů je potřebný, neboť se stává důležitým aspektem při formování vlastní identity v pozdějším věku. Pokud vzory ve výchově chybí, může nastat problém s identifikací vlastní role (Kraus a Poláčková, 2001). „Dítě za „své“ rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají a mají je rádi“ (Matějček, 1994, s. 16). Dnes je trendem nesezdané manželství a rozvodovost, a tak vznikají případy, že rodina pojímá nového člena, tedy například nevlastního rodiče. Bakošová ji nazývá, doplněná rodina.

“Doplněná rodina vzniká, ak sa v rodine objaví nový otec či nová matka. I táto situácia môže priniesť do rodiny mnoho násilných prvkov. Mnohé ženy prinášajú domov často niekoľkých partnerov, kým nájdu pravého. Dieťa je tak vystavené dlhodobému stresu, prestáva veriť svojej matke, cíti sa opustené. Príchod nového partnera – vychovávateľa prináša aj vážny zásah do rodinného systému.” (Bakošová, 2005, s. 103) Rodičovské a genderové role jak ve vztahu, tak v rodinném prostředí jsou na celém světě viděny odlišně.

To, co jedna země považuje za normální, je zcela neakceptovatelné pro jinou (Altunlu, 2014). Crippen & Brew (2013) ve své studii o rodičovských a genderových rolích, dospěli k závěru, že "... sdílená přesvědčení a postoje jim umožnily vzdát se příslušných kulturně postavených genderových rolí a spojit jejich kulturní hodnoty s vyššími cíli." To znamená, že rodiče čelící výzvám v rodičovských rolích by měli být schopni dosáhnout kompromisu, co se týče jejich kulturně zažitých rolí ve vztahu vzhledem k jejich stávající kulturní situaci. Dále autoři navrhují vzájemné opuštění kulturně definovaných rolí pohlaví, aby tito rodiče získali flexibilitu a aby začlenili další aspekty kultury (Crippen & Brew, 2013, s. 36).

2.3 Proces společného sžívání manželů pocházejících z odlišných kultur

Proces sžívání se a snaha vybudovat jeden společný směr, kterým se mladý, nový a nezkušený pár ubírá, může být velmi komplikovaný. Tito dva mladí lidé, kteří si dosud prošli jen fází zamilovanosti, se náhle ocitají na prahu opravdového života, se kterým přichází i opravdové problémy. Matoušek (1993) uvádí, že existuje jev, který se pojí s procesem výběru partnera. Je to nevědomá selekce partnera, která se váže s rodičovským vzorem, ať už pozitivním či negativním, a je založena na zkušenostech z vlastní rodiny. Teorie tvrdí, že si vybíráme partnery podobné našim rodičům (Matoušek, 1993). Věrnost, kterou často cítíme vůči vlastní kultuře a tradicím, může někdy znamenat, že je těžké pochopit druhého. (Cross cultural relationships, 2016). V interkulturních vztazích podle Barends (2016) se oba partneři musí vzdát něčeho ze své původní kultury a přizpůsobit se nové kultuře, zejména v oblasti víry, hodnot, postojů, zvyků, rodičovských taktik, a mnohdy se ještě musí potýkat s rozšířenou rodinou, která je ne vždy podpůrcem interkulturního vztahu. Barends (2016) také přichází s návodem, jak se potýkat s rozdíly a poukazuje na důležitost uplatňování několika zásad: nepředpokládat, respektovat rozdíly, rozumět a zkoumat, chápat že různé kultury mají rozdílné způsoby komunikace, neurážet se kritikou partnera, to na čem partnerovi nejvíce záleží, by si měl ponechat.

Pojďme si nyní blíže vysvětlit myšlenky autora. První zásadou, kterou uvádí je "**nepředpokládat.**" Je běžné, že si každý partner obhájí svoji kulturu a předkládá partnerovi názory o kultuře jiné. Odlišnost kulturních zvyků může vyvolat až strach pro neznalce této kultury. Lidé si hájí svoji kulturu, neboť je součástí jejich identity. Právě kulturní stereotypy jsou hlavním zdrojem nedorozumění. Je důležité pro partnery přijít na to, která část jeho kultury je pro partnera nejdůležitější a na čem mu nejvíce záleží a snažit se tomuto porozumět a podívat se na jeho kulturu jeho očima. Druhou zásadou je "**respektovat rozdíly.**"

Žít s rozdíly je jedna věc, ale respektovat je, je ještě složitější. V některých interkulturních partnerstvích jedinci zažívají pasivně agresivní pocity k životnímu stylu partnera afektovaným jeho kulturou. Tento pocit nepřispěje k pozitivnímu soužití. Místo hodnocení či odsuzování by se měl každý z partnerů snažit pochopit, kde má tento jev kořeny a proč se s ním setkává, a měl by respektovat, že každý jedinec má jiný názor a má na něj právo. Pak je usnadněn i kontakt s širší rodinou. Jako třetí zásadu uvádí „**rozumět a zkoumat.**” Partnerova kultura je součástí partnera, pokud chce jedinec poznat partnera, musí poznat jeho kulturu. Velkou výhodou je, že partner je velkým znalcem této kultury. Dokáže přiblížit detaily o jídle, městech, vesnicích, oslavách, svátcích, narozeninách, životě komunit a jiných tradicích. Čím intenzivněji jedinec poznává kulturu partnera, tím lépe začíná partnerovi rozumět. Zájem o partnerovu kulturu vyvolává opětovný zájem o kulturu partnera druhého. Jedinci se nemusí líbit všechno z kultury druhého, jen je důležité že to bere na vědomí. Další zásadou je uvědomovat si, že „**různé kultury mají rozdílné způsoby komunikace**”. Každá rodina má svůj způsob komunikace. Některé rodiny preferují nemluvit o negativních věcech, jiné preferují upřímný a otevřený přístup. V interkulturních partnerstvích toto může být velkým problémem. Problém se utvoří postupem času, obvykle po několika měsících soužití. Namísto hádek by měl pár vyjádřit snahu o komunikaci o těchto kulturních rozdílech. Jedinec by se měl snažit přijít na to, jaký komunikativní styl partner preferuje, a snažit se společně se shodnout. Je důležité, aby si partneři vzájemně řekli, kdy se cítí dotčeni, nebo nebrání partnerem vážně. V neposlední řadě, důležitou schopností je „**neurážet se kritikou partnera.**” Kritika způsobu výchovy, v jaké partner vyrostl, může být pojata velmi osobně. V interkulturních vztazích je kritika často projevem defence vlastní kultury. Rozzlobenou reakcí na kritiku dosáhne jedinec jen toho, že partnera ještě více podráždí. Komunikace o způsobech výchovy v různých kulturách dovede oba partnery nejen ke smysluplnému rozhovoru, ale také lépe pozná jeden druhého. A konečně poslední zásada, důležitá z hlediska zachování kontinuity identity a to je „**to, na čem partnerovi nejvíce záleží, by si měl ponechat.**” Žít s novým partnerem neznamena, že se musí člověk přizpůsobit ve všech aspektech, a je to zcela nemožné. Pokud se jedinec s novou kulturou zcela neztotožní, ale je například nucen žít podle těchto nových pravidel, v praktikování partnerových rituálů pak není sám sebou, a dříve nebo později se vrátí zpět ke svým původním rituálům. Nejlepším řešením tedy je praktikovat jen ty, se kterými jsme v souladu, a ty ostatní jen respektovat (Barends, 2018).

Významnou součástí kultury a kultur jsou kulturní hodnoty. František Krejčí je vymezuje tak, že hodnota je to, co je předmětem našeho chtění. Tedy to, co je pro nás významné, co ovlivňuje naše rozhodování při řešení našich životních situací (Balvín, 2012, s. 29). Hodnoty a přesvědčení určují, kdo jsme, co je z našeho pohledu pravdivé, co je správné a špatné a co je v naší společnosti akceptovatelné či neakceptovatelné. Kulturní hodnoty se nejdříve učíme doma a pak často zmizí do našeho podvědomí, dokud je nepřiměje vyplout zase na povrch něco, co je popudí (Romano, 2008).

Víra a náboženství hraje velkou roli v multikulturních vztazích díky své složité povaze. Když partneři pocházejí ze stejné země, ale z odlišného náboženství, už to způsobuje některá nedorozumění. Problémy jsou akcentovány o to více, když jsou partneři z různých zemí a ještě mají rozdílné náboženství. Romano (2008) uvádí, že i mezi páry ze stejné země mohou být různá náboženská přesvědčení příčinou konfliktu v manželství, a to nejen proto, že partneři nemusí souhlasit s tím, kde, jak a co uctívat jako rodina, ale protože sami jsou přesvědčení o správnosti toho, co dělají, mají ustálené své postoje k tomu, co je správné a špatné, a filozofie jejich života vycházejí z jejich náboženského zázemí (Romano 2008). Když vznikají tyto náboženské rozdíly v multikulturních vztazích, Romano (2008, s. 103) poukazuje, že obvykle dojde k následným třem situacím: “ (1) jeden partner se přemění na náboženství druhého; (2) oba partneři si udržují svou vlastní víru a snaží se neinterferovat s praxí nebo vírou druhého; nebo (3) oba partneři se odrážejí od svého vlastního náboženství a buď se připojují k třetímu náboženství, nebo se zdržují dodržování jakéhokoli formálního náboženství vůbec. Někdy je pak dospělým dětem dovoleno zvolit si víru nebo zařadit se tam, kde chtějí, a to jim pomáhá k vytvoření identity. Dědictví, geny nebo přání rodičů pro své dítě neurčuje totožnost dítěte; dítě je víceméně součtem všeho, co do něj rodiče vložili.” (Romano, 2008)

2.4 Význam utváření multikulturní rodiny pro rodinu a pro společnost

„Žít v cizí kultuře pomáhá. Provdat se či oženit do cizí kultury je ještě lepším řešením. Být multikulturním dítětem sebou přináší mnohočetné dovednosti ale také mnohočetné problémy” (Galtung, 2003). Myslíme si, že multikulturní rodina je symbolem mezikulturní symbiózy. Multikulturní děti jsou pro rasově zaujaté jedince důkazem toho, že život není černobílý a že dva lidé různých kultur a ras jsou schopni spolu nejen koexistovat, ale i žít v laskavém partnerství a vzájemně se respektovat i přes všechny kulturní rozdíly a historická

traumata. Průcha (2006) zastává názor že *“každá kultura je stejně hodnotná jako ostatní a přináší svůj specifický vklad do historie a rozvoje lidské civilizace”* (Průcha, 2006 s. 239). Mistrík (2008) uvádí, že *“význam multikulturalismu v posledních desetiletích a to na základě procesů globalizace se výrazně zesiluje. Multikulturalismus je klíčový pojem multikulturní výchovy, která se rozvíjí jako jeho přímý důsledek”* (Mistrík, 2008, s. 20 - 21). Dále Mistrík (2008) uvádí, že pojem multikulturalismus označuje tři fenomény:

- Je sociálním jevem, při kterém časově a prostorově ve stejné době nacházíme koexistenci různých kultur existujících vedle sebe, vzájemně se ovlivňujících.
- Je aplikací po stránce politické, je myšlenkou vytvoření klidné společnosti se schopností vzájemné kooperace i přes odlišnosti kultur, a tyto kultury mají všechny stejná práva a rovnost příležitostí.
- Je teoretickým souborem poznatků z kulturní antropologie, sociální psychologie, kulturní historie a zabývá se analýzou průběhu vzájemného ovlivňování jednotlivých kultur. (Mistrík, 2008)

3 VÝCHOVA DĚTÍ V MULTIKULTURNÍ RODINĚ

Multikulturní výchova není téma neznámé. Tento pojem je důležité ovšem chápat ve dvou rovinách. První rovinou je multikulturní výchova jako výchovné působení multikulturních rodičů na své děti. Druhou rovinou je multikulturní výchova, ve smyslu chování společnosti k multikulturním rodinám či jedincům, začleňování jedinců jiné rasy do naší monokulturní společnosti a akceptace jejich přítomnosti mezi námi. V České republice se právě většina autorů specializujících se na toto téma zabývá právě problematikou v této druhé rovině. Jako "matku" multikulturní výchovy označuje Hladík (2006) pedagogiku, na které multikulturní výchova staví a ze které přejímá i terminologii (Hladík, 2006, s. 19). Můžeme tedy polemizovat, že jedinec pedagogicky vzdělaný se orientuje v otázce multikulturní výchovy lépe. Uvádím citaci autora J. Průchy z knihy *Multikulturní výchova: „Multikulturní výchova je edukační činnost zaměřená na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat a spolupracovat”* (Průcha, 2006, s. 240). Autor E. Mistrík ve své knize *Multikulturní výchova v škole* definuje multikulturní výchovu následovně: „Multikulturní výchova je systém výchovných cílů a postupů, jež mají za cíl podporovat pokojné soužití různých kultur“ (Mistrík, 2008, s. 20). My se budeme v naší práci zabývat výchovou v multikulturní rodině, což je rovina první a jsou to úskalí přímého působení vazeb jedinců mezi sebou v jejich vlastní rodině. Čili působení multikulturních rodičů na své děti.

Když dva lidé naváží mezi sebou vztah, je celkem snadné při troše námahy dosáhnout kompromisu o kulturních hodnotách. Když se ale do vztahu narodí dítě, začnou se projevovat neshody a nejasnosti, kterou hodnotu přenést na dítě a jak dítě vychovávat. Většinou rodiče mají ty nejlepší rodičovské nápady založené na zkušenostech z jejich vztahu s vlastními rodiči. Tyto rodičovské dovednosti se vyvíjejí postupně na základě těch nejlepších vzorů a mezi ně patří: postoje rodičů, vnímání, přisouzení, cíle a očekávání (Luster & Okagaki, 2005). Teprve až se narodí dítě, si většina partnerů v multikulturních vztazích uvědomuje, jak velkou výzvu ve výchově odlišnost kultur představuje (Crippen & Brew 2015). Crippen & Brew (2015), dále uvádějí, že narození dítěte často působí jako katalyzátor kulturních rozdílů v názorech na to jak vychovávat děti. Ve většině případů mohou tyto rozdíly vznikat ve formě dětské disciplíny, kulturních hodnot, tradice / náboženství, rodičovských rolí, jazyka atd. (Crippen and Brew 2015) Aby se předešlo těmto problémům, Steel M. & Valentine

G. (1995) uvádí, že je třeba, aby interkulturní páry uznaly v rané fázi svého vztahu, že potomci z jejich manželství nejsou jen rasově smíšení, ale budou se muset také vyrovnat s tím faktem, že budou identifikováni jako "ostatní". "Ve společnosti lze konstatovat, že děti ze smíšeného prostředí považují za opravdu obtížné začlenit se do určité skupiny, protože jsou" polovinou "obou (Steel & Valentine, 1995).

3.1 Tradice výchovy dětí v české rodině

„Súčasťou výchovy k sociálnym kompetenciám sú rodinné rituály. Ide o opakované zvyklosti, tradície rodín, aktivity slávnostného charakteru napríklad oslavy narodenín, oslavy jiných významných událostí. Uvedené události utvárajú predpoklady pre návyky, ktorými sa upevňujú vzťahy k rodine, k jej členom: najmä spoločenská úcta, zdvorilosť, záujem o druhého, o ľudské hodnoty, dobré vzťahy” (Bakošová, 2011, s. 114).

Tradice jsou nedílnou součástí identity rodiny. Mohli bychom rozdělit tradice podle aspektů výchovných, kalandářních a rodinných. Všechny spolu ale úzce souvisí, prolínají se a jejich uctívání se může více či méně lišit v detailech v každé rodině.

Tradice ve výchově jsou desítky let ustálené a osvědčené postupy řešení situací během výchovy dětí které jsou přenosné mezigeneračně. Za tradici ve výchově bychom mohli považovat i **mateřství**. V České republice panuje osvědčený systém péče o děti po narození. Tento koncept je založen na tom, že převážně matka, v méně častých případech otec, zůstává s dítětem na mateřské dovolené a pečuje o své dítě podle svého nejlepšího přesvědčení a po dobu, kterou si sám určí a to je maximálně do čtyř let. Tento systém je zaběhlý již mnoho let, a proto bych si dovolila konstatovat, že se stává tradičním chováním české matky- čili tradicí. Matka, která splňuje podmínky, navíc má možnost si po porodu zažádat o peněžitou pomoc v mateřství (PPM), posléze, každá matka, která pečuje o své dítě a tím i státního občana České republiky má ze zákona nárok na čerpání rodičovského příspěvku. Tímto není spoutaná nutností pokračovat v zaměstnání, nýbrž je motivována zůstat doma se svým dítětem, trávit s ním čas, což je pro optimální výchovu dítěte ta nejlepší varianta. Tato tradice věnovat se dítěti minimálně do 3 let věku je podporována zákonem našeho státu. Češi většinou věří, že dítě do tří let pro svůj optimální všestranný harmonický rozvoj potřebuje hlavně matku, aby naplnila jeho individuální potřeby. Další tradicí je učení dětí **kontrole vylučování** v poměrně brzkém věku (12 měsíců), i když se zdá, že laťka požadavků a nároků se

sníží. Domnívám se, že tato tradice pramení v historii z finanční a organizační náročnosti co se plen týče. Dnešní západní trendy posunují hranici vyžadovaného věku sebekontroly, pokud jde o vylučování, až na období tří let. Dále je českou tradicí vychovávat děti v konceptu **rozdělování genderových rolí**. Dívky jsou vedeny ke kráse a křehkosti a jsou tradičně obdarovávány vyráběcími hrami spojenými s ženskými rolemi, například navlékáním korálků za účelem být krásná. Šitíčko, nádobíčko, vaření, kuchyňka, obchod, mezi další typické hračky patří panenky a oblečky pro panenky, což je nevědomá výchova k mateřství a péči o dítě. Naproti tomu chlapci jsou vedeni k houževnatosti a statečnosti. Mezi prvky v jejich hrách můžeme vidět bojovnost a soutěživost. Mezi nejčastější hračky patří šroubováky, kladívka, hasičské převleky, policejní pomůcky, auta a autodráhy, vlaky a koleje, zbraně a jiné nářadí, ať už k boji či vyrábění.

Tradice duchovních a kalendářních svátků sahá daleko do historie a váže se k náboženství. Duchovní a kalendářní svátky jsou děleny podle ročních období a dodržují je rodiny podle toho, jakou mají víru, či v jakém regionu žijí. Za velkou tradici je považován **křest** dítěte. Tuto tradici často dodržují i ateistické rodiny, i když se dalších křesťanských obřadů již nadále neúčastní. Mezi ty svátky, které se dodržují v celé České republice a zasahují do výchovy či výchovu nějakým způsobem ovlivňují, patří například Velikonoce, Den matek, pouť, jarmark, Památka zesnulých, pouštění draků, Svatý Mikuláš, Vánoce, Silvestr a Nový rok, Tři králové. Snad by se dalo říci, že většina těchto svátků se slaví mezinárodně na celém světě ale pokaždé v jiné podobě. Ze svátků v kalendáři jsou u nás v oblibě zejména ty, jež souvisí s historií republiky a nejsou pracovními dny.

Konečně je nutné také se zmínit o **tradicích rodinných**. Mezi tyto rodinné obyčeje patří například oslavy narození dítěte, svatba, vstup do školy a její ukončení, výročí členů rodiny, víra, pověry či smrt. Tyto přelomové události symbolizují velké změny v životě člověka. Každá rodina má svůj vlastní rituál co se týče formy oslavy. Součástí ale téměř každé oslavy v České republice je jídlo. Mertin & Gillernová (2003) uvádí, že z hlediska utužování rodinných vazeb má velký význam tradice společného stolování, neboť dává dětem pocit sounáležitosti, bezpečí, klidu a vytváří podmínky pro osvojování rodinných zvyků a všeho, co souvisí s pojmem domov. Prostřednictvím opatřování potravin a přípravy a následné konzumace jídel se dítě zapojuje do života své nejbližší sociální skupiny, jeho rodiny (Mertin a Gillernová, 2003). Zajímavostí je, že v České republice není výrazně akcentována oslava dospívání či dospělosti, což je tradicí téměř v každé kultuře na světě.

3.2 Tradice ve výchově jiných kultur

Největší množství odlišností v komparaci s naší tradiční českou výchovou, která zároveň představuje evropské normy, nese například výchova americká. Na odlišné vštěpování návyků poukazuje kulturní antropolog Murphy (2004) a tvrdí, že vštěpování probíhá v souladu s duchovním zaměřením společnosti. V mnoha vyspělých kulturách, jako je například USA mají matky volbu mezi kojením dítěte či krmením dítěte z láhve. Dále podle Murphyho někteří američtí rodiče nesmyslně brzy vštěpují návyk učení chodit na nočník. Dítě je nuceno ovládnout svá přirozená nutkání podle požadavku společnosti. Dále je pro vyspělé kultury typické vedení dětí k větší samostatnosti (například děti se učí spát ve vlastních postýlkách z nutnosti rodiče navrátit se zpět do zaměstnání.) V důsledku toho výchovu dítěte přebírají instituce s denní péčí a tento fakt dokazuje, že děti z kulturně vyspělejších zemí mají obecně méně fyzického kontaktu (Murphy, 2004). A zde můžeme vidět podněty k formování stereotypů. Z porovnání zvyklostí českého a amerického přístupu k mateřství lze usuzovat, že američtí občané mohou mít tendence si myslet, že česká žena povalující se tři roky doma s dítětem na mateřské dovolené, je líná. O významu vazby matky s dítětem v prvních třech letech se vůbec nemluví a veřejnost to nemá v povědomí. Z pohledu českého občana je americká matka krkavčí matkou, která odhodí své dítě několik týdnů po porodu. Přitom chování občanů jednotlivých zemí je dáno sociální politikou dané země.

Některé svátky a tradice jsou slaveny celosvětově. Mezi ně patří například Nový rok, i když u některých kultur se tento den liší podle různých kalendářů. Mezi další rituály, které slaví mnoho zemí světa, patří “nabývání dospělosti” (angl. coming of age) Brazilští chlapci dokazují svou dospělost mužností a statečností při překonání ataku mravenců. Židé, slaví Bar and Bat Mitzvah ve věku 12 a 13 let a potvrzují, že se oddávají víře. Příslušníci amishského stylu života slaví ve věku 16 let “Rumspringa.” Členové mají volnost opustit komunitu a zkusit si život venku. Mají jedinečnou šanci se rozhodnout, zda chtějí žít životem tradičního Amishe nebo ne. V Jižní Americe dívky slaví “Quinceanera.” Oslava patnáctin znázorňuje dojrálou dívku v ženu. Tento svátek je potvrzen druhotným křtem. V USA slaví dívky “sweet 16”, (sladkých šestnáct), tento přelom označuje právo jedince řídit vozidlo. Inuitští chlapci na severním Baffin Islandu ve věku 11 a 12 let prokazují mužnost svými loveckými dovednostmi a schopnostmi přežít v arktickém prostředí. Muslimské dívky v 11 letech prokazují svou dospělost v chrámu předříkáváním Koránu. Kenya a Tanzanie posílá

desetileté chlapce na 10 let do bojových táborů, aby se učili kompetence správného bojovníka. V Etiopii musí nahý ženich 4x přeskočit přes vykastrovanou krávu, což symbolizuje, že opouští dětství a stává se mužem. Ve Vanuatu skáčí chlapci bungee jumping, aby prokázali svou maskulinitu. Druhé pondělí v lednu označuje v Japonsku den, kdy se 20-ti letá děvčata oblečou do nejlepších šatů a vyrazí se bavit. Apači oslavují dívku v létě po její první menstruaci. Je to ceremonie po východu slunce a všechny dívky by ji měly absolvovat. (Stav národnostních menšin v ČR., online cit. 2018-23-01).

3.3 Reálné představy a společná dohoda manželů o výchově dětí v multi-kulturní rodině

Myslíme si, že výchova dětí v multikulturní rodině by byla o moc jednodušší kdyby měli partneři reálné představy o tom, jaká úskalí bude výchova jejich potomků s sebou přinášet. Bohužel součástí partnerských začátků nejsou témata o případném přístupu, co se týče výchovy jejich potomků. Dva mladí a zamilovaní lidé bez závazků se soutředí převážně více na jejich společenský život. Na partnerovi hodnotí jiné vlastnosti, neboť hodnotící škála priorit se dramaticky liší mezi svobodným bezdětným jedincem a rodičem. Bylo by optimální, kdyby existovala mezi manželi společná dohoda o výchově dětí, založená na vzájemné toleranci kulturních hodnot. Romano (2008) tvrdí, že hodnoty a přesvědčení určují, kdo jsme, co je z našeho pohledu pravdivé, co je správné a špatné a co je v naší společnosti akceptovatelné či neakceptovatelné. Kulturní hodnoty jsou velmi důležitou součástí kultury každého jedince, neboť definují jeho původ. Hodnoty každé země se od sebe liší, jsou přenášeny z generace na generaci a definují to, co je přijatelné a nepřijatelné. Bovolík (2012) ve své studii, která byla zaměřena na kulturní a rodinné hodnoty, zvyklosti a tradice uvádí, že rodina, respekt k starším, náboženství, vzdělání, harmonie, vlastenectví, láska, děti, vstřícnost a tvrdá práce je deset nejdůležitějších kulturních a rodinných hodnot, které rodiny řeší. The kid's matter community (2017) ve svých článcích o důležitosti kultury pro rozvoj dítěte a jeho psychickou stabilitu vysvětluje, že existuje mnoho rozdílů v rodičovských praktikách mezi kulturami, včetně (ale ne výlučně) způsobů projevů náklonnosti, postojů k disciplíně a vysvětluje, jak velký důraz je kladen na plnění zodpovědností v rodině ve srovnání s podporou nezávislosti u dětí. Dále zdůrazňuje, že děti z multikulturních domovů také čelí výzvám kulturních hodnot, protože mají odlišné očekávání doma a ve škole, kterou navštěvují, neboť hodnoty na těchto dvou místech se liší.

3.4 Diferenciace způsobů výchovy v multikulturní rodinné výchově

Výchova je složitý a zajímavý proces, který je klíčovým aspektem pro determinaci kvality života jedince. Řada autorů se tímto tématem zabývá, pojdme si tedy ujasnit, co výchova znamená. Podle Průchy (1995) je cílem výchovy ve výchovném procesu dosáhnout u osobnosti jedince jen pozitivních změn. Definice výchovy Čápa a Mareše (2001) je pojata jako „působení záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému cíli – rozvinout v dítěti určité vlastnosti, názory, postoje, hodnotové orientace. Je to působení užívající určitých výchovných prostředků a metod, založených na zkušenostech, tradici, popřípadě i na vědeckých poznatcích“ (Čáp & Mareš, 2001, s. 247). Matějček (1994) poukazuje na to, že pokud je ve výchově aktivní jen vychovávatel a jedinec jako předmět výchovy je pasivní, výchova není možná. Podle něho je výchova procesem vzájemného působení obou činitelů, tedy vychovávaného i vychovávajícího a tento jev nazval jako model interakce. Tento model interakce je podle jeho definice: „...vzájemné předávání podnětů mezi dvěma nebo více lidmi, výměna akcí a reakcí, vzájemné působení jednoho na druhého“ (Matějček, 1994, s. 40).

“Výchovné styly jsou způsoby výchovy, které odráží vzájemný vztah vychovatele a vychovávaného. Způsob výchovy, jaký si rodiče zvolí, je ovlivněn řadou faktorů, jako jsou vlastnosti a zkušenosti rodičů, doba, rodina, v jaké vyrůstali, výchovné tradice země, kulturní, ekonomické tradice aj.” (Čábalová, 2011, s. 53-54). Výchovný styl je tedy způsob, jakým je výchova pojata. Mertin (2011) poukazuje na skutečnost, že tělesné tresty a násilí z dnešní výchovy vymizelo, neboť v dnešní době jsou požadavky dítěte respektovány více. K tomu se vyjadřují Čáp s Marešem (2001) a vysvětlují, že důsledkem tohoto jevu se objevuje čím dál více výchovných problémů, jaké kdy byly zaznamenány. Volnější a liberálnější způsob výchovy tedy nese sebou negativní důsledky.

“Způsob výchovy znamená celkovou interakci a komunikaci dospělých (matky, otce, učitele, rodiny, školy atd.) s dítětem. Projevuje se volbou a způsobem užití výchovných prostředků, postupů a metod, s tomu odpovídajícím prožíváním a chováním dítěte, které opět ovlivňuje prožívání a chování dospělého. Způsob výchovy vyjadřuje to podstatné ve výchově, co ovlivňuje volbu dílčích prostředků a postupů“ (Čáp, 1996, s. 135).

Prvním, kdo pojmenoval a uveřejnil svou typologii výchovných stylů, byl Kurt Lewin. Na základě jeho výzkumu z roku 1939 rozlišil a pojmenoval modely tří výchovných stylů. Tato

jeho průkopnická teorie se dnes stále používá. Lewin studoval výchovy v Německu a pak v USA a všiml si dramatických rozdílů. V Německu převažoval razantní autoritativní styl, kdežto v USA zaznamenal velmi liberální přístup k dětem. Poukázal na dopad těchto stylů na osobnost dítěte a ovlivňování jeho harmonického rozvoje (Čáp, 1996). Následující obrázek znázorňuje model stylů : autokratický, integrační a liberální.

Obrázek I. Typologický model (In Čáp, 1993, s. 334)

Tuto teorii Lewina podrobněji rozpracoval Čáp (1993) a přidal k modelům přesnější deskripce (Čáp, 1993).

Autokratický styl, také nazýván autoritativním, nese prvky dominance vychovávajícího. Tento způsob výchovy nevede děti k samostatnosti. Výchova je založena na rozkazech, příkazech, trestech. Potřeby dítěte nehrají roli. Odměny jsou neobvyklé (Čáp, 1993).

Liberální styl výchovy je občas nazýván jako slabý. Děti nemají žádná pravidla. Typickým rysem je zde nedůslednost rodičů, kteří ani nevyžadují po dětech splnění požadavků.

Integrační styl výchovy je známý pod názvem demokratický. Čáp a Mareš (2001) uvádějí, že Lewinovy výzkumy v roce 1939 potvrdily, že děti nejvíce preferují tento styl výchovy. Výchova je na bázi sdělování informací ze strany vychovatele. Rodič neklade požadavky ani neuděluje tresty, jen se sám snaží být dobrým vzorem (Čáp a Mareš, 2001).

Čáp (1993) dále rozpracovává teorii, že dítě vychované pod vlivem autokratického způsobu výchovy se projevuje buď pasivně a submisivně, nebo naopak vykazuje znaky agresivity. Jedinci ovlivnění výchovou liberální se neradi podřizují, nerespektují pravidla a řád. Nejlépe se do společnosti začlení jedinci, které ovlivnila výchova sociálně integračního stylu. Tyto děti vykazují iniciativy, plní povinnosti s radostí a dodržují pravidla (Čáp, 1993).

Základem dobré výchovy je nejen typ stylu výchovy, ale i funkční rodina. Bakošová (2005) uvádí: “Pri značnej diferenciacii sociálnych skupín, preferencií hodnôt či životných štýlov sa domnievame, že v budúcnosti bude prevládať rozmanitosť rodinných štruktúr. Budú existovať rodiny nukleárne, široké, multigeneračné, rozvedené, znovu zosobášené. Za základ rodiny však považujeme funkčnú rodinu, ktorá dá každému dieťaťu do života to, čo mu pomôže prežiť život v rovnováhe” (Bakošová, 2005). Předpokládáme, že výchovné styly v multikulturní rodině se budou lišit na základě odlišných zvyklostí jednotlivých partnerů a zkušeností z jejich rodin. Mohou způsobovat rozpory ve výchově v multikulturní rodině. Pokud by dva jedinci oba pocházeli ze stejné země, šance na jednotnost ve výchovném stylu se zvyšuje. Pocházejí-li z u jiných kultur, budou rodiče s jistotou preferovat jiné výchovné styly, anebo se jeden z rodičů do výchovy zapojit odmítne. Naše praktická část zodpoví tuto otázku.

3.5 Problémy při formování identity dětí, výchova dětí k sebezřetím

Interkulturní děti často bojují s problémem identity. Podle Bačové (1997) je identita prožívaná nebo realizovaná odpověď na otázku “Kdo jsem?” Je to “prožívání toho, čím jedinec je (vlastní autenticity, jedinečnosti a konzistentnosti v čase a prostoru), ať už jako individuum nebo jako člen lidských společenství” (Bačová 1997, str. 211).

Psychologie a filozofie se již velmi dlouho zabývá tématem identity. Termín identita je poprvé uveden do podvědomí koncem 60. let a pojí se se jménem Erikson. W. James už ale dříve manipuluje s pojmy “vlastní já” poznávajícím a “mě” poznávaným. Podle Jamese pro “Já” je předmětem poznávání “Mě” (Morgensternová, Šulová, Scholl 2011).

Identita má mnoho podob, vypracovali jsme tabulku, kde uvádíme několik příkladů:

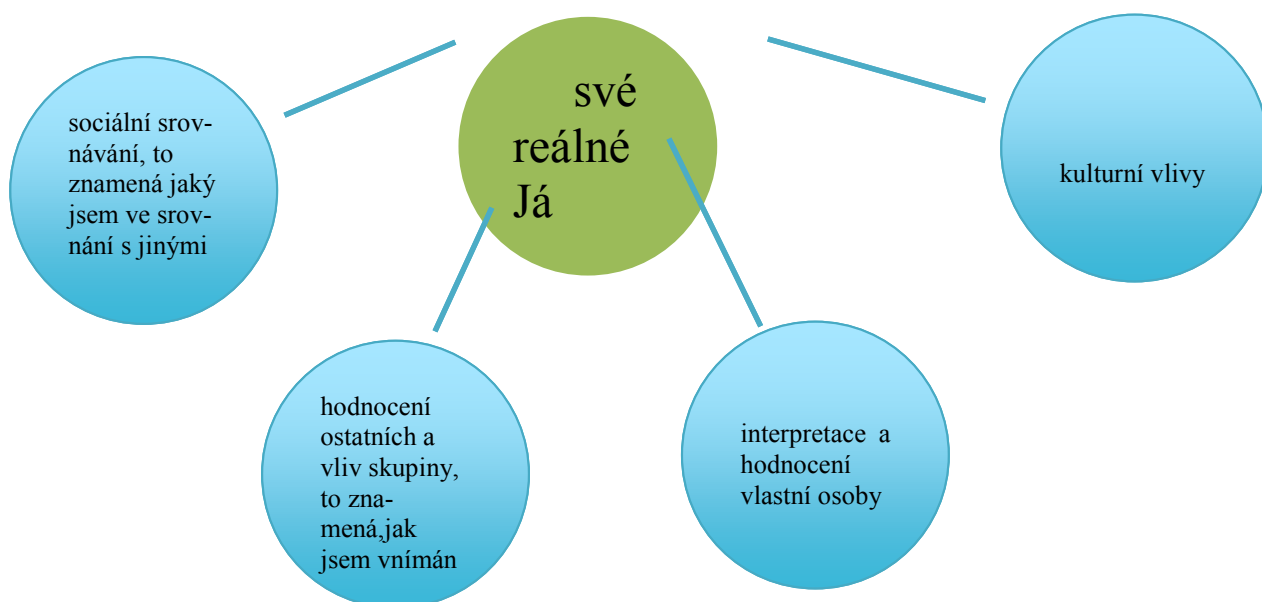
Autor	Identita	Objasnění pojmu
Erikson dělí identitu na 2 části	Ego identitu	Tu chápe jako soubor získaných zkušeností v důsledku fungování realného Já, je téměř nevědomá, vytříbená z nejhlubších přesvědčení o sobě.
	Self identitu	Jedinec vědomě prezentuje své přesvědčení, cíle a hodnoty. Vzniká vzájemné působení mezi sebeobrazy a rolóvými obrazy (Erikson in Morgensternová, Šulová, Scholl 2011).

Autor	Identita	Objasnění pojmu
Schwartz	Sociální identita	Je získána v důsledku volby sociální skupiny a jejími ideologiemi se kterou se jedinec ztotožňuje (Schwartz in Morgensternová , Šulová, Scholl 2011 s.67).
Tap	Osobní identita	Uvádí, že osobní identita je tvořena souhrnem osobních po citů a představ o sobě sama, který zahrnuje charakteristiku fyzickou, psychickou, morální, právní, sociální, kulturní, díky nimž osobnost definuje sebe sama a podle kterých ji i ostatní mohou vystihnout. (Tap in Morgensternová , Šulová, Scholl, 2011)
Morgensternová , Šulová, Scholl	Kulturní identita	Kulturní identita je vědomí dítěte k příslušnosti k určité kultuře. Dítě přijímá očekávání , která má jeho okolí. Kulturní identita vystupuje ze skupinové identity, kterou lze chápat jako osobní spojení se skupinou, se kterou společně sdílíme určité sociální a kulturní charakteristiky. Dítě si postupně uvědomuje svoje skupinové identity a rozvíjí je ” (Morgensternová , Šulová, Scholl 2011. s. 67).
Hetherington	4 základní dimenze identity	člení identitu na 4 dimenze, které jsou součástí ontogenetického vývoje a jedinec je musí pochopit a integrovat do svého sebepojetí:
	Lidskou identitu	Vyplývá z vědomí specifických možností myšlení lidského druhu.
	Sexuální identitu	Znamená uvedomění si své pohlavní odlišnosti a příslušnosti.
	Individuální identitu	Vyplývá z jedinečnosti vlastní osoby.
	Kontinuum identity	Je vědomí toho, že je stále tímtož člověkem, proměňujícím se v čase (Hetherington Parke, 1979 in Morgensternová , Šulová, Scholl 2011).
Morgensternová , Šulová, Scholl	pojem self-systém , jež se dělí na 3 kategorie:	Sebepoznání (self-knowledge, self-awareness) Co děti s určitostí o sobě vědí a způsob získání této znalosti.
		Sebehodnocení (self-evaluation) Co ovlivňuje hodnocení sebe sama
		Seberegulace (self-regulation) Co má vliv na období vytváření sebekontroly a kdy a jak ji jedinec získává. (Vasta a kol.,1992 in Morgensternová , Šulová, Scholl, 2011 s.72)

Tabulka č. 4 Členění identit

Kdy se objevuje první rozvoj dětské identity uvádí Kotásková (1987). Základy identity jsou tvořeny v raném dětství, kde se formují také přístupy ke krizím identity. Dítě si od útlého věku vytváří představu o sobě samém a takto vnímá své reálné já. Tato identita, která sice může být od reality vzdálená, je stále jeho selfconcept. Do této identity patří uvědomování si svých silných a slabých stránek, svých povahových rysů a předností. Nej významnějším obdobím pro utváření identity je považována vývojová fáze puberta, ale představu o sobě samém si jedinec uváří celý život. Hodnoty, které si o sobě utváří, čerpá z několika zdrojů. Vytvořili jsme graf, znázorňující zdroje, které podle Kotáskové (1987) ovlivňují formování dětské identity.

Obrázek II. Zdroje ovlivňující formování dětské identity

(Kotásková, 1987)

Morgensternová, Šulová, Scholl (2011) vysvětlují, že chápání příslušnosti k národní kultuře se objevuje v mladším školním věku, je pro dítě ale pochopitelná jen tehdy, pokud přichází do kontaktu s příslušníky jiných kultur. Barva pleti, jiný způsob oblékání činesrozumitelná řeč, to všechno jsou vnější znaky odlišné kultury, kterých se dítě povšimne a zajímají ho důvody odlišnosti. Dvojjazyčné děti vykazují znaky zájmu o jinou kulturu mnohem častěji (Morgensternová, Šulová, Scholl 2011). Vývojoví psychologové tvrdí, že klíčem k vytváření sebeúcty a sebepojetí je to, jak je dítě primárně přijímáno svými rodiči, zvláště v nejdůležitějším období okolo třetího roku života. Pokud je rodiči milováno a přijímáno, šance na vy-

tvoření zdravého sebepojetí jsou veliké. Pokud je dítě rodiči odmítáno a nepřijímáno či negletováno, toto mohou být negativní vlivy při vytváření osobnosti a může dojít k narušení identity. Za základ se považuje utvoření silné a zdravé vazby k blízké osobě, kterou nejčastěji bývá matka, ale může to být i jiná pečující osoba. V optimálním případě, kdy je osobou matka, se vazba vytváří již v prenatálním období (Kotásková, 1987). “Při bližší analýze jednotlivých složek sebepojetí lze tvrdit, že dítě od raného věku “filtruje” svou informaci o světě i o sobě samém přes chování, slova a posléze postoje rodičů a dalších členů rodiny k sobě samému, jiným lidem, institucím, hodnotám materiálním i duchovním. Pravděpodobně právě raná interakce tvoří celoživotní vliv na další psychický vývoj dítěte a na určité jeho modely chování (komunikaci, postoje k partnerovi, výchovné postoje k vlastním dětem)” (Kotásková, 1987, str. 28). Vagnerová (2000) také potvrzuje, že děti v předškolním věku začínají chápat sebe sama jako subjekt, rozvoj dětské identity tedy nastává v předškolním věku. Vědomí vlastní identity tedy nastává v tomto období. Uvádí, že sebepojetí mladších dětí zahrnuje různé informace popisného charakteru o sobě samém, například sebeobraz, představu sebe sama i názory a hodnocení jiných lidí (Vágnerová, 2000, str. 205). Jedním z velkých aspektů posilujících sebevědomí dítěte je ztotožnění se s rodiči, které slouží jako obohacení jeho dětské identity. Vágnerová (2000) dále tvrdí, že součástí identity se stává cokoli, co k dítěti nějakým způsobem patří a považuje to za osobní teritorium. Mohou to být lidé, ke kterým má vztah a nebo věci či prostředí, ve kterém žije (Vagnerová, 2000). Více o rozvoji dětské identity v příloze II.

Co je primárním determinantem pro sebepřijetí jedince? Seltzer ve svém článku “**Evolution of the Self**” na základě studií uvádí, že před završením osmého roku dítě není schopno vyformulovat jasnou představu o sobě samém na základě vlastního hodnocení. Jeho identita je odrazem toho, co o něm řekne okolí, či nejbližší pečovatelé. Z toho vyplývá, že pokud rodiče nemohli, nechtěli nebo nebyli schopni dítěti sdělit, že je naprosto v pořádku a pro společnost přijatelný jedinec-myšleno tím, že je dostatečně nezávislý, schopen řešit krizové či choulostivé situace, znamená to tedy, že dítě má o sobě názor nevyhraněný až ambivaletní. Pozitivní hodnocení ze strany rodiče dítě dostává téměř vždycky na základě svého chování a bohužel v tuhle chvíli se učí, že mnohé formy chování, které demonstrovuje, jsou pro rodiče neakceptovatelné. Když se pak jedinec identifikuje s tímto hodnocením, začíná se vidět z mnoha úhlů pohledu jako neadekvátní. Negativní evaluace dítěte ze strany rodiče může zajít o mnoho dále než jen neschvalovat konkrétní chování. Například rodiče mohou na dítě přenášet kódy, že je sobecké, ne dost atraktivní, není dostatečně chytré,

dobré nebo se nechová dostatečně "pěkně." Většina odborníků by se shodla na tom, že toto chování je forma emocionálního týrání, rodiče ale považují toto jednání za podmíněčně přijatelné (Seltzer, 2018). Mezi příznaky emocionálního týrání, které uvádí Průcha, Walterová, Mareš (2013) patří: opoždění vývoje, chronické sebepodceňování, sebepoškozování, sebeobviňování, přecitlivělost, neurotické chování, nejistota v sociálních vztazích, nedůvěra k dospělým, vyhýbání se domovu a snaha trávit veškerý čas ve škole, v cizí rodině, partě (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Díky tomuto chování se podle Seltzer (2018) jedinec učí, jak vypadá bolestivé odmítnutí, které si příliš často zažil pod nadvládou příliš kritických rodičů. V důsledku toho má jedinec tendence k sebekritice, a tak tento jev je jádrem většiny problémů, které pak jako dospělí nevědomky pro sebe vytváříme. Jinými slovy, vzhledem k tomu, jak funguje lidská psychika, je téměř nemožné, aby se pak jedinec ve své rodičovské roli nechoval podobně. Co se tedy týče sebezpřijetí, na základě výše uvedených závěrů autorů můžeme konstatovat, že bez pozitivního emočního přístupu rodiče k dítěti a při nízkém nebo konstantním podhodnocování dítěte rodičem či okolím nemá dítě kladné sebehodnocení a samo sebe nepřijímá. Pokud chybívá rodině a výchově náruč matky či blízké osoby a nevytvoří se vazba, dítě nemá selfconcept. Pak může mít dítě sklony k podhodnocování sebe sama a může se objevit patologické chování jako například ubližování sobě samému za účelem uvolnění stresu nebo snahy o pozornost. Ve své podstatě ale dítě volá o pomoc. Chce někam patřit. Přidává se do part a skupin, neboť sám neznámá nic.

V teoretické části jsme se pokusili objasnit problematiku výchovy, kterým čelí multikulturní rodiny z pohledu domácích ale i zahraničních autorů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Do výzkumu jsme vstupovali s vědomím, že bude náročné přesně vytýčit pozitiva a negativa multikulturní rodinné výchovy. Po dlouhou dobu svého života jsme měli možnost pohybovat se v multikulturní společnosti, pozorovat jevy, které s sebou tato společnost přináší, vnímat chování multikulturních jedinců k okolí a také si všimnout reakcí společnosti na multikulturní rodinu.

4.1 Vymezení výzkumného problému textu

Výzkum se zaměřuje na skutečnost, že problematika multikulturní rodiny nepochází pouze zevnitř, ale je ovlivňována společností, ve které multikulturní rodina žije. Chceme získat poznatky členů multikulturních rodin, kteří jsou zároveň aktéři i pozorovatelé v tomto konceptu. Chceme vědět, jak vidí a vnímají výchovu nejen z pozice matek, ale i partnerů, rodičů, ochraňovatelů, cizinců či minorit.

4.2 Cíl, úlohy

Cílem této práce je pomocí kvalitativního výzkumu prohloubit poznání výchovy v multikulturní rodině a poukázat na překážky a výhody, se kterými se multikulturní rodiny potýkají. Dále pak uvést tato zjištění do povědomí veřejnosti s cílem prohlubování tolerance a schopnosti pokojného a společného soužití mnoha kultur ve společnosti prostřednictvím pochopení životních situací a problematiky jiných rodin, neboť se spolu ve společnosti denně střetávají.

Hlavním cílem výzkumu bude zjistit, zda ve zkoumaných multikulturních rodinách převažují spíše pozitiva či negativa ve výchově jejich potomků.

K hlavnímu cíli se nabízejí **dva dílčí cíle** tohoto výzkumu:

1. Dílčím cílem je odpovědět si na otázku, jak se jedinec potýká s překážkami či obtížemi, když se objeví.
2. dílčím cílem, který považujeme za zvláště přínosný, by bylo vhodné získat od respondentů doporučení a návrhy pro další či budoucí multikulturní rodiny, jak různé situace řešit.

Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou úzce spjaty s cíli, takže budou znít následovně:

- O1 Jaká jsou pozitiva a negativa výchovy v multikulturní rodině?
O2 Jak se s nimi jedinec potýká, když se tyto překážky či příležitosti objeví?
O3 Jaká jsou doporučení a návrhy matek- respondentek k řešení problémů specifických pouze pro multikulturní rodinu?

Podotázky

1. Existuje dohoda společné výchovy?
2. Způsobují kulturní rozdíly rodičů problémy ve výchově?
3. Odzrcadlila se kultura obou partnerů ve výchově potomků?
4. Co vidí rodiče multikulturní rodiny jako výhodu multikulturní rodiny?
5. Existuje souvislost mezi vzděláním a multikulturní rodinou?
6. Volí multikulturní páry raději manželské soužití nebo partnerství?
7. Jaké jsou postoje společnosti vůči multikulturní rodině z pohledu multikulturní rodiny?
8. Jaké mají názory na svou identitu děti ze smíšeného manželství?

4.3 Metody a metodika výzkumu

Výzkum je koncipován jako kvalitativní. Použili jsme dvě výzkumné metody: Metodu rozhovoru a metodu kazuistiky. Pro náš výzkum jsme zvolili

Polostrukturovaný rozhovor : Sledujeme dynamičnost chování jedince a jeho odpovědi. Rozhovor je nabídnut ve dvou jazycích českém a anglickém s identickým obsahem. Respondenti mají volbu jazyka. Rozhovor probíhá formou kladení připravených otázek buď osobně, nebo přes skype. Odpovědi jsou zaznamenány a analyzovány.

Přístup : Pro tuto kvalitativní analýzu dat bude použita **metoda případové studie**. U každého případu zpracujeme odpovědi na otázky a vypracujeme podrobnou kazuistiku. Posléze budou data analyzována.

4.4 Výzkumný soubor

Volba výzkumného souboru je záměrná.

Vzorek pro metodu polostrukturovaného rozhovoru tvoří pět multikulturních rodin s dětmi ze smíšeného manželství v našem blízkém okolí i vyhledané přes sociální sítě. Výzkum je pojat z pozice pohledu matek těchto multikulturních dětí, neboť ve většině případů převážně ony tráví s dětmi nejvíce času jako primární pečovatelky dětí a věříme, že právě ony se nejčastěji potýkají se složitými situacemi nejen doma, ale i ve společnosti.

Složení výzkumného souboru

kazuistika	matka	otec	děti	země
1	Češka	Afroameričan	2	Illinois, USA
2	Řekyně/Češka	Nigerijec	1	Anglie, London
3	Češka	Nigerijec	1	Kladno, ČR
4	Kapverd'anka	Čech	3	Praha, ČR
5	Češka	Kubánc	2	Praha, ČR

Tabulka č.5 Složení výzkumného souboru

5 ANALÝZA A INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH ÚDAJŮ

5.1 Kazuistiky

Kazuistika č. 1

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní čtyřčlenné rodiny (rodiče a 2 děti) žijící v USA. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. Sňatkem vytvořili multikulturní pár a posléze založili rodinu. V jejich interkulturním manželství se jim narodily dvě děti, které jsou v jejich společnosti definovány jako biracial, což je označení pro jedince dvou smíšených ras. Společný jazyk je angličtina a čeština. Tento případ znázorňuje přenos kulturních hodnot a priorit rodičů. V této kazuistice je možné vidět, jakou váhu má důslednost ve výchově a vzdělávání dítěte.

Kazuistika č. 2

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní tříčlenné rodiny (rodiče a 1 dítě) žijící v Anglii. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. V manželství se jim narodila dcera. Jejich společný jazyk je angličtina. V této kazuistice se nejvíce odráží averze vůči xenofobní české společnosti.

Kazuistika č. 3

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní tříčlenné rodiny (rodiče a 1 dítě) žijící v České republice, v Kladně. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. Do manželství se jim narodila jedna dcera. Společný jazyk je angličtina a čeština. Tento případ znázorňuje rozpor kulturních rozdílů hlavně co se týče rolových modelů.

Kazuistika č. 4

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní pětičlenné rodiny (rodiče a 3 děti) žijící v Praze. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. V jejich interkulturním manželství se jim narodily tři děti, které se vyznačují variací pleťových odstínů podob svých rodičů. Jejich společný jazyk je čeština. Tento případ znázorňuje velký vliv prostředí na výchovu dětí. Společný jazyk je čeština. V této kazuistice je možné vidět, jakou roli hraje dominance partnerů ve výchově a vzdělávání dítěte.

Kazuistika č. 5

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní čtyřčlenné rodiny (rodiče a 2 děti) žijící v Praze. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. V jejich interkulturním manželství

se jim narodila dvojčátka, jejich společný jazyk je španělština. Tento případ znázorňuje fluiditu multikulturního partnerství díky předešlým multikulturním kompetencím nabytým během svobodného života.

Podrobně vypracované kazuistiky viz. příloha PVII.

5.2 Analýza dat a zjištění

Po přepsání rozhovorů jsme aplikovali metodu otevřeného kódování textu. Text jsme si rozčlenili do kategorií a subkategorií. Prováděli jsme analýzu pomocí konstantní komparace, což je nepřetržité porovnávání úryvků, jehož cílem je odhalit společné nebo odlišné jevy mezi skupinami (podle Glaser, 2004) Na základě tohoto postupu jsme zjistili, jaká úskalí či výhody matky nejčastěji zmiňují, v čem se odpovědi matek shodují, anebo naopak rozcházejí. Podařilo se nám detektovat i skryté problémy, které účastníci nedefinovali jako negativa, ale z textu vyplynulo, že to jsou problémy, které nastávají v důsledku multikulturní negramotnosti společnosti.

5.2.1 Jazyk

Všechny české matky žijící v zahraničí považovaly za nutné naučit své potomky svůj rodný jazyk, češtinu. Z našeho výzkumu vyplývá, že učení jazyka považují matky za důležité hned z několika důvodů

Prvním důvodem je podle nich fakt, že společný jazyk je jejich obrovský tmelící prvek. Je to způsob osobní identifikace s vlastní rodinou a vyjádření identity.

Druhým důvodem se jeví český jazyk v multikulturní rodině žijící v zahraničí jako prostředek tajné komunikace. “A taky jim můžu nadat na veřejnosti,” uvádí jedna matka, která referuje k obtížnosti přizpůsobování se pravidlům jiné země, co se týče pravidel výchovy. “Děti doma vychovávám česky, občas dostanou na zadek, když je potřeba, ale na veřejnosti se musím chovat podle pravidel, jinak bych skončila v jailu.” Matka používá slovo “jail” namísto českého slova “vězení”.

Třetím důvodem je předávání kulturních a pro rodinu významných hodnot generace prarodičů a možnost zůstat tak v úzkém kontaktu s českou rodinou. Přejí si chápat chování, pravidla, normy, pořekadla, pohádky, vtipy, a vůbec chování české společnosti jakožto přiblížení ke kořenům.

Na neposledním místě považujeme za důležité uvést ještě jeden, a to čtvrtý důvod, který nebyl uveden matkami, ale vyplynul z analýz rozhovorů. Jde o jev, který působí jako snaha matky nezůstat “sama- osamělá cizinka v jiném světě”, snaha, aby ji (matku) někdo chápal a viděl svět, ve kterém žije, jejíma očima, tedy očima českýma. Jeví se, že jedinec-cizinec v nové zemi, ikdyž doba trvání života v nové zemi předčí délku života v rodné zemi, se nikdy plně neadaptuje, a ikdyž nabyl občanství nové země, nepřijímá se za jinou národnost než tu původní. Zde záleží na faktu, kolik bylo jedinci let, když migroval do jiné země. Z výzkumu vyplývá, že jedinec tíhne k prostředí, ve kterém byl vychován, kde chodil do školy, a kde prožil dětství. Jeví se, že cizinec i s nabytým novým občanstvím se bude častěji v nové zemi cítit cizincem, a proto hledá spřízněné duše, které by ho aspoň jazykem sblížovaly s jeho domovem a rodnou kulturou. Tento důvod jsme nazvali “důvod osamělosti cizince”.

5.2.2 Mateřství

Všechny matky v našem výzkumu, i když žijí v jiné zemi, propagovaly názor, že mateřství a první roky s dítětem jsou nejdůležitějším obdobím života, a proto by tento čas měly strávit s dítětem a ne jej odložit na hlídání do jiných rukou. Následně všechny pocítovaly pocit viny, když se musely vrátit do práce dříve než před 3. rokem života dítěte, a omezit tak jeho “období s mámou”, které v očích matek dítěti právem patří. Vzhledem k tomu, že 4 z 5 respondentek byly Češky, můžeme se domnívat, že zakořeněný názor o závažnosti trávení času matky s dítětem vzniká vlivem naší české výchovy a kultury a matky si za ním patřičně stojí, ikdyž to způsobuje rozpory v názorech v manželství. U českých matek tedy můžeme konstatovat, že mateřskou dovolenou považují za nutnou a důležitou tradici.

5.2.3 Výchova

Téměř všechny matky uvedly, že společná dohoda mezi partnery neexistuje. Zdá se ale, že ve fungujících partnerstvích se dohoda “být na jedné lodi” jaksi nenásilně uplatňovala a vytvořila automaticky, bez předem určených pravidel. Ženy uvedly, že se ve svých rozhodnutích s manželem vzájemně podporují. Předpokládáme tedy, že je to něco, co ve fungujícím vztahu každý partner chápe a cítí sám bez předešlé dohody o ujednání chování ve specifických situacích. Z výzkumu vyplývá, podle matek respondentek, že v mnoha situacích je ve výchově dominantní matka. My si myslíme, že matky tento názor zastávají proto, že tráví delší dobu s dětmi než otcové. Matky jsou unavené a přetížené a v důsledku toho

své chování popisují jako splet' příkazů a rozkazů a své děti popisují jako živé. Pracující otcové, kteří se vracejí z práce odpočati od dětí, mají v očích matek milejší a klidnější přístup k dětem, neboť nejsou dětmi unaveni. Není dokázáno, že tento jev má souvislost s multikulturní rodinou, myslíme si, že se váže rozdělení rolí partnerů ve výchově na problematiku výchovy obecně, bez rozdílu ras.

5.2.4 Role, zodpovědnosti a očekávání

Všechny matky v našem výzkumu zastávaly tradiční role, matka roli pečovatelky a otec roli živitele do chvíle, než finanční situace donutila všechny respondentky nastoupit do práce. Můžeme tedy říci, že matky z multikulturních rodin zastávaly tradiční role, výzkum však nespécifikuje, že by se tento jev objevoval právě v důsledku multikulturního nastavení v rodině. Očekávání nenaplnili manželé tři z pěti matek, čili tři manželky byly zklamané přístupem svého manžela, co se týče povinností, které od ní vyžadoval, nebo povinností, o které se odmítl dělit. U všech případů nastala zklamání z očekávání až v době, kdy se narodily do vztahu děti.

5.2.5 Kulturní hodnoty

Všechny matky jsou mnohojazyčné. Chápou významnost důležitost znalosti jazyka a právě tento jev jim umožnil vstoupit to multikulturního manželství-tedy znalost jazyka a respekt k jiné kultuře.

5.2.6 Identita

Mnohdy mají multikulturní děti pocit, že je jim naznačováno, že nejsou dost dobré, neboť nepatří ani tam, ani onam. V některých případech přejímají většinou děti jazyk a kulturu jednoho rodiče, neboť se mu chtějí zavděčit či ho potěšit, v jiných případech se děti chtějí ztotožnit se spolužáky a kamarády, ale všechny multikulturní děti mají stejnou touhu - být společností akceptovány. Podle názoru matek se identita pojí se znalostí jazyka. Děti osloveny nebyly, ale podle matek se jejich děti ztotožňují s rasou otce i matky, čili chápou, že nesou prvky obou rodičů, cítí se ale být více tou národností, které jazyk ovládají.

5.2.7 Víra

V našem výzkumu se víra neobjevila jako prvek střetu zájmů. Soudíme tak podle toho, že nynější česká společnost je převážně ateistická a to potvrdily i matky v našem rozhovoru, a nebo v případech kazuistik byli oba manželé stejné víry.

5.2.8 Společné znaky matek

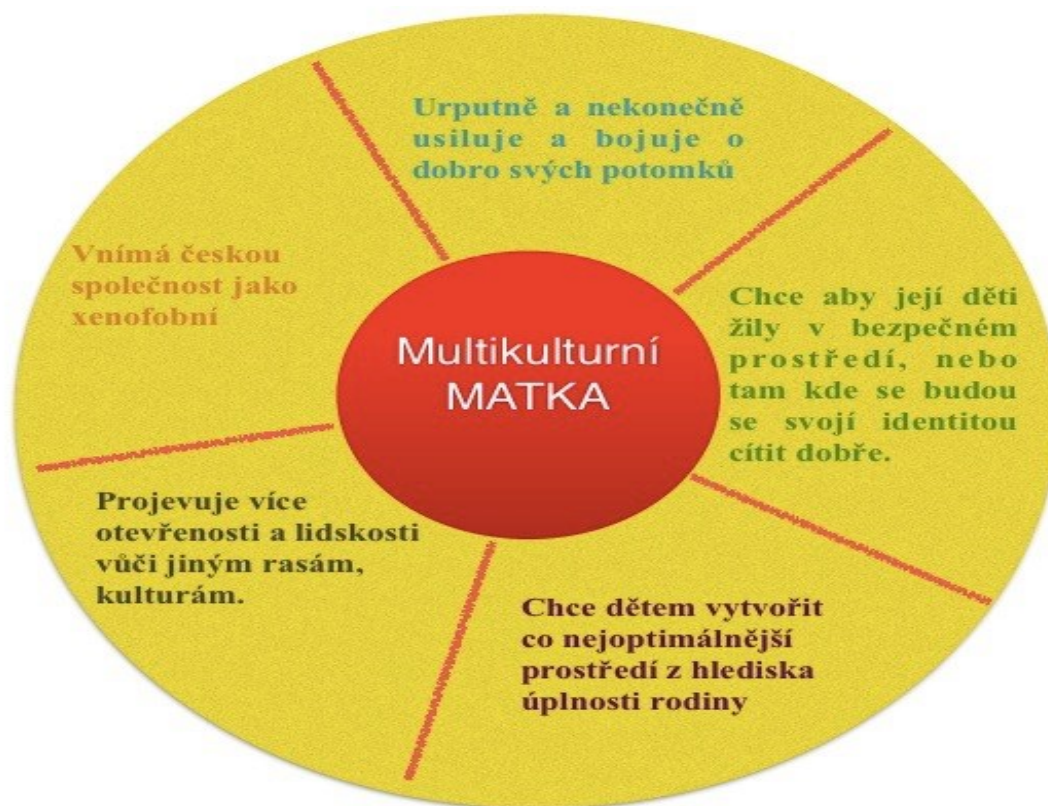
Výzkum ukazuje, že matka je univerzální role jedince, který urputně a nekonečně **usiluje a bojuje o dobro svých potomků**, ať je to matka jakékoliv rodiny, kultury či národnosti. Matka se se svými mateřskými pudy dokonce velmi málo liší od zvířecích matek, neboť je schopna neskutečných činů, pokud jí někdo ohroží její mládě. V našem výzkumu všem matkám záleží hlavně na tom, aby jejich děti vyrůstaly a nadále pak žily v **bezpečném prostředí**, ať už to znamená v bezprostřední blízkosti, nebo daleko, ale tam, kde se jejich děti budou jako jedinci s vlastní individualitou a identitou cítit dobře a bezpečně. Výzkum odhalil i ochotu matek se i odstěhovat do pro ně kulturně odlišného prostředí kvůli dobru pro jejich dítě.

Dále se většina matek shoduje na tom, že chtěly dětem vytvořit co nejoptimálnější prostředí z hlediska **úplnosti rodiny**, takže když přišly vztahové krize, matky byly ochotny podstoupit rizika a snášet problémy v partnerství, jen aby dítě bylo spokojené. Žádná z matek by neměnila a nevrátila čas k vůli rizikům, která podstupuje. Některé matky uvedly, že je okolí varovalo před možnostmi větších komplikací v multikulturní rodině než v monokulturní, a že interkulturní rodina je obtížná na přežití a je nakloněna k rozpadu daleko více než monokulturní rodina. Dvě matky z pěti uvedly, že naopak děti a problémy byly pro ně tmelící prvek.

Následně vyplývá z analýzy rozhovorů, že matky projevují více **otevřenosti a lidskosti vůči jiným rasám**, kulturám. Jsou smířeny s budoucností a berou život takový jaký je, vědí-li, že ho nemohou tak moc ovlivnit. Jsou připraveny přijmout, co jim život může přinést. Nemají nastavený soubor plánů a činností do budoucnosti pro své dítě, dokonce neuvažují nad volbou profese či budoucího partnera pro své dítě. Většina z nich chce, aby dítě bylo v dospělosti spokojené, dělalo to, co ho baví, a žilo, s kým bude šťastné. Matky netlačí své děti, aby byly ambiciózní a aby něco dokazovaly sobě či světu. Zdá se, že tyto matky se zaměřují více na vyšší principy v našem světě, jako například uplatňování principu míru, lidskosti, spravedlnosti, rovnosti a svobody.

Matky uvádějí, že i přestože vnímají naši českou společnost jako xenofobní, stále se zde cítí bezpečně. Z výzkumu není jasné, jestli se tak cítí kvůli vazbě ke své rodné zemi, nebo výzkumná data dokazují, že Česká republika patří stále mezi relativně bezpečné země, co se týče kriminality a rasistických útoků.

Obrázek III. Společné znaky multikulturní matky (Parks, 2018)

5.3 Závěry a doporučení pro zkoumaný vzorek

Zdůrazňujeme, že uvedené zjištění platí pouze pro zkoumané rodiny.

5.3.1 Odpovědi na výzkumné podotázky

O1: Existuje dohoda společné výchovy?

Z našeho výzkumu vyplývá, že jakási vzájemná dohoda mezi manželi existuje. Je to taková dohoda, která je generovaná morálními základy a vzájemným respektem manželů, ale oni sami si ji neuvědomují.

O2: Způsobují kulturní rozdíly rodičů problémy ve výchově?

Matky, našeho výzkumného vzorku, které byly v partnerství s muži z komunistických zemí, potvrdily, že kulturní rozdíly rodičů problémy ve výchově nezpůsobují, neboť jejich kultury se podobají. U ostatních se vyskytly jisté problémy.

O3: Odzrcadlila se kultura obou partnerů ve výchově potomků?

Ano, ale zdá se, že děti si samy vybraly, co se jim líbí. Více se odzrcadlila kultura dominantnějšího partnera.

O4: Co vidí multikulturní rodiče jako výhodu multikulturní rodiny?

Bilingvismus a přejímání obou kultur.

O5: Existuje souvislost mezi vzděláním a multikulturní rodinou?

Zdá se, že většina multikulturních partnerů má spíše vzdělání vyšší než nižší, ale obáváme se, že vzorek je příliš malý na posouzení. Z výzkumu vyplývá, že polovina respondentů dospělých členů multikulturních rodin má vzdělání vysokoškolské a polovina středoškolské až vyšší.

O6: Volí multikulturní páry raději manželské vztahy nebo partnerství?

V našem výzkumu 4 z 5 rodin byly sezdané.

O7: Jaké jsou postoje společnosti vůči multikulturní rodině z pohledu multikulturní rodiny?

Výzkum ukázal, že většina multikulturních rodin stále vnímá okolí jako xenofobní i když se to okolí snaží nedávat najevo. Lepší definice je, že okolí je neadaptované na multikulturní rysy společnosti.

O8: Jak vnímají svou identitu děti ze smíšeného manželství?

Podle matek se děti ztotožňují rasově s oběma rodiči, co se týče jazyka, děti vnímají svou identitu podle toho jazyka, který je jim bližší, a ve kterém jsou obratnější, pohotovější a více komunikativní.

5.3.2 5.3.2. Odpovědi na výzkumné otázky**Jaká pozitiva nám tedy ukazuje náš výzkum v multikulturní rodinné výchově?**

Jednou z největších výhod, kterou rodiče multikulturních dětí vidí, je fakt, že dítě pojímá a přejímá **bohatství obou kultur zároveň**. Děti cestují, a tak poznávají jiné tradice a zvyky, rozšiřují si obzor a názory o světě a existenci různorodosti a učí se toleranci a respektu k jiným věcem a zvykům, namísto odsuzování.

Za výhodu dále považují rodiče **bilingvismus**, ikdyž učení dvojjazyčnosti může mít i dramatický průběh a nastolit rodinné nedorozumění, které může vést až k rozpadu rodiny.

Doporučení: Aby se limitoval tento problém soutěživosti v jazycích mezi rodiči, je nutné, aby si rodič uvědomil benefit bilingvnosti. Benefit bilingvismu povzbuzuje jedince k trpělivosti a vytrvalosti a následně k dosahování jejich cílů. Multi jazyčnost je bohatství, které dítě dostává od svých rodičů. Je to bohatství, které mu umožňuje nahlédnout do kultur obou rodičů a tím podporuje rozvoj identity tohoto jedince. Bilingvismus také otevírá jedinci škálu životních možností, ať už se jedná o pracovní příležitosti, rozvoj či obohacení osobnosti, nebo třeba výběr životního partnera, neboť jedinec není limitován jazykem.

V neposlední řadě uvádějí matky jako pozitivum, že děti jsou v důsledku multikulturní rodiny a styku s širší rodinou zcestovalé. Mají větší přehled a rozšířený obzor o existenci rozmanitosti.

Jaká jsou negativa multikulturní rodinné výchovy?

Nemožnost žít na místě jedincem preferovaném, čili nutnost volby místa bydliště podle bezpečí, škol a prostředí akceptovatelného vzhledem k jejich multikulturalismu.

Potýkání se s rasismem. Všechny matky uvedly, že ti rodinní příslušníci, kteří rasově v jejich společnosti patří mezi minoritu, jsou jiné barvy pleti než bílé, připouštějí, že se někde setkali individuálně s formou rasismu. Pokud byla rodina pohromadě a vystoupila ve společnosti jako celek, s rasovými urážkami se nesečkali. Z toho vyplývá, že lidé akceptují multikulturní rodinu pokud žije spořádaně jako ucelená jednotka a respektuje normy dané společnosti. Samotný jedinec minoritní rasy v dané společnosti je méně tolerován a akceptován a více vystaven předsudkům a urážkám okolí, ikdyž dané normy neporušuje.

Multikulturní negramotnost jsme nazvali jev, který vyjadřuje netaktní přístup osob majoritní společnosti k osobám minoritní společnosti v důsledku chybějících multikulturních kompetencí. Mezi tyto netaktní formy přístupu patří například:

- **Mluvení o jedinci přímo před tímto jedincem s třetí osobou**, jelikož se domníváme, že je cizinec a nerozumí česky. Jedinec se cítí vyloučen a považován za nesvéprávného či negramotného, paradoxně je to většinou on, který je vzdělanější a bilingvní. **Doporučení:** Respektovat vždy každého člověka bez rozdílu rasy. Podání ruky je mezinárodní téměř ve všech zemích akceptované gesto, kterým i bez jazyka vyjádříme člověku úctu a respekt. Představením sebe sama dáváme člověku najevo, že máme zájem o komunikaci.

On pak dále vyjádří, jestli mluví nebo nemluví naším jazykem, a v případě jazykové bariéry nastupuje fáze hledání komunikátora, tedy třetí osoby.

- **Stereotypizace zvyků a národností.** Multikulturní jedinec je stejně jako monokulturní jedinec hrdý na svůj původ, na svoji národnost. Je patriotem a není mu příjemné být házen do jednoho pytle s ostatními, ke kterým se neřadí. **Doporučení:** Pokud nejsme geograficky zdatní, neoznačujme jedince obecně, pokud neznáme jeho původ. I typicky černošsky vypadající jedinec může být narozen kdekoliv na světě, tudíž jeho rasa ho neřadí mezi Afričany. Tento jedinec by mohl být například národnosti francouzské a rasy negroidní.
- Dále smíšení jedinci vyjadřují rozhořčení nad disrespektem monokulturních jedinců k jejich osobě **narušováním jejich osobní zóny.** Tento jev je vidět více ve vztahu monokulturní dospělý - versus- multikulturní dítě. Struktura vlasů míšených jedinců (hlavně u typů afro vlasů) bývá velmi odlišná od vlasů jiných ras. Častou reakcí společnosti je snaha si sáhnout, dotknout se něčeho nového, s čím jsem se v životě ještě nesetkal. Polemizujme nyní trochu s realitou. Pokud by běloch v tramvaji bez dovolení sáhl na vlasy jiného bělocha bez jeho svolení, bude toto chování považováno za odchylku standardního chování. **Doporučení:** Nic nás neopravňuje vstupovat do zóny jiného člověka a tlačít ho do situace kdy se cítí nepříjemně. Tím více toto platí, když je jedinec dítě a má pocit, že si musí nechat všechno líbit, aby vyjádřil respekt k dospělému. I z psychologického hlediska dotek vlasů a pohlazení je velmi osobní a je to projev vysoké důvěry a intimity, kterou dva cizí lidé k sobě nechovají.
- Dále v naší společnosti máme **tendence na poukazování ras**, což je taky pro jedince jiných ras nepříjemné, neboť se povyšuje princip rasy před principem lidské bytosti. Jako příklad uvedeme situaci, že půjde-li po cestě matka s dítětem a naše emoce nás nutí k vyjádření, je kulturně nekorektní říci: “To je krásný černoušek.” V případě belošské rasy by nás nikdy nenapadlo říci, že je to krásný běloušek. Tento jev není jednoznačně projevem rasismu, ale poukazuje na neschopnost empatie české společnosti k jiným kulturám. Dále poukazuje na snahu o segregaci a standardizaci české společnosti, že kdo je běloch, je normální člověk, a kdo má jinou barvu pleti se vymyká, a je potřeba zdůraznit jeho barvu, neboť on mezi nás nepatří. **Doporučení:** Člověk, který chová respekt a úctu k ostatním lidem, by si měl uvědomit, že všichni lidé na světě jsou primárně lidské bytosti a jsou si rovni, teprve poté se liší díky rozmanitosti ras. Neměli by tedy nikdy povyšovat princip rasy nad princip lidské bytosti. Je nekorektní označovat lidi rasami, pokud jejich

specifickou rasu neznáme. Doporučuje se zeptat se každého jedince, jak si přeje být označován. Taktéž je nekorektní nazývat lidi podle jejich barvy pleti, například “lidé černé pleti, či lidé žluté pleti.” Komplexnost barev je opravdu nspecifikovatelná a nejasná, lidé negroidní rasy nemají pleť černou nýbrž hnědou. Výraz “černé barvy” je hanlivý a pochází z období otroctví, měl být urážkou a výrazem méněcennosti. Bohužel se dostal světově do povědomí. Neuráživý výraz pro jedince jiné barvy pleti než světlé, je výraz “tmavší odstín pleti.” V angličtině se používají výrazy “person of light complexion, person of dark complexion.”

Překonávání úskalí při předávání kulturních hodnot a učení jazyka. Mohou nastat neshody, soutěživost, a v důsledku toho i manželské krize. **Doporučení:** Setrvání v učení jazyka a důslednost ve výchově je klíčem k úspěchu. V případě neshod a soutěživosti je vhodné se s partnerem domluvit a vytříbit si ty hodnoty, které jsou pro oba nejdůležitější. Důležité je dbát na vyváženost kultur. Klíčové je dát dítěti základ, a pokud bude samo chtít, v dospělejším věku se do kultury ponoří hlouběji, neboť už k ní bude mít vztah. Jedno je jisté, kultura lze těžko přijímat bez jazyka. Ale jazyk bez kultury učit lze. Proto je jazyk prvním a klíčovým aspektem v předávání hodnot a kultury.

Nutnost vzdát se částečně vlastní kultury, adaptovat se na jinou kulturu. Tento aspekt je nejtěžší, neboť vzdát se vlastní kultury hraničí se vzdáním se své identity. Jsou ale případy, kdy jedinec není donucen se své kultury vzdát pro dobro rodiny, ale svou kulturu nemůže udržovat, neboť nemá prostředky ani možnosti, například nekoupí suroviny a nemůže tudíž vařit autentická jídla. **Doporučení:** Po vzájemné dohodě partnerů by si měl každý jedinec ponechat z kultury to, co je pro něj nejdůležitější. Partner by to měl nejen respektovat, ale i podporovat.

5.4 Diskuze

Pojďme porovnat naše zjištění s předeslými zjištěními uvedenými v naší teorii. Pokud srovnáme naše **zjištění ohledně bilingvismu** s výsledky autorů uvedené v teoretické části, nacházíme shodu. Autoři Crippen and Brew (2013) vysvětlují, že děti, kterým jsou představeny oba jazyky, se málokdy stanou fluentními kvůli nesymetrii jazyčnosti v domácnosti. V některých případech se jeden z rodičů cítí vyloučen, když druhý rodič hovoří s dítětem ve svém jazyce a první rodič konverzaci nerozumí. Také v našem výzkumu jsme zkoumali rodinu, ve které se otec vnímal vytěsňený z ucelenosti rodiny kvůli jazyku.

The kid's matter community (2017) ve svých článcích o důležitosti kultury pro rozvoj dítěte a jeho psychickou stabilitu vysvětluje, že existuje **mnoho rozdílů v rodičovských praktických mezi kulturami**, včetně (ale ne výlučně) způsobů projevů náklonnosti, postojů k disciplíně a vysvětluje, jak velký důraz je kladen na plnění zodpovědností v rodině ve srovnání s podporou nezávislosti u dětí. Stejně tak v našem výzkumu dvě z pěti respondentek poukázaly na rozdílnost hodnot ve výchově u různých kultur. Ve výchově vyvinutějších kultur odsuzovaly vedení dětí k nezávislosti více než vedení dětí k zodpovědnostem. Tvrdily, že takováto výchova vede k sobeckosti.

Co se týče **teorie o formování třetí kultury** u bilingvních dětí, potvrzujeme, že všechny matky v našem výzkumu zastávaly názor, že učením se oběma jazykům zároveň, dítě formuje třetí, specifickou kulturu. Toto tvrzení uvádí ve své knize autor Cotton (2013): Bilingvismus, dalo by se také říci, je součástí jakési "třetí kultury", což je specifická a unikátní kultura formovaná z obou kultur rodičů, matky a otce (Cotton 2013).

Další shodou, kterou nalézáme mezi zjištěními našich respondentek a teorií je fakt, že pravidelné začleňování **dlouhodobých pobytů dětí do prostředí jiného jazyka**, dramaticky zlepšuje plynulost, úroveň jazyka a porozumění kultuře. Crippen & Brew (2013) navrhuje, aby enkulturace dvojích kulturních kódů pro děti byla doplněna dlouhodobými pobyty a úzkým kontaktem s rozšířenými rodinami v každé kultuře původu, aby se získala jazyková plynulost a zkušenosti s kulturním ponořením. Čtyři z pěti respondentek uvedly, že prázdninové pobyty dětí u babičky, v zemi druhé kultury, viditelně napomáhají zlepšení slabšího jazyka a vzbuzují zájem o tuto kulturu.

Poslední shodou, kterou jsme našli, je přístup našich matek respondentek k výchově v prvních třech letech života dítěte. Všechny uvedly, že považují toho období za klíčové, co se týče budování sebejistoty a identity a chtějí, aby si dítě vybuodovalo vazbu k rodině a blízkým. V teorii máme uvedena tato fakta: Vývojoví psychologové tvrdí, že klíčem k vytváření sebeúcty a sebepojetí je to, jak je dítě primárně přijímáno svými rodiči, zvláště v nejdůležitějším období okolo třetího roku života. Za základ se považuje utvoření silné a zdravé vazby k blízké osobě, kterou nejčastěji bývá matka, ale může to být i jiná pečující osoba (Kotásková, 1987).

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce Pozitiva a negativa multikulturní rodinné výchovy byla zaměřena na zkoumání problematiky výzev, překážek, výhod a příležitostí ve výchově v multikulturní rodině z aspektu teorie a praxe. Zjištění a doporučení by měla přispět k rozšíření škály možností při řešení specifických situací, které nastanou v multikulturních rodinách.

Myslíme si, že práce naplnila vytyčený cíl i dílčí cíle. Z našeho výzkumu vyplývá, že v multikulturní rodině převazují negativa při výchově svých potomků. Avšak rodiče chtějí věřit, že v budoucnu to dětem přinese i pozitiva. Nesmírným přínosem výchovy dětí v multikulturní rodině je, že se naučí hodnotit a akceptovat rozdíly od raného věku. Někteří dokonce mohou tvrdit, že multikulturní páry jsou zpravidla docela dobře připraveny vyřešit spletné problémy, a tyto problémy je mohou dokonce stmelovat. Význam utváření multikulturních rodin vidíme v hlavně v tom, že multikulturní jedinec má smysl pro porozumění k odlišnosti, neboť má s tímto jevem osobní zkušenost. Multikulturní rodina či jedinec má větší toleranci k jiným kulturám, je empatičtější, je otevřenější k světu a jeho problematice jelikož je ve většině případů multiligvní. Tyto kompetence dávají jedinci nejlepší předpoklady být plnohodnotným občanem našeho rozmanitého světa, nebo dokonce i leadrem, neboť není maten problematikou ras, stereotypy a předsudky. Podle našeho názoru je míšený jedinec vhodným adeptem na pozici sociálního pracovníka, neboť má smysl pro toleranci k odlišnosti. On sám právě proto, že pochází z minoritní skupiny, chápe lépe problémy minorit. Dále může být řazen ať už rasovými rysy či jazykem do různých skupin, čímž má také možnost být lépe jistou minoritou akceptován, čímž se zvedají šance na spolupráci a dosažení zlepšení v jisté problémové komunitě. Je důležité si uvědomit a pochopit, jak kontrastní zvyky a kulturní zázemí pravděpodobně ovlivní manželství a rodinný život. Je také důležité vzít na vědomí, že pokud dva lidé různých kulturních původů mají dítě, vzniká třetí kultura, která je kompromitovanou kulturou z obou kultur. Uznat vzájemnou důležitost kultur mezi rodiči je důležité, neboť i přes všechny rozdíly rodiče vždy chtějí pro své dítě to nejlepší.

Za největší přínos této práce považujeme otevření tématu multikulturní výchovy z hlediska vnitřního, myšleno zájem o život uvnitř multikulturní rodiny jako základní jednotky společnosti, neboť toto téma v České republice blízce studováno není. Dovolíme si tvrdit, že naše bakalářská práce přinesla nové poznání z aspektu teorie také díky zpracování cizojazyčných (anglických) zdrojů. Praktická část práce přináší pohledy na život, po city, prožívání rodin-

ných vztahů v interkulturních manželstvích. Zdůrazňuje vzájemnou toleranci, postoje k vytváření dohod v interkulturních partnerstvích a postoje k výchově a vzdělávání dětí, na něž má vliv bilingvní jazykové prostředí i rozdílné kultury jejich rodičů, jimiž jsou obohaceny.

Věříme, že by bylo dobré toto téma rozšířit o další studie, aby vzniklo povědomí v naší společnosti že multikulturní rodiny žijí mezi námi a patří mezi nás, často to mají o mnoho těžší, neboť řeší nejen běžné denní rodinné problémy, ale i úskalí a problémy, se kterými se monokulturní rodina v životě neseťkává. Jedinci žijící v multikulturní rodině by v naší společnosti potřebovali větší dávku tolerance, porozumění a pomoci. Na závěr bychom rádi použili slova autorky Mory, která nás oslovila svou lidskostí:

“Je důležité si uvědomit, že multikulturní rodiny - stejně jako ostatní - byly vytvořeny z lásky a vzájemná láska a podpora jim může pomoci k vítězství nad jakýmkoli problémem, kterému mohou čelit. Společné řešení těchto výzev se může stát výhodou, která pomůže upevnit rodinnou jednotku. Vychovává-li interkulturní pár své děti, snaží se o to, aby z nich byli nejen bilingvní a bikulturní jedinci, ale především o to, aby byli “občané společného světa” (Mora, 2017).

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. 3., rozšírené a aktualizované vydání. Bratislava: public promotion, 2005. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] BAKOŠOVÁ, Z. a kol. Teorie sociálnej pedagogiky: Edukačné, sociálne a komunikačné aspekty. Bratislav: Slovenská pedagogická spoločnosť SAV, 1.vyd., Glasstrading s.r.o., 2011, 182 s. ISBN 978-80-970675-0-2.
- [3] BALVÍN, J., Pedagogika, andragogika a multikulturalita ,Vydalo Hnutí R, nakladatelství s mezinárodní vědeckou radou, jako svou 60. publikaci, Praha 2012 2012 ISBN 978-80-86798-07-3.
- [4] BALVÍN, Jaroslav. Metody výchovy a vzdělávání ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference : 4. setkání národnostních menšin a 23. setkání Hnutí R : 11.-12. listopadu 2004. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2005. Praha a národnosti. ISBN 8090297289.
- [5] BATEMANN. EGANOVÁ. Encyklopedie. Zeměpis světa. Praha: Columbus. 1994.
- [6] BAUMANN, Gerd. The Multicultural Riddle. London, US: Routledge, 2002.
- [7] BAVOLEK, J Stephen. Multicultural Parenting: A Summary of Practices and Traditions. Family Development Resources, Inc. Park City, Utah · Asheville, North Carolina 2012
- [8] BLAŽKOVÁ, I. Výchovné metody a styly využívané v rodině a výchově. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2013.
- [9] COOPER, J. C. a Allan PLZÁK. Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 8020407618.
- [10] COTTON, Gayle. Say Anything to Anyone, Anywhere. Somerset, US: Wiley, 2013.
- [11] CRIPPEN, Cheryl & Brew Leah. Strategies of Cultural Adaption in Intercultural Parenting. Sage Publications, 2013.
- [12] ČÁP, J. Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy. Praha: ISV, 1996.
- [13] ČÁP, J. & MAREŠ, J. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001.
- [14] ČÁBALOVÁ, D. Pedagogika. Praha: Grada Publishing, 2011, 1. vydání.
- [15] ČENĚK, Jiří, Josef SMOLÍK a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. Interkulturní psychologie: vybrané kapitoly. Praha: Grada, 2016. Psyché (Grada). ISBN 9788024754147.

- [16] DARK, K. R. Religion and International Relations. New York, NY, USA: Palgrave Macmillan, 2000.
- [17] GILLERNOVÁ, Ilona a Václav MERTIN. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 2003. ISBN 807178799x.
- [18] HETHERINGTON, Eileen Mavis a Ross Duke PARKE. Child psychology: a contemporary viewpoint / E. Mavis Hetherington, Ross D. Parke. 2nd ed., International student ed. New York: McGraw-Hill, 1979. ISBN 0070284318.
- [19] HLADÍK, Jakub. Multikulturní kompetence studentů pomáhajících profesí. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2014. ISBN 978-80-7454-426-2.
- [20] HLADÍK, Jakub. Multikulturní výchova: (socializace a integrace menšin). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2006. ISBN 80-7318-424-9.
- [21] KOTÁSKOVÁ, Jarmila. Socializace a morální vývoj dítěte. Praha: Academia, 1987. Studie ČSAV, 1987, č. 9.
- [22] KRAUS, B. (2008). Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál.
- [23] KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. Člověk-prostředí-výchova, K otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001.
- [24] KRAUS, J. a kol. Nový akademický slovník cizích slov A – Ž. Praha 2005.
- [25] LUSTER, Tom & OKAGAKI Lynn 2005. Parenting: An ecological perspective. Second Edition. Lawrence Erlbaum Associations, Inc, Publishers.
- [26] MCFADDEN, John 2001. Intercultural Marriage and Family: Beyond the Racial Divide, vol 9. University of Southern Carolina.
- [27] KLIMEŠ, Lumír. Slovník cizích slov. Praha 1998.
- [28] MATĚJČEK, Z. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: SPN, 1994.
- [29] MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíc potřebují. Praha: Portál, 1994.
- [30] MATĚJČEK, Z. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, 98 s. ISBN 80-85282-83-6.
- [31] MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-901424-7-8.

- [32] MERTIN, V. (2011). Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12 let. Praha: Portál.
- [33] GILLERNOVÁ, Ilona a Václav MERTIN. Psychologie pro učitelky mateřské školy. Praha: Portál, 2003. ISBN 807178799x.
- [34] MISTRÍK, E., ET AL. Multikultúrna výchova v škole. Bratislava, 2008.
- [35] MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 9788024613611.
- [36] MORGENSTERNOVÁ, Monika, Lenka ŠULOVÁ a Lucie SCHOLL. Bilingvismus a interkulturní komunikace. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 128 s. ISBN 9788073576783.
- [37] NOVOTNÁ, Věra. Sociální práce, její vývoj a metodické postupy: Skripta pro posluchače filoz.fak.Univ.Karlovy. Dot. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-483-5.
- [38] PARKE, Ross D. Future Families: Diverse Forms, Rich Possibilities. Somerset, NJ, USA: John Wiley & Sons, 2013.
- [49] PATOČKOVÁ D., Společnost a interkulturalita. In sborník příspěvků Výchova k toleranci a proti rasismu. Praha 1998.
- [40] POLLOCK, David C., and VAN REKEN, Ruth E. 2010. Third Culture Kids. Boston, US: Nicholas Brealey America.
- [41] PRŮCHA J., Multikulturní výchova. Příručka nejen pro učitele. Praha 2006.
- [42] PRŮCHA, J. (2013). Pedagogický slovník. Praha: Portál.
- [43] PRŮCHA, Jan. Interkulturní psychologie: [sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů]. Praha: Portál, 2004. Psychologie (Portál). ISBN 8071788856.
- [44] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 9788026204039.
- [45] RABUŠICOVÁ, Milada, Karla BRÜCKNEROVÁ, Lenka KAMANOVÁ, Petr NOVOTNÝ, Kateřina PEVNÁ a Zuzana VAŘEJKOVÁ. Mezigenerační učení: teorie, výzkum, praxe. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8460-5.
- [46] ROMANO, Dugan. Intercultural Marriage (2nd Edition). Yarmouth, ME, USA Intercultural Press, 2008.

- [47] STEEL M. & VALENTINE G. 1995. New colors: Mixed race families still find a mixed reception. Teaching Tolerance.
- [48] ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století]. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071786489.
- [49] ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. Výchova k toleranci a proti rasismu: multikulturní výchova v praxi. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
- [50] ŠKODA, J. Bachelor Thesis, Brno 2012, Faculty of education, Department of English Language and Literature, Masaryk University Brno.
- [51] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- [52] STŘELEČEK, Stanislav. Úvod do teorie rodinné výchovy. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1982.
- [53] STRAŠÍKOVÁ, B. V roli rodičů a prarodičů. Praha: Karolinum, 2004.
- [54] ŠTIKOVÁ, T. Výchova k toleranci a proti rasismu. Multikulturní výchova v praxi. Praha: Portál, 2008.
- [55] ŠVINGALOVÁ D., Úvod do multikulturní výchovy. Liberec 2007.
- [56] TAM, Kim-Pong & CHAN, Hoi-Wing 2015. Parents as Cultural Middlemen: The Role of Perceived Norms in Value Socialization by Ethnic Minority Parents. Sage Publications.
- [57] VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783080.

SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] ALTUNLU, Ayla 2014. Gender roles around the world. Dostupné z: <https://prezi.com/msn29eauthuk/gender-roles-around-the-world/>
- [2] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. On-line. [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z <https://www.czso.cz/csu/czso/katalog-produktu>.
- [3] FEDEUK, O. (2006): Ukrajínští pracovní migranti: Pohled prizmatem stereotypů. Multikulturní centrum Praha. On-line. [cit.28.1.2018] Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/OFedyuk_Ukrainian_Labour_Migrants_CYE.pdf
- [4] GENDROVÉ ROLE. Gendrové role v interkulturních manželstvích. On-line. [cit.20.1.2018] Gender roles in intercultural marriage 2018. Dostupné z: <http://www.familyclub.fi/duo>,
- [5] HIRVONEN, Ewa 2012. Challenges of multicultural relationships-Finnish males' perspective. Diaconia University of Applied Sciences. On-line. [cit. 23.11.2017] Dostupné z <http://www.newadvent.org/cathen/12738a.htm>
- [6] MULTIKULTURNÍ DĚTI. Multikulturní děti. Mora, G Leanna. Multicultural Kids Blogs. On-line. [cit. 22.1.2018] Dostupné z <https://multiculturalkidblogs.com>
- [7] LIDSKÉ RASY. On-line. [cit.3.2.2018]. Dostupné z <http://galerie.gymjil.cz/zahradnik/obyvatelstvo/lidske-rasy-a-narody.htm>
- [8] METODY POZOROVÁNÍ. On-line. [cit.3.2.2018] McLeod, Saul 2015. Observation methods. Dostupné z: <http://www.simplypsychology.org/observation.html>
- [9] SELTZER, F Leon. Evolution of the Self. Article of Psychology today. On-line. [cit.9.2.2018] Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/experts/leon-f-seltzer-phd>
- [10] STAV NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN V ČR.On-line. [cit. 23. 1. 2018]. Dostupné z <http://www.multikulturazlin.cz/l.php?id=3>
- [11] SVĚTOVÉ TRADICE. On-line. [cit.2.2.2018]. Dostupné z: <https://www.globalcitizen.org/en/content/13-amazing-coming-of-age-traditions-from-around-th/>
- [12] VYCHOVÁVÁNÍ DĚTÍ, SÍŤ 2014. On-line. [cit.20.1.2018]. Raising children network 2014. Dostupné z <http://raisingchildren.net.au/>
- [13] ZAMĚŘENÍ NA RODINU 2017. On-line. [cit.20.1.2018].Focus on the family 2017. Dostupné z: <http://family.custhelp.com/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek I. Typologický model (In Čáp, 1993, s. 334)

Obrázek II. Zdrojeovlivňují formování dětské identity

Obrázek III. Společné znaky multikulturní matky

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Obyvatelstvo ČR podle národnosti k 1. 1. 2001

Tabulka č. 2 Vznik přirozené multikulturality

Tabulka č. 3 Vznik získané multikulturality

Tabulka č. 4 Členění identit

Tabulka č. 5 Složení výzkumného souboru

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Vysvětlení pojmů použitých v bakalářské práci

Příloha P II: Více o rozvoji dětské identity

Příloha P III: Otázky pro polostrukturovaný rozhovor k vypracování kazuistiky

Příloha P IV: Ukázka analýzy rozhovorů, kódování

Příloha P V: Odlišnosti Ras

Příloha P VI: Dělení multikulturní rodiny

Příloha P VII: Kazuistiky

PŘÍLOHA P I: VYSVĚTLENÍ POJMŮ POUŽITÝCH V BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Akulturace je proces, v němž styk mezi příslušníky odlišných kulturních skupin vede k osvojování kulturních vzorců jednou nebo více skupinami. Je aktuálním pedagogickým problémem vzhledem k vzdělávání příslušníků etnických minorit v určité zemi, vzdělávání dětí imigrantů aj. Akulturaci prostřednictvím škol. vzdělávání realizují jednotlivé země odlišně. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, str.16)

Bilingvní člověk, je „jedinec, který hovorí viacerými jazykmi” (Bakošová)

“ **Bilingvní rodina** je taková, která běžně (s určitou frekvencí) užívá dva jazyky.” (Mertin, Gillernová, 2003, str.172)

Identita je totožnost. Způsob, jímž jedinec vnímá svou stejnost a kontinuitu v čase. Místo, smysl a význam své existence vnímá jedinec v širokém kontextu lidské společnosti. Identita se vyvíjí a prochází určitými krizemi, z nichž patrně nejvýznamnější probíhá v adolescenci (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, str.99).

Pojem **Interkulturní** zahrnuje mezikulturní vzájemnost, vzájemné interakce a vztahy odlišných sociokulturních skupin (Švingalová, 2007, s. 26)

Interkulturní společnost aktivně podporuje vzájemné vztahy mezi majoritou

a menšinovými skupinami. Základními stavebními kameny interkulturní společnosti je respekt k odlišnostem, vzájemná tolerance, rovnost příležitostí, konstruktivní řešení konfliktů a aktivní úsilí o vyvarování se negativních předsudků a stereotypů. Z toho tedy vyplývá, že interkulturní výchova akcentuje více než multikulturní výchova důležitost kulturních rozdílů, které se snaží podporovat v rámci výchovy k toleranci, lidským právům a demokracii (Patočková, 1998. s. 33).

Termín **kultura** má různé významy v jednotlivých sociálních vědách. V pedagogické teorii a praxi se uplatňuje hlavně v těchto významech:

1. Kultura jakožto komplex materiálních, především ale nemateriálních výtvorů (poznatků, ideí, hodnot, morálních norem aj.), které lidská civilizace během svého vývoje vytvářela. “Kulturní dědictví” si lidstvo předává z generace na generaci, zejména také prostřednictvím formálního vzdělávání ve školských institucích. Rozporné a nevyšetřené otázky v pedagogické teorii se týkají toho, jaký má být optimální obsah a rozsah “ kulturní transmise” ve škol. kurikulech.

2. Kultura ve smyslu sociologickém a kulturněantropologickém znamená způsoby chování, sdílené normy, hodnoty, tradice, rituály aj., jež jsou charakteristické pro učitele sociální nebo etnické skupiny. V tomto smyslu ovlivňují například kulturní vzorce, průběh a výsledky vzdělávacích procesů. Ve škol. prostředí je charakteristická zvl. žákovská subkultura nebo studentská subkultura. Lit.: Průcha, J.: Interkulturní psychologie. Praha, Portál 2011, 3. vyd.;

Soukup, V.: Přehled antropologických teorií kultury. Praha, Portál, 2000. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 135).

Kulturní identita je ztotožnění jedince se sociálními a morálními normami a konvencemi, sdílenými určitou etnicitou či jinou skupinou. Pro pedagogiku má důležitost vzhledem k multikulturní výchově.(Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 136)

Mateřský jazyk

1. Jazyk příslušníků určitého etnického společenství, který si osvojují děti hlavně prostřednictvím verbální komunikace s rodiči, vrstevníky aj. Je základním prostředkem akulturace a socializace lidí.
2. Vyučovací předmět zařazovaný jako povinný a nejdůležitější v učebních plánech základních a středních škol. Různé země se odlišují pojetím toho předmětu, v ČR byly tradičně jeho hlavními složkami gramatika (mluvnice), sloh a literární výchova. Podobně jako v zahraničí se nyní zdůrazňuje komunikační výchova. Nově koncipovaná kurikula pro základní vzdělávání zavádějí členění na jazykovou, komunikační a literární výchovu (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 148).

Multikulturní znamená pouze koexistenci alespoň dvou kultur (resp. sociokulturních skupin) vedle sebe, ale neimplikuje jejich vzájemné vztahy (Švingalová, 2007, s. 26).

Multikulturní společnost je společnost, která je tvořena přítomností různých etnických, sociálních a náboženských skupin. Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány. Více než interaktivní komunikaci a vzájemné předávání zkušeností se zde hovoří o asimilaci a integraci podle měřítek majoritní skupiny (Patočková, 1998. s. 33).

Multikultura je chápána jako „*kultura vzniklá propojením kultur různých etnik, společenství různých tradic a náboženského vyznání.*“ (Kraus, a kol., 2005, s. 539)

„**Multikulturní výchova** je systém výchovných cílů a postupů, jež mají za cíl podporovat pokojné soužití různých kultur.“ (Mistrík, 2008)

Předsudky jsou takové názory a postoje, které vyjadřují vesměs nepříznivý nebo nepřátelský vztah vůči jiným skupinám. (Průcha, 2004, s. 68)

Rasismus je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje pouhé vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují diskriminací, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém) Průcha, 2004, s. 64)

Rasy (plemena) jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritóriích. (Průcha, 2004, s. 62)

Stereotypy mohou být postoje neutrální, nebo dokonce obsahující příznivý, pozitivní vztah. (Průcha, 2004, s. 68)

Tradice je dle slovníku cizích slov popsána jako: „Souhrn ustálených zvyklostí, obyčejů, zachovaných pokoleními, názorů a myšlenek přecházejících z generace na generaci; ustálený zpravidla zděděný zvyk, způsob (Klimeš, 1998, s. 802)

Zvyklze chápat jako: „*Způsob aktivity typický pro etnickou skupinu.*“

(*Malý encyklopedický slovník A – Ž.* Praha ,1972. s. 1410)

PŘÍLOHA P II: VÍCE O ROZVOJI DĚTSKÉ IDENTITY

Identita v mladším školním věku. V mladším školním věku školák považuje za samozřejmost příslušnost k rodině, neboť ta utváří jeho identitu. Rodina je zároveň pro dítě podporou jeho prestiže, a dítě se pomocí rodiny definuje. Primárně rodina nabízí dítěti koncept variací stabilních interakcí, které jsou specifické jen ve vztazích mezi rodiči a dětmi. Dalšími aspekty důležitosti rodiny je například rodinné soužití a uspokojování potřeb dítěte. Nejvýznamnější složkou světa dítěte je mít oba rodiče, tedy otce i matku, které považuje za naprostou samozřejmost, a prožíváním různých situací společně si rodina tvoří rodinnou historii a vzpomínky. (Vágnerová, 2000).

Identita ve středním školním věku. V tomto věku tvoří obsah identity to, čím se dítě cítí být a zakoho se považuje. Identita v tomto věku je determinována hodnocením, názory a postoji jiných, vyplývá z osobních zkušeností se sebou samým. Shledáváme se se dvěma aspekty hodnocení identity v tomto věku:

a/ emoční přijetí jako projev pozitivního citového vztahu- prožitek citové akceptace dodává dítěti sebedůvěru a podporuje jeho sebeúctu

b/racionální hodnocení, pozitivní hodnocení výkonu nebo chování potvrzuje dosažení přijatelné úrovně, podporuje sebedůvěru dítěte v jeho schopnosti a víru v možnost zvládnout i budoucí úkoly (Vagnerova, 2000).

Dětská identita je také determinována příslušností k jisté sociální skupině. V tomto věku je stále nejvýznamnější rodinná identita. Členstvím v rodině se dítě definuje. Společný domov a společné příjmení zároveň podtrhuje jeho příslušnost k rodině. Pokud matka novým sňatkem nabyde jiné příjmení, může to být pro dítě velmi bolestivé, neboť tímto dochází ke zpochybnění sounáležitosti a ohrožení jistoty mezi členy rodiny. Touha identifikovat se s vrstevníky, jako je například školní třída, se objevuje také právě v tomto školním období. Dítě v tomto věku si již plně uvědomuje svou jedinečnost a stabilitu své identity. Tyto dva jevy Vágnerová uvádí jako

- Vědomí stability identity- respektive identity jiných lidí což spolu souvisí
- Vědomí originality vlastní identity - uvědomuje si jedinečnosti všech lidí

Objevuje se schopnost decentrovaného myšlení. (Vágnerova, 2000, s. 20)

PŘÍLOHA P III. OTÁZKY PRO POLOSTRUKTUROVANÝ ROZHOVOR KE ZHOTOVENÍ KAZUISTIKY

- 1. Data které získám z tohoto rozhovoru budou anonymní a použiji je k bakalářskému výzkumu. Souhlasíte s položením otázek a zpracováním Vámi uvedených informací?**
- 2. Jste multikulturní rodina? (Jaké národnosti a rasy se u Vás vyskytují?)**
- 3. Kolik máte let a jaké máte vzdělání vy i partner? Kde žijete, který je Váš společný jazyk, jakou máte národnost a rasu?**
- 4. Jak proběhl u Vás průběh spoluzžívání s partnerem co se týče rozdílnosti kultur? Který z partnerů se čeho vzdal za cílem fungování vztahu?**
- 5. Jaké byly rodinné podmínky obou manželů? (Do jaké rodiny jste se narodili, do kolikačetné rodiny, jaký byl Váš zdravotní stav v dětství, jaké bylo jejich dětství a výchova, uspokojování jejich potřeb v dětství, jak by definovali výchovu svých rodičů - jako přísnou, chápající apod.)**
- 6. Vaše děti se Vám narodily po jak dlouhé době společného soužití? (Rodičovství bylo plánované /neplánované, jak proběhl porod, a jaký byl a je zdravotní stav Vašich dětí?)**
- 7. Existuje mezi Vámi dohoda společné výchovy?**
- 8. Jakým stylem řešíte situace ve výchově, například stylem příkaz - rozkaz, rozhovor - dialog?(popřípadě popište jiné)**
- 9. Máte ve vztahu s partnerem dominantní- submisivní vztah a nakolik se poznání druhé kultury odzrcadlilo ve Vaší společné výchově?**
- 10. Které tradice z jedné, druhé či třetí kultury jste přejali do výchovy Vašich dětí?**
- 11. S jakými neshodami, problémy jste se setkali ve společné výchově? (jazyk, výchovný styl, typ školy, selekce náboženství, volba jména, kultura, jídlo, tradice, kontakty s širší rodinou...aj.)**
- 12. Co vidíte jako výhodu Vaší multikulturní rodiny?**
- 13. Jak cítíte, že Vás jako multikulturní rodinu vnímá okolí? (Setkáváte se s obdivem či rasismem?)**
- 14. Jaký máte názor vy, co se týče identity Vašeho dítěte/dětí? Mluvili jste s ním na toto téma? Máte představu, jak se cítí Vaše dítě ohledně své identity?**
- 15. Jak si představujete budoucnost svých dětí, o co usilujete?**

PŘÍLOHA P IV: UKÁZKA ANALÝZY ROZHOVORŮ, KÓDOVÁNÍ

VÚT PRAHA

Pavlaína Parks UTB, FHS Bakařská Práce, Téma: Výchova v multikulturní rodině
Rozhovor 29.3.2018 2,5 hodiny

Otázky - polotrukturovaný rozhovor ke zhotovení kazuistiky rodiny

Dobry den, TATO ŽENA JE CIZINKA MLUVÍCÍ ČESKY,
PROTO VĚTY NEJSOU GRAMATICKY ZPRAVNĚ.

velice si Vážím Vašeho času a ochoty. Děkuji Vám za spolupráci !!!!

1. Data které získám z tohoto rozhovoru budou anonymní a použiji je k bakalářskému výzkumu. Souhlasíte s položením otázek a zpracováním Vámi uvedených informací? ano
2. Jste multikulturní rodina? (Jaké národnosti a rasy se u Vás vyskytují?)
 - 1 Ano jsme. Já jsem z Kapverdi, můj jazyk je Creol. Jsem mulatka afro a bílá. Národnost Kapverdi.
 - 2 Manžel je rasa bílá, národnost česká
3. Kolik máte let a jaké máte vzdělání vy i partner? Kde žijete, který je Váš společný jazyk, jakou máte národnost a rasu?

MATKA MNOHOJAZYČNÁ

 - 4 Já jsem studovala vysokou školu v Praze, jsem inženýrka. Výpočetní technika, technický software, obor softwar engineering. Je mi 40 let. Žijeme v Praze, mluvíme česky. Já mluvim především creol, to je můj mateřský jazyk, dále mluvim portugalsky, to je náš úřední pak, česky, anglicky, španělsky, trochu francouzsky, a teď se učím italsky a manžel se učí se mnou. STĚLE AMBICE
UČÍ SE DALŠÍ JAZYK
 - 5 Manžel studoval stejně jako já. Má doktorský titul a přednáší na univerzitě. Je mu 36 let. Mluví česky, anglicky a teď se učí italsky. AMBICE
MANŽEL SE UČÍ NOVÝ JAZYK ZE SOLIDARITY K MANŽELCE.
4. Jak proběhl u Vás průběh spoluzžívání s partnerem co se týče rozdílnosti kultur?

Který z partnerů se čeho vzdal za cílem fungování vztahu?

Sznámění přes kamarádku, oboustranná nesmělost důvod? rasy?

 - 10 Potkali jsem se ve škole, s kamarádkou z Bolívie on studoval, a já s ní kamarádila také, ona nás pořád popichovala ať jdeme na rande. Po dlouhodobém kamarádství, rok jsme spolu chodili, pak
 - 11 já už skončila školu a musela se rozhodnout jestli se vrátím domů nebo zůstanu, končily mi koleje.
 - 12 Šli jsme bydlet spolu, on měl plány že koupíme byt a budeme spolu, nechtěla jsem, protože jsem nebyla rozhodnuta že zůstanu žít v Čechách ale kamarádka mě radila at to zkusím, že odejít
 - 13
 - 14

stále k vliv kamarádky - nahraňuje rodinu

1 můžu vždycky. Bylo to těžké rozhodnutí, ale rozhodla ano, a za 2 roky svatba. Manželův tatínek
2 *PŘEDSUDEKY ZE STRANY MANŽELOVY (BÍLÉ) RODINY*
s naší svatbou byl tak opatrně, chtěli abych i já přemýšlela, nebyli si jisti našim vztahem ale pak
3 byli v pohodě. Babička v pohodě.

4 *PŘEDSUDEKY KAMARÁDŮ*
Za další 2 roky dítě. Někteří kamarádi nás varovali že nám to nebud klapat a že se určitě roze-
5 jdeme až přijdou děti. Jiná kamarádka zase tvrdila že děti nás spojí ale většina nám nevěřila. Teď
6 *V OČÍCH MATKY - VĚTŠÍ POUTO - PRAVDA - NEBO SNAHA DOKÁZAT OKOLÍ*
můžu říct že ta kamarádka měla pravdu, máme větší pouto díky dětem, máte je společně, prostě
7 *ŽE SE MÝLILO?* *UZNÁNÍ PROBLEMU*
jste rodina, ale je tu ten úpadek intimního a společenského života. Než jsme měli děti byli jsme

8 zamilovaní. Já mám ráda slunce, každé ráno vstala, rozhrnula závěsy a to slunce mě naplňovalo,
9 já se pořád usmívala, dobrá nálada. Nikdy manžel ráno neodešel bez pusinky, prostě už v posteli
10 hned otevřela oči a s úsměvem. Všechno jsem brala v klidu, byla jsem v pohodě.

*ŽIVOT
PŘED
DĚTMI
KRÁSNÝ
JEDNODUCH*

11 Teď s dětma, více řvu, teď s dětma pořád spěchám, jse naštvaná, a беру to jako normální že se to
12 *MATKA VYJADŘUJE NESPOKOJENOST S VLASTNÍM VÝCHOVNÝM PŘÍSTUPEM*
změní zase zpátky, ale nezmění. I manžel si všiml že jsem jiná. A já to tak nechci, musí to změnit
13 *UVĚDOMĚNÍ SI ŽE NEMÁ SÍLU TO ZMĚNIT JE TO SILNĚJŠÍ*
a chci na sobě pracovat na té trpělivosti, ale je to záběr tří dětí. A už je všechno jiné, teď když

14 manžel jede dříve už mě nebudí pro pusinku, to by si nedovolil mě zbytečně probudit.
(OPĚT → VYJADŘENÍ ÚPADKU INTIMNÍHO ŽIVOTA)

15 Porody, narodily se nám tři děti. Všechny děti byly chtěné a plánované a v českých si hodně lidí
16 *POCHYBY SPOLEČNOSTI / JINÉ NORMY*
myslí že to třetí bylo omylem, protože je standart mít jen 2 děti. Já vždycky chtěla aspoň tři děti,
17 protože nás bylo mnoho, měli jsme se moc rádi, a byla to sranda. Myslím že to mě ovlivnilo v
18 *VLIV VLASTNÍ VÝCHOVY NA POČET POTOMKŮ V RODINĚ.*
plánování mých dětí. A moje matka to zvládla sama, bez pomoci.

19 První dvě děti museli porod vyvolávat, třetí se narodilo bez komplikací. Se všema jsem byla na
20 mateřské a teď už pracuju. Děti jsou ve škole. Prospívají dobře. Všichni jsou zdraví.
ŠPOKOJENOST S DĚTMI, PROSPĚCHEM I ZDRAVÍM.

5. **Jaké byly rodinné podmínky obou manželů?** (Do jaké rodiny jste se narodili, do ko-
likačetné rodiny, jaký byl Váš zdravotní stav v dětství, jaké bylo jejich dětství a výchova,
uspokojování jejich potřeb v dětství, jak by definovali výchovu svých rodičů -jako přísnou,
chápatící apod.)

21 Já pocházím z 5 dětí. Normální rodina, z dnešního pohledu to vnímám tak, že něco jsme si
22 *MATKA VYPRÁVÍ S NADJENÍM NA DĚTSTVÍ VĚDOMĚNÁ RADA.*
museli odpustit, ale jinak to prostě pamatuju, že jsem měla šťastné dětství. Všechno jsme

1 rozdělili. Na začátku jsme byli jen 3, byli jsme spokojeni a nic nechybělo. Měly jsme 1 panenku
2 ^{UZNAVA SVOJE DĚTSTVÍ JAKO LEPŠÍ SPRÁVNĚ!}
3 a tu jsme dělili. Hráli jsme víc venku. Byly jsme se sestrami s matkou pouze, tatínka si nepamatu-
4 ju, nežil s námi. Pak se matka vdala s druhým mužem. Toho jsme pak brali jako tatínka a zažili
5 jsme to, co je to úplná rodina, věděli jsme že není náš tatínek ale brali jsme ho jako tatínka.
6 ^{ŠKATNA ŽE ZAŽILA CO JE TO OTEC, MĚLA HO RÁDA ZDÁT SE.}
7 Moje matka říkala že ve školce, jsem byla dost hodná, doma mamka říkala že jsme dostávaly i
8 na zadek, ale jinak poslušná holka s velkým smyslem pro spravedlnost. Potom v pubertě hodně
9 diskutovala, a stála za svým názorem, matka to brala jako rebelii. Po střední škole chtěla na uni-
10 verzitu, ale u nich žádné nebyly, všichni museli do jiných zemí a dostali stipendia.

11 Vždycky jsem měla ze všeho strach, nechtěla jsem od rodiny, ale už na střední škole jsem musela
12 bydlet mimo domov, protože střední škola byla na jiném ostrově, Kapverdi mají 10 ostrovů. Po-
13 dala jsem si přihlášky na VŠ a Českou republiku jsem ani neznala, v přihlášce jsem uvedla jiné
14 země které jsem chtěla. Pak ^{STRACH} přišla nečekaná zpráva z české republiky, že můžu studovat tam.
15 ^{NEZNALOST - NEINFORMOVANOST.}
16 Spletla jsem si Jugoslavií a Czechoslovenskí, bála jsem se že je tady válka. Kamarád mě pak ujis-
17 til že ne, a že je to tady fajn. Bylo akorát po revoluci rok 1998-99. Další překvapení bylo že jsme
18 museli nastoupit do nultý ročník. To jsme nečekala, myslela jsem že už budu studovat. Teprve
19 jestli se naučíme češtinu, pak uděláme přijímačky na vyšku, můžeme studovat. První rok jsem
20 tedy žila v Poděbrady, a učila se češtinu, matiku, chemii a fyziku v češtině.

21 ^{OSAMĚNÍ BEZ RODINY} Ze začátku mi strašně chyběla rodina, kulturní šok jsem ani neprožívala, ten první rok nebyl
22 ^{KULTURNÍ ŠOK NE.}
23 vůbec špatný, na ubytovně bylo spoustu cizinců, dozvěděla jsem se o jiných kulturách, které
24 ^{NOVÉ INFORMACE}
25 jsem předtím neznala. Cítila jsem se dobře mezi mnoha cizinci, byli jako já, hodně lidí mluvilo
26 španělsky, necítila jsem se osaměla. Po večerech jsme se scházeli v klubovně, povídali si, uží-
27 vali, hráli hry. ^{SPOKOJENOST} Byly to hezké roky přátelství.

28 ^(SROVNÁNÍ ŽIVOTA S MANŽELEM)
29 Manžel pochází ze 2 dětí, z vesnice, a z úplné rodiny, byli spíše bohatější, no proti mně
30 určitě. Byl zdravé a hodné dítě, poslušný žák, ve škole ani v pubertě nerebeloval. Puberta nikdy
31 nepřišla. Vystudoval střední a pak šel na vyšku do Prahy, byl studijní typ, a tam jsme se potkali.

6. Existuje mezi Vámi dohoda společné výchovy ?

1 Nene domluva žádná jako tak není. Není velký kulturní šok, protože myslím že máme hodně
2 společné a děláme věci stejně. U nás jsme katolíci, svátky máme stejný, k výchově se stavíme
3 stejně, matky vychovávají děti doma, stejné kojení ale nemají výhodu mateřské ale je nějaká al-
4 ternativa vždycky, nějaká babička. U nás je všechno blízko, matka jde do práce a v polední pauze
5 ta je dvě hodiny, přijde domů nakojí a nachystá chůvě další mléko. Obvykle jdou nás matky do
6 práce za rok a půl.

7 U nás jsem teda já ta přísnější, manžel se vlastně stýká s dětmi jen minimálně. Jsem přísnější
8 maminka, s rostoucím věkem mám méně trpělivosti, ale navenek to nevypadá. Já jsem pořád
9 veselá tak mě lidi znají. S prvním dítětem jsem byla přísnější. Ted' jsem polevila. Chci aby děti
10 poslouchaly, a nemusela jim to říkat desetkrát. U nás moc důležitý respekt ke starším lidem, když
11 něco starší člověk řekne, hned se zastydíme ale ted ta generace ho ještě okřikne co ho otravuje.

12 Dnes, mám ten pocit, že rodiče chtějí aby děti měly tu svoji osobnost, nedávají jim hranice, a pře-
13 hánějí to.

14 Už i manžel si všiml že jsem jiná, já myslím že já se změnila a manžel vůbec, ja jen křičím,
15 přikazuju, vyhrožuju a já taková nebyla, on mě tak neznal. A když vidí, že už mám nervy, tak za-
16 kročí on a něco dětem řekne a to už se pak dívám i já, že už má toho dost.

7. Jakým stylem řešíte situace ve výchově, například stylem příkaz - rozkaz, rozhovor - dialog?
(popřípadě popište jiné)

- 17 Dcera 1 autoritativní VÝCHOVNĚ STYLY SE S ŮJAKEM
ZMĚNILY. ZAPOČALY STYLEM MATKY -
18 Dcera 2 méně autoritativní KTERÝM BYLA VYCHOVÁNA ONA SAMÁ.
19 Chlapec 3 = domluvou. S KAŽDÝM DÍTĚTEM SE STYLY ZMÍRNĚVAT.
20 Ze začátku jsem dělala všechno tak jak jsem znala od nás. Nic jsem nečetla, nic nového nevěděla.
21 Pak jsem dozvěděla, že to takhle nefunguje, že čím víc žíkám ne, dítě to více dělá. Přesto tedka
22 to nejstarší dítě poslouchá nejvíce, a ti 2 nechtějí poslouchat, ale zase ta první je více
23 hlučná. Nevím jestli je to výchovou nebo osobností.

8. Máte ve vztahu s partnerem dominantní- submisivní vztah a nakolik se poznání druhé kultury odzrcadlilo ve Vaší společné výchově?

1 ZŘEJMĚ JE MANŽEL DOMIN. KAPVERDI
Je pravda že žiji víc český život, nežiji Kapverdy život, někdy vařim naše jídla, ale nemám často
2 suroviny, nedají se zde koupit. MANŽELKA SE VŠEHO VZDALA.

9. Které tradice z jedné, druhé či třetí kultury jste přejali do výchovy Vašich dětí?

3 DOMINUJE ČESKÁ KULTURA,
No české tradice mají všechny, protože žijeme v českých a více český život. U nás hodně děti
4 tancují, LITNĚ ŽE DĚTI NEPŘEJALY TANEC
5 a moje holky mají taky tanec rády, ale netančují tolik jako děti na Kapverdi, asi je to tím
6 že tu k tomu nejsou vedeny. A není v Praze žádná komunita, žádné kroužky, máme jen známý ale
7 jejich děti nemluví Creol. Na Kapverdi jezdíme jednou za rok, takže je tam malý kontakt. Mají
rády některé jídla, a Creol rozumí ale moc nemluví.

10. S jakými neshodami, problémy jste se setkali ve společné výchově? (jazyk, výchovný styl, typ školy, selekce náboženství, volba jména, kultura, jídlo, tradice, kontakty s širší rodinou...aj.)

8 MYSLELI SI ŽE SE ADAPTOVALA ALE ZŘEJMĚ JE SUBMISIVNÍ.
S žádnými, asi je o tím že neměli jsme ten kulturní šok, já už delší dobu žila v české republice a
9 jsem se adaptovala, s dětmi děláme všechno česky.

11. Co vidíte jako výhodu Vaší multikulturní rodiny?

10 JAZYK LÍTOST ŽE NEPŘEŠLA JAZYK
Jazyky ikdyž, děti umí málo Creol, je mi to líto, že děti tak málo mluví, nemluví plynule ale
11 rozumí, no pak ta kultura, mužou brát z obou kultur co chtějí.
12 KULTURA JE NA DVOJKULTURU PYSNÁ
13 Ten mix co máme je krásný balance, obohacení, mají něco navíc, co jiný děti kteří jsou jen češi
14 neznají, mají zajímavý život už proto, že mají babičku jinde a můžou na prázdniny jinam. Prostě
15 mají babicky. Babičku v česku taky milujou, mají k ní blízko, často si volají. Na Kapverdi
16 nevolají, jazyková bariéra jim brání aby sdělili zážitky co ve škole se stalo a s jakým kamarádem
si hráli. OBHAJWE PROČ MAMÍ DĚTI K MANŽELOVĚ MATCE BLÍŽ.

Pavlna Parks UTB, FHS Bakařská Práce, Téma: Výchova v multikulturní rodině

1 ^{OBVINUJE SE Z NEPŘEDÁNÍ JAZYKA} Já nevím co se stalo asi za to můžu já, že je neučím tolik, ale je se prostě snažím a pak jsem zase
2 v češtině. Je to těžké si ten jazyk udržet mluvit když jsem sama. Kdyby mě někdo třeba varoval,
3 jak to bude těžké a že ten jazyk musím prostě hned od mala tvrdě, asi bych to dělala jinak. Teď
4 ^{VZDÁVA BOJ - PŘEDÁNÍ JAZYKA} je asi pozdě, ony mi neodpovídají creol a já se pak přepnu na češtinu taky. Na prázdniny tak jezdí
5 holky na Kapverdi, a tam se vždycky naučí trochu víc, nemluví dobře ale komunikují, a jak se
6 ^{NENÍ PĚKNÁ VÍLĚ, NEDUŠLEDNOST} vrátíme tak si řeknu že budem pokračovat v creol, ale za měsíc to vyprchá. Moc mě to mrzí.

12. Jak cítíte, že Vás jako multikulturní rodinu vnímá okolí? (Setkáváte se s obdivem či rasismem?)

7 ^{NECÍTI SE ÚPLNĚ DOBRĚ} No, někdy to není až moc příjemné, většina ale je dobré zkušenosti, spíše obdiv,
8 ^{MOŽNÁ RESPEKT K VÝZKUMNÍKOV - NEJÍKA - PRAVĚC} žádný rasismus. Parkrát se mi stalo že mi někdo nevěřil že moje dítě je moje, dcera je dost světlá
9 ^{RASISMUS} a nepůsobí už jako černoška, tak si jeden chlap myslel že kradu cizí dítě, ona totiž brečela a
10 ^{NEVĚŘIL} nechtěla jít z hřiště domů, tak jsem jí násilím strčila do auta. Ten pán skoro zavola policajty.
11 ^{RASISMUS NA VESNICI VĚTŠÍ ANONYMITA MĚSTA} Ale na vesnici lidi více koukají na nás, v Praze si nás nikdo nešimá, jsou zvyklí na rozmanitost.
12 ^{DOMOV - KAPVERDI - NEJLEŠT. VAZBA NA DOMOV. JEN TĚŽKĚ VZPOMÍNĚJ.} Kapverdy jsou multikulturní, je tam hodně barev i v jedné vlastní rodině. Proto i moje rodina
13 ^{JELI RODINA NENI RASISTICKÁ, I CELE KAPVERDI NEJSOU. ← IRONIE} neměla problém přijmout mého manžela, hned ho vítali a měli radost. Ale jeho rodiče mu dlouho
14 ^{RODIČE MANŽELA NAZIVAK RASISMU} říkali ať si to rozmyslí, ať je opatrný než to bude vážně, ale on mi to stejně nikdy neřekl, jsem to
15 ^{TVRDOHLAVÝ DOM. MANŽEL} nevěděla že oni si tak mysleli. Dva roky jsem to nevěděla a pak jak byla svatba znova říkali aby
16 ^{NĚSOUHAD.} to nebyl problém, ale můj anžel je neposlouchal, mě to bylo ale nepříjemné. Teď máme děti a
17 ^{DOBRY KONEC / PRARODIČE AKCEPTOVALI} jsou rodiče v pohodě, máme se všichni rádi.
18 ^{MATKA JE PYŠNÁ NA SVOU NÁRODNOST, JE PATRIOTKA.} No a já mám problém, nemám ráda zaměňovat tu národnost. Já mám sice barvu afričanky, ale
19 ^{ZAPOMĚNA NÁRODNOSTI JI VAFET.} moje národnost je Kapverdi a ne afričanka. Nemám ráda když někdo na mě ukáže a řekne jo ona
20 je z afriky.

13. Jaký máte názor vy, co se týče identity Vašeho dítěte/děti? Mluvili jste s ním na toto téma? Máte představu jak se cítí Vaše dítě ohledně své identity?

Pavlina Parks UTB, FHS Bakařská Práce, Téma: Výchova v multikulturní rodině

1 Vnímají se jako češky, ví že jsou jiné, možná že kdyby mluvili creol ve škole, mluvili by více *SPOJUJE IDENTITU S JAZYKEM* *ČEŠKY*
2 creol a cítili by se jinak, když by měli vztah. Máme hezké vztahy s rodinou, od malinka cítí že *PROTOŽE*
3 babičku milují, ale je tam jazyková bariéra. Víc to jazyk dělá, že se cítí češky. *ČEŠKY*
JAZYK

4 Ten nejmenší má 4, moc si svou identitu ještě neuvědomuje, jen si všiml že má jiné vlasy než
5 ostatní děti. V hodině angličtiny učitelka stále ukazuje příklad na jeho vlasy = curly hair, ostatní
6 děti straight hair. Syn se ptal, proč mám takový vlasy a ostatní děti mají čárkové vlasy? *KULTURNÍ IDENTITA - OKDO 4 ROKU*

7 Děti mají *DŮERA* 8, *DŮERA* 7, *SYN* 4

14. Jak si představujete budoucnost svých dětí, o co usilujete?

8 *DÁVA DĚTEM SVOBODU VĚBĚRU PARTNERA JAKO MĚLA ONA SAMÁ*
9 S kým budou brát to je mi jedno, to můžou koho chtějí, nějaké plány to je na nic, doufám že
10 bude v pořádku to co vybírají. Chci aby byli více lidštější, ve vyvinutějších zemích jsou děti více *NEČEKANĚ, DOUFA* *KRITIKA*
individualisti. *LIDSKOST, NESOBEČKOST*

11 Lidi kteří mají problém nebo měli, neměli všechno, vidí věci které ostatní nevidí.
12 *BOHATÍ LIDI NEVÍMÍ SE NĚST 2 MALIKOSTI*

12 Pokud vše měli, neváží si, všechno co chtěli měli, co chtěli dělat dělali.
13 *NEVÁŽET SI OBYČEJNÝCH VĚCÍ*

13 Když jsem byla malá, my vždycky mysleli na druhé, někdo nám dal něco, a my schovali aby se
14 rozdělili s ostatníma. *VYPICHOJE SVĚ DOBRĚ VLASTNOSTI*

14 *ROLE JEJÍ MATKY - VELMI VELKÝ VLIV*

15 Ptala jsem se mámy jak do dělala že nás to naučila a ona říkala já nevím, jen asem vim řekla že
16 *DOPLNĚNO* dělit se má a vy jste to tak dělali. *VIDÍ MATKU JAKO MODLU, OBDIVUJE JI*

17 *MATKA ZVLÁDLA VÝCHOVU JAMA - ALE MĚLA TO JEDNODUŽŠÍ, DĚTI POMÁHALY.*
Prostě když to tak neuděláme, je nám líto že ten druhý nebude mít, měli jsme to v sobě.

18 *CHCE ABY DĚTI NEBYLY SOBEČKÉ, ABY BYLY JAKO ONA.*

18 Chci aby moje děti mysleli na druhé a měli pěkný vztah jako sourozenci. A mysleli na ostatní. V
19 Praze žijí lidi pro sebe a nelíbí se mi to. Soused nezná souseda. *KRITIKA ANONYMNÍ MĚSTA*

19 *PREZENTNĚ DĚTSKÉ MYŠLENÍ?*

20 Když jsme děti, hodně nás věci otravují, chování u stolu, na stole se nedává nohy, na

21 stole se nesedí, otravný. *DĚTI NECHÁPOU ŽE JE TO SPRÁVNĚ.*

- 1 **TEĎ CHÁPE ŽE MATKA MĚLA PRAVDU**
Teď vnímám říkám to samé, naše máma hodně věci co říkala, je to pro vaše dobro, a že teď
- 2 **VÝCHOVA MATKY BYLA SPRÁVNÁ - JINÍ LIDI TO DĚLAJÍ SPATNĚ**
vnímám věci že měla pravdu, ale které jiné lidi to vůbec nezajímá. Máma byla hodně lidská,
- 3 **MÁMA NESOBEČKA - JÁ TO MÁM PO NÍ - CHCI TO NAUČIT I DĚTI**
chtěla pomoci všem, a já chci předat dětem to, co jsem se naučila od matky.

PRVNÍ ČÍSLO UDAŇVA STRANU

DRUHÉ ČÍSLO ŘÁDEK

BRAINSTORMING

VZDĚLÁNÍ

OBĚ VYSOKOŠKOLÁČI 1-4
OBĚ MNOHO JAZYČNÍ 1-6
AMBICIOZNÍ 1-8

VZTAHY

multikulturnost → 3-18, 3-19, 3-22,
nesmířlost → 1-10
OSAMĚNÍ → 3-18,
KAMARÁDKA JE
NÁHRADNÍ RODINA 1-14
PROBLEM VE VZTAHU 2-7, 2-14, 4-7,
4-14

RASISMUS

PŘEDSUDEKY RODINY 2-2, 6-14
PŘEDSUDEKY KAMARÁDU 2-4
BOJ S PŘEDSUDEKY 2-6, 2-14,
3-11, 3-12, 6-7, 6-8,
6-11

VÝCHOVA

KRITIKA SVĚ VÝCHOVY NA SVĚ DĚTI → 2-12, 2-13, 5-10,
6-1
2-20, 4-7, 4-8
4-18, 4-21, 4-20, 5-4

SROVNÁVÁNÍ VÝCHOVY → 4-12

VÝCHOVA V MATĚINĚ 2-18, 2-21, 2-22
DĚJSTÍ NEJLEPŠÍ 3-2, 3-4, 6-12,
UZNAVÁNÍ MATKY → 7-15, 7-17, 7-18
8-1, 8-2, 8-3

MEZENOST

neznalost informací 3-15
internetová nepřítomnost 3-14
DOMIN. MANŽEL 5-1, 5-2

ŽIVOTNÍ ÚROVEŇ

SROVNÁVÁNÍ 3-23

KRITIKA

SEBEKRITIKA 4-8, 4-9,
Bohatýčci: 7-11, 7-12,
Děravko myslím: 7-20

TRADICE VE VÝCHOVĚ 4-10
KULTURNÍ ROZDÍLY 7-20, 7-21
AKCEPTACE 6-17

VINA JINDE: 5-16, 6-2, 6-3
5-6

PUŠNÁ NA DĚTI ~~5-12~~

na děti 5-12
na nevhodnosti 6-18, 6-19
sebe- 7-13

JAZYK

IDENTITA 7-1, 7-4

PŘÍLOHA P V: ODLIŠNOST RAS

Odlíšnosti vznikly vlivem odlišného podnebí, způsoby stravy a života, influence odlišného podnebného pásma a podle toho je možné rozdělit lidské bytosti do skupin tzv. základních antropologických typů - ras (plemen).

- europoidní (bílá, evropsko-asijská)
- mongoloidní (žlutá, asijsko-americká)
- ekvatoriální (černá, negroidní, africko-australská).

Míšenci těchto základních ras se definují takto:

- mulat - kříženec europoidní a ekvatoriální rasy - bělocha a černocho
- mestik - kříženec europoidní rasy a mongoloidní rasy - indiána a bělocha
- zambo - kříženec ekvatoriální rasy a mongoloidní rasy - indiána a černocho
- kreol - kříženec europoidní rasy a mongoloidní rasy - Španěla a Indiána

(Průcha, 2004)

PŘÍLOHA P VI: DĚLENÍ MULTIKULTURNÍ RODINY

Multikultura se ne vždy vyznačuje odlišností ras členů v rodině, ale multikultura se může vyznačovat v rodině mnohočetností kultur a jazyků. Dovolili jsme si vytvořit vlastní typologii. Podle tohoto aspektu můžeme rodiny dělit následujícím způsobem :

- **jednorasová dvojjazyčná multikulturní rodina**, žijící v jiném prostředí než jejich původní a rozšířené rodiny (tato rodina má adaptované dvě kultury). Toto je případ imigrantů žijících v jiné zemi, u nás v ČR například vietnamské rodiny; v USA, Kanadě pak například české a slovenské rodiny, které se pomalu asimilují na západní kulturu, jen si doma drží svůj jazyk. Čili mluví jazykem svým a jazykem společnosti.
- **dvourasová jednojazyčná multikulturní rodina**, jako příklad můžeme uvést dva občany USA, kteří jsou rozličných ras, ale již neznají svůj původ a jejich jedinou kulturou je kultura americká. Oba rodiče ač vizuálně odlišné rasy mluví stejným jazykem a svým dětem předávají kódy jen jedné kultury, která je oběma vlastní - americká, s jedním jazykem. Jejich děti jsou smíšené (biracial), ale monokulturní jedinci, kteří jsou často považováni za cizince v zemi a podezříváni, že neznají vlastní jazyk. Není mluveno s nimi, nýbrž o nich s třetí osobou.
- **dvourasová dvojjazyčná multikulturní rodina** vzniká příslušníky dvou odlišných rasových původů a jazyků (například Afričan s jazykem afrických domorodců a Francouz s jazykem francouzským, děti smíšených ras mluví těmito dvěma jazyky, pokud žijí v zemi otce nebo matky, ne ve třetí zemi.)
- **dvou a více rasová a jednojazyčná rodina** (americký černoch jako otec, americká žena bílé rasy jako matka si adoptují novorozeně čínské rasy a učí ho tedy jen svůj anglický jazyk. Pokud by dítě už umělo mluvit, rodina je nucena stát se dvojjazyčnou pro optimální komunikaci s dítětem.)
- **dvou a více rasová a multilingvní multikulturní rodina** (Příklad: Otec africké rasy s jazykem afrických domorodců, Němka bílé rasy s jazykem německým, žijí v USA a třetím společným jazykem je angličtina. Při adopci dítěte jiné rasy než je otec a matka vzniká multirasová multilingvní rodina. Tento jev multirasovosti může nastat i v důsledku druhého sňatku a spojení členů rodin z předešlých manželství či partnerství.

PŘÍLOHA P VII: KAZUISTIKY

Zde nalezneme podrobně vypracované kazuistiky pěti oslovených rodin, se kterými jsme prováděli rozhovory.

Kazuistika č.1

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní čtyřčlenné rodiny (rodiče a 2 děti) žijící v USA. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. Sňatkem vytvořili multikulturní pár a posléze založili rodinu. V jejich interkulturním manželství se jim narodily dvě děti, které jsou v jejich společnosti definovány jako biracial, což je označení pro jedince dvou smíšených ras. Společný jazyk je angličtina a čeština. Tento případ znázorňuje přenos kulturních hodnot a priorit rodičů. V této kazuistice je možné vidět, jakou váhu má důslednost ve výchově a vzdělávání dítěte.

ANAMNÉZA

a) Rodinná anamnéza

Matka má 38 let, má vyšší odborné vzdělání, je vdaná a bydlí se svým mužem a rodinou v USA. Její národnost je česká, její rasa je bílá. Mluví plyně několika jazyky. Pracuje na plný úvazek v dětském centru. Doma plní řádnou úlohu milující matky a ve vztazích se nejeví žádné problémy.

Otec má 42 let, je vysokoškolsky vzdělaný, svou rodinou žije ve městě Oak Park, stát Illinois, USA. Národnost otce je americká, jeho rasa je afroamerická. Je zaměstnán na plný úvazek v oboru IT. O rodinu se stará pečlivě, zabezpečuje ji finančně a plní úlohu otce.

Dcera Amalie má 10 let, navštěvuje základní školu (Elementary school) v místě bydliště. Prospívá velmi dobře, je socializovaná, má spoustu kamarádek, hraje na klavír a zpívá ve sboru.

Syn Charles má 5 let. Navštěvuje Kindergarten (mateřskou školu) v místě bydliště. Je to velmi společenský jedinec, má mnoho kamarádů, do školky chodí rád.

b) Osobní anamnéza

Matka byla v dětství poslušná a zdravé dítě. Pochází z prostředí podnětné a milující rodiny, dostalo se jí uspokojování všech potřeb a patřičného vzdělání. Zažila pocit uznání a seberealizace. Pubertu prožívala velmi bouřlivě a neklidně, byla temperamentní, živelná, jezdila na motocyklu a prožívala neshody s rodiči. Vyjímala se svou obrovskou samostatností a snahou všem dokázat, že vše zvládne sama. Během střední školy žila mimo domov,

což přispělo k vytvoření velké samostatnosti, ale zároveň umožňovalo živelný a rodiči nekontrolovatelný způsob života. Přes to všechno se matka nedostala nikdy do konfliktu se zákonem, na střední škole prospívala a školu úspěšně dokončila. Vrcholem její zkoušky dospělosti se stala cesta do USA, kde zakotvila, naučila se jazyk a zde zůstala žít. V dospělosti se matka označuje za temperamentní, spíše introvertku se zájmy o zahradu, ruční práce a tanec. Její prioritou je rodina.

Otec byl v dětství označen jeho matkou za hyperaktivní dítě. Otec vyrůstal v nepodnětném prostředí rozvrácené rodiny. Rozvedená matka neměla na děti čas, neuspokojovala vždy jejich potřeby. Důležitost zaměstnání ji nutila k neakceptovatelným a zoufalým výchovným strategiím, například zamykala děti samy doma v poměrně malém věku (3 roky), zatímco byla v práci. Děti vyrůstaly před počítačem, což byl jediný zdroj jejich zábavy, informací a podnětů. Děti měly často hlad, kvůli finanční situaci jim matka nezajišťovala školní svačiny či obědy, ani nedávala peníze na autobus na cestu do školy. Pubertu prožíval bouřlivě s partou spolužáků, při absolutní svobodě a bez dozoru rodičů a přivydělával si při místních poutích a karnevalech. Jako dítě se setkal s notnou dávkou rasismu v 70. a 80. letech v USA. O prázdninách prožíval s potulnými komedianty kočovný život, kde nabíral od cizích a ne vždy vhodných životních vzorů životní zkušenosti.

Amalie byla od malička klidné a hodné dítě. Měla dlouhodobou pozornost, činnosti dokončila. Brzy mluvila a zajímala se o vše okolo ní. Nejvíce ze všeho ji zajímaly písmenka a škola a tento zájem jí setrval doposud. Nyní v desíti letech prožívá své dětství poklidně. Je živá, veselá, tvořivá a nápavitá, kamarádká. Ve škole má pevné vazby ke kamarádkám a nemá žádné výchovné konflikty.

Charles byl po narození velmi klidný. Se završením prvního roku života podle matky začal jevit známky hyperaktivního chování, s touhou poznat a zdolat vše co stojí v cestě. Při adaptaci na mateřskou školu v jeho věku 2,5 roku se vyskytly konflikty, chlapec ničil dětem stavby, nechápal hranice, bral dětem hračky, kousal spolužáky. Učitelka definovala toto chování za typické v jeho věku a informovala rodiče, že tyto projevy okolo třetího roku věku vymizí. Označila toto chování za nevyzrálou hru s dětmi. Okolo třetího roku se opravdu jeho chování zlepšilo a uvedené typy reakcí vymizely. Chlapec nyní pětiletý nemá ve společenství dětí žádné závažné problémy. Jeho projevy chování a řečové schopnosti odpovídají věku.

c) Zdravotní anamnéza

Matka i otec pochází ze tří sourozenců. V dětství netrpěli nemocností a neutrpěla žádná zranění. V dětství neprožili psychické ani fyzické újmy. V dospělosti jsou zdraví.

Zdravotní anamnéza dětí: Do manželství výše uvedeného multikulturního páru se narodily dvě děti. **Těhotenství u obou dětí** proběhlo v klidu a pořádku. Obě děti byly plánované a chtěné. Matka docházela na pravidelná vyšetření k lékaři a společně s manželem se těšili na přírůstky do rodiny. Otec podporoval matku psychicky i fyzicky a pomáhal jí při náročnosti některých denních úkonů, zastával však zdravý názor, že i těhotná žena by měla být co nejvíce samostatná, neboť není nemocná, ale jen těhotná. Maželka čekala od manžela více respektu k jejímu stavu a byla zklamaná. Domácí práce a zodpovědnost za vše ponechal do poslední chvíle a nejvyššího stupně těhotenství na manželce, neboť svou roli viděl primárně ve finančním zajištění rodiny a obával se, aby manželka nezlenivěla. Zde se objevují první neshody na základě rozlišnosti kultur.

Porod obou dětí proběhl bez komplikací, obě děti byly narozeny přesně v termínu. Matka byla s přístupem a prostředím nemocnice velmi spokojena. Po porodu ihned začala kojit, neměla laktační problémy ani nepropadala poporodní depresi. V názorech na kojení se matka s tchýní rozcházely, neboť tchýně zastávala názor, že kojení je nemoderní přežitek a hlavně je vulgárním jevem ve společnosti. Po porodu si matka prosadila, že bude s dětmi do věku tří let doma, jak je to zvykem v české společnosti. Partner nesouhlasil a viděl toto řešení jako projev lenivosti ze strany matky. Po vzájemné dohodě vznikl kompromis, že si matka najde práci, kterou bude realizovat z domu, a tak se stalo v obou případech. Obě děti jsou nyní zdravé, psychicky i fyzicky. Děti projevují velkou fyzickou zdatnost. Matka dbá na zdravý životní styl se zdravou stravou a množstvím pohybu.

d) Školní anamnéza

Matka jako dítě prospívala ve škole dobře. Neměla výchovné problémy ani jiné studijní komplikace a školu reprezentovala v hudební sféře při meziškolních soutěžích.

Otec se v útlém věku na základní škole jevil jako extrémně nadané dítě. Po testech byl zařazen do speciálního programu pro nadané děti (gifted program). Přes všechna životní úskalí měl motivaci do školy chodit a být vzorným žákem a posléze studentem.

Nezletilá Amálie je premiantkou ve třídě. Reprezentuje v recitačních, matematických i spellingových soutěžích. Má stoprocentní docházku a je ukázkovou žákyní. Ve třídě je oblíbená.

Nezletilý Charles je ve školce neproblémové dítě, nejeví žádné poruchy chování.

KATAMNÉZA

Děti se narodily do milujícího prostředí multikulturního manželství. Manželé se po pětileté známosti rozhodli zplodit potomka. Měli koupený a vybavený dům a rozhodnuto o své budoucnosti. Do této chvíle měli možnost přežít své vzájemné kulturní šoky, adaptovat se na zvyky a kulturu druhého partnera a akceptovat jeho odlišnost. Dohodli se na specifickém způsobu vyznávání tradic tak, aby byly začleněny prvky obou kultur, které každý partner považoval za důležité. Měli domluven průběh oslav Vánoc, česká matka přijala tradici oslav Dne nezávislosti a Dne díkuvzdání kvůli jeho rodině a naučila se připravovat tradiční pokrm podle jeho rodinného receptu. Jak manželka uvádí, mysleli si, že mají v mnoha věcech jasno. První komplikace, které podryly stabilitu vztahu se objevily až s narozením první dcery Amalie. Již v těhotenství se některé chování partnera zdálo manželce sobecké a netolerantní vůči její těhotné osobě. Před příchodem dítěte se řešil problém jména. Otec dítěte si trval na ryze americké verzi jména, které bude samozřejmě unikátní a jediné svého druhu na světě, jak umožňují normy v USA, a mimo jiné takové, které by zrcadlilo jeho kulturu. Dále se objevily jeho segregační tendence vhodnosti určitých jmen k určitým rasám. Matka poukazovala na možnou problematiku ve styku s širší rodinou a neschopností prarodičů z České republiky vyslovit ryze unikátní jméno s anglickým přízvukem. Manželé po několikaměsíční neshodě došli ke kompromisu a následně obě jména svých dětí volili tak, aby byly přijatelné pro obě kultury (Amalia - Amálka, Charles- Karlík). Na základě toho, co doporučuje literatura, se partneři domluvili, že je vhodné, aby každý rodič mluvil na své dítě vlastním mateřským jazykem. Představovali si tedy, že dítě bude od mala bilingvní. Druhý přelom ve stabilitě vztahu nastal, když otec zjistil, že dítě mluví převážně jazykem matky, která s ním denně trávila více času oproti otci, který viděl své dítě jen například hodinu večer, když dorazil z práce domů. Dcera byla sice bilingvní, ale její myšlenkové pochody rostly nadměrnou rychlostí. Vzhledem k tomu, že trávila celý den s matkou, slovní zásoba narůstala v českém jazyce rychleji než v anglickém. Když hovořila Amalie s otcem a její anglická slovní zásoba jí nestačila k vyjádření jejích myšlenek, doplňovala v řeči česká slova či celé věty. Otec jí nerozuměl. Po čase začali být oba frustrovaní. Otec začal trvat na tom, aby matka učila dítě anglicky, matka se bránila, že žijí v americkém prostředí a vše okolo je anglicky a vliv češtiny je malý; dále oponovala, že jazyk se musí zakořenit, neboť s nástupem do školy dítě začne preferovat jazyk anglický

a pouze ustálený a zakořeněný jazyk a bohatá slovní zásoba zaručí setrvání jazyka, neboť dítě zatím neumí ani číst. Otec s názorem matky nesouhlasil. Cítil se odcizen a zrazen a měl pocit, že matka to tak chce. Tento problém trval několik měsíců, cca jeden rok. Po uplynutí této doby se dceřiny jazyky začaly vyrovnávat vlivem televize, socializace a prostředí. Během této doby prožíval pár manželskou krizi na bázi neshod ve výchově a otec uvažoval o ukončení vztahu. Se zlepšením jazykové schopnosti dcery se zlepšil partnerský vztah. **Výchovné styly rodičů** se liší, otec je více benevolentnější, matka je striktnější a konzervativnější. Mezi **hodnoty**, které uznává matka patří nejvíce tolerance a morální zásady, otec si bazíruje na kultuře jazyka a vzdělání, ve výchově je společným znakem jen trpělivý a laskavý přístup k dítěti. S příchodem druhého dítěte se žádný z předešlých problémů již neopakoval. Obě děti jsou dvojjazyčné díky důslednosti matky, která dbala na setrvání jazyka v jejich kultuře. Matka přihlásila děti do české školky a poté i školy, která probíhá jednou týdně a vyučuje děti základním vědomostem o jazyce českém, historii, vlastivědu a kulturu českého národa. Děti mají možnost navštěvovat folklorní a taneční kroužek v jazyce českém, aby si udržovaly kulturu. S příchodem dětí do rodiny mezi rodinné tradice přibyla také oslava Velikonoc a Halooween, neboť ty to svátky jsou u dětí velmi oblíbené. Děti se stýkají s americkými spolužáky a s těmi konverzují anglicky. Tráví čas také s českými kamarády z různých koutů státu Illinois, prostřednictvím české školy, letních táborů a folklorních kroužků, nebo také prostřednictvím přátelství českých rodin. S rostoucím věkem lze ale vyzorovat, že děti inklinují k jazyku anglickému, a pokud nejsou upozorněny, aby mluvily česky, přepínají se do jazyka, ve kterém mají širší slovní zásobu, a to je díky škole jazyk anglický. Můžeme tedy konstatovat, že dětem je nabídnuto **podnětné prostředí** k jejich rozvoji. Multikulturní rodina se stýká s jinými multikulturními rodinami s podobnými problémy a osudy, vzájemně si pomáhají například s hlídáním dětí. Matka zmiňuje i problematiku rasismu, vadí jí, když jí okolí nepovažuje za matku jejích dětí. Dále jí vadí, když je na její děti nahlíženo jako na exotická zvířata v zoo, popřípadě občas ještě i s žádostí dotknout se vlasů, nebo s dotazem třetí osoby, jestli umí mluvit česky, nebo oslovení se zdůrazňováním rasy. Tyto situace se převážně stávají při návštěvě v České republice. V poslední době a v období extrémních útoků a krveprolití v základních školách matka vyjadřuje obavy a navrhuje změnu bydliště, s ochotou akceptovat i změnu země, samozřejmě preferované zůstává její rodné bydliště, Česká republika, aby byly děti v bezpečí.

DIAGNÓZA

Děti se cítí být obojí, Češi i Američané. Starší z dětí, dcera, přiznává, že to, co ji motivuje a táhne k češtví je jazyk. Vysvětluje, že kdyby ho neuměla a nejezdila k babičce do Čech, neměla by české kamarády, nerozuměla by českým vtipům, pohádkám a humoru. Nelíbilo by se jí v české škole. Je vděčna mamince, že ji vede k českému jazyku. Má ale spoustu pouze anglicky mluvících kamarádek a to je pro ni úplně jiný svět. Amalie vnímá, že ony českému světu nerozumí. Je vidět, že matka svou důsledností odvedla opravdu skvělou práci při vštěpování české kultury dětem. Jejich chování ale v očích ryzích Čechů připomíná americký způsob života. Amalie poukazuje na to, že v České republice je lidé s bratrem nevnímají jako Čechy a že ji to mrzí. Bratr to natolik ještě nechápe. Zřejmě je to kvůli vzezření, dedukuje desetiletá Amalie, nebo že se bratr někdy v češtině plete. Amálie uvádí, že i přestože se v České republice setkala s posměšky kvůli barvě pleti, stejně babičku navštěvuje ráda. Co se týče tradic a kultury, děti si vytříbily z každé kultury to, co se jim líbí.

PROGNÓZA

Rodiče, jak uvedli, vychovávají děti podle svého nejlepšího přesvědčení. Otec je na své děti pyšný, že jsou bilingvní, neboť on sám toho nedocílil. Rodiče mají představu, že jejich děti dostudují, a doufají, že z nich vyrostou všestranně rozvinutí jedinci s nejlepšími předpoklady získat dobrou práci a zajistit si uspokojivou životní úroveň.

Kazuistika č.2

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní tříčlenné rodiny (rodiče a 1 dítě) žijící v Anglii. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. V manželství se jim narodila dcera. Jejich společný jazyk je angličtina. V této kazuistice je možné vidět averzi vůči xenofobní české společnosti.

ANAMNÉZA

a) Rodinná anamnéza

Matka má 26 let, absolventka střední školy s maturitou, je vdaná a bydlí se svým mužem a rodinou v Anglii. Svůj původ definuje jako česká Židovka a Řekyně, její národnost je Česká, její rasa je bílá. Mluví plyně česky, španělsky, anglicky a pidgin (lámana angličtina). Pracuje na plný úvazek.

Otec má 30 let, vysokoškolsky vzdělaný v oboru IT. Se svou rodinou žije v Londýně. Otec mluví francouzsky, anglicky, pidgin a igbo (jazyk jeho kmene). Rodinu finančně zabezpečuje a plní řádně úlohu otce.

Dcera Rebecca má 4,5 let, navštěvuje kindergarten v londýnské čtvrti. Je temperamentní a socializovaná. Dcera mluví plynule anglicky, trochu česky a igbo zatím jen rozumí.

b) Osobní anamnéza

Matka definuje sebe jako “samorost, jelikož máma nebyla zrovna mateřský typ. Vždy mi dala rady, ovšem rozhodnutí nechala na mě.” Matka uvádí, že v dětství netrpěla žádnými materiálními ani finančními nedostatky. Jejím životním krédem je nyní rodina.

Otec se narodil a vyrostl v zázemí úplné rodiny. Pochází z chudých poměrů, rodina strádala a občas z důvodu nastálé situace selhávala v uspokojování potřeb dítěte. Svou výchovu popisuje jako velmi přísnou.

Rebecca se jevila od mala jako živé a temperamentní dítě. Vyrůstala v podnětném prostředí v úplné a milující rodině, měla možnost harmonického rozvoje a socializace. Vyrůstala v dvojjazyčném prostředí. Svůj temperament zdělila po obou rodičích. Je velmi zvědavá a stále se zajímá o své okolí.

c) Zdravotní anamnéza

Matka se narodila české matce v České republice, otce řeckého původu nepoznala. Nemá žádné sourozence. Celý život je zdravá. Vnímá, že byly uspokojovány všechny základní potřeby.

Otec pochází ze čtyř sourozenců. Jelikož vyrůstal v chudých poměrech, rodina selhávala v uspokojování potřeb dítěte. Přes obtížnost životní situace byla celá rodina relativně zdravá.

Dcera se narodila do manželství výše uvedeného multikulturního páru jako první dítě.

Dítě bylo plánované a chtěné. Během těhotenství ani porodu se nevyskytly žádné komplikace. Po porodu byla matka s dítětem doma do dvou let a pak se navrátila do práce. Dceru umístila do školky. Dcera je nyní zdráva psychicky i fyzicky.

KATAMNÉZA

Dítě se narodilo milujícímu multikulturnímu páru po čtyřletém soužití. Matka uvádí, že proces sžívání partnerů nebyl vůbec těžký. Každý si ovšem cení vztah jiným způsobem. Oba rodiče jsou temperamentní a dominantní jedinci s vysokým sebevědomím a mají vysoké ego.

Neustále se snaží být ve všem rovni. Snaží se nepovyšovat nad kulturu druhého. Aby dosáhli kompromisu, museli oba ze svých požadavků ubrat. V manželství doposud nevznikaly žádné problémy, oba rodiče se vždy na všem domluvili. Jejich společným jazykem je angličtina. Co se týče výchovy, manželé jsou sjednoceni. Dcera je tvrdohlavá a temperamentní, a její výchova proto vyžaduje přísnější přístup, ikdyž preferovaně se rodiče snaží vše vyřešit domluvou. Vychovávají dceru tak, aby věděla, že obě kultury jsou její součástí. Rodina udržuje všechny tradice obou kultur. Otec nikdy nepřišel na chuť české kuchyni a neoblíbil si knedlíky. Nepochopil Ježíška, ale akceptoval ho. Matka cítí, že se sňatkem s partnerem jiné kultury a vybudováním rodiny je obohacena o něco nového a krásného.

Matka zastává názor, že všeobecně v České republice lidé těžko přijímají někoho, kdo se jen trošku liší, proto by si tam život nikdy nedokázala představit. V Anglii se rodina nesetkala s rasismem, ale v České republice často. Matka uvádí, že v České republice má dcera spíše jen kamarády, kteří jsou také míchaní. V Anglii to dcera vůbec neřeší, je hodně kamarádká a má ráda jakoukoliv společnost. Takže většinou si hraje s každým, kdo je v jejím okolí. Jinak je hudebně založena a má rytmus v těle, což zdělila zřejmě po otci.

DIAGNÓZA

Rodina si zvolila Anglii jako domov, neboť mají pocit, že je to pro ně nejvhodnější místo z hlediska mnoha aspektů, například multikulturality, bezpečí, vzdělání nebo životní úrovně. Dcera, jelikož má teprve 4,5 let, nevnímá ještě svou identitu. Matka věří, že ani v dospělosti se dcera nebude identifikovat jako Angličanka, neboť výchova v jejich rodině a kultury rodičů jsou natolik dominantní, že dcera bude zřejmě tíhnout k češství nebo nigerijství; matka by byla ráda, kdyby dcera věděla, že je i Češka i Nigerijka. Matka tvrdí, že pokud by ovšem někdy dcera musela mít na výběr, zvolí Nigérii, jelikož v ČR je pro občany velmi těžké přijmout míchané lidi. To jsou ovšem pocity matky. Zde matka vyjadřuje obavu z xenofobní české společnosti a věří, že dcera stejně jako ona bude sdílet názor, že Česká republika není prostředí pro multikulturní rodiny a jedince smíšených ras, tedy jiných než bílá.

PROGNÓZA

Matka by byla ráda, aby podělila z obou partnerů jen to nejlepší. Doufá, že dcera bude otevřená novým věcem, cílevědomá, pracovitá a hlavně slušná.

Kazuistika č. 3

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní tříčlenné rodiny (rodiče a 1 dítě) žijící v České republice, v Kladně. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. Do manželství se jim narodila jedna dcera. Společný jazyk je angličtina a čeština. Tento případ znázorňuje rozpor kulturních rozdílů hlavně co se týče rolových modelů.

ANAMNÉZA

a) Rodinná anamnéza

Matka má 38 let, má vyšší odborné vzdělání, je vdaná a bydlí se svým mužem a dcerou v Kladně, v České republice. Její národnost je česká, její rasa je bílá. Mluví plynule česky a anglicky. Vyučuje angličtinu a znakový jazyk.

Otec má 40 let, je středoškolsky vzdělaný, národnosti nigerijské, rasy africké. Pracuje v továrně.

Dcera má deset let, navštěvuje místní ZŠ. Je socializovaná a má spoustu kamarádek. Je od mala bilingvní, češtinu má jako první jazyk.

b) Osobní anamnéza

Matka pochází z dvou sourozenců. Má mladšího bratra, který byl v dětství často nemocný a v pubertě velmi vážně. Vždy měl výborný prospěch ve škole. Rodiče ho rozmazlovali a dost upřednostňovali. Matka uvádí, že změny nastaly až s jejím nástupem na střední školu. Hodně se vůči své matce vymezovala, téměř denně se hádaly. Nikdy ale nebyla záškolák ani neutíkala z domova. Byla spíše slušné dítě, nekouřila, jen chodila podle rodičů „hnusně“ oblékaná, což znamenalo, že schválně nosila extrémě velké a nevkusné oblečení. Inklinovala k hippie stylu, péči o zevnějšek považovala za povrchní. Se svým otcem si od puberty vůbec nerozuměla. Věděla, že ji má rád, ale neuměla s ním komunikovat. Svě dětství hodnotí jako hezké a podnětné dětství, s rodiči často cestovali. Od jejích 17let trávila matka každé léto pracovně v zahraničí, rodiče ji ve všem podporovali. Když šlo posléze, a to už v manželství, o otázku řešení bydlení, rodiče ji podpořili finančně a i finančně pomohli s koupí bytu. Její matka byla velice otevřená, co se sexuální výchovy týče, takže už jako malá věděla všechno o sexu, což nyní uplatňuje i ve vztahu ke své dceři. Je přesvědčená, že je mnohem lepší, když se všechny tyto důležité informace dozví z rodiny.

Otec se narodil jako jediné dítě ve vztahu jeho rodičů. Soužití jeho rodičů asi nebylo ideální, bylo-li vůbec, protože vyrůstal s matkou a jejími rodiči. Jeho matka zemřela, když byl malý. Jeho manželka uvádí, že nikdy nemluvil o tom, jak si s ním někdo hrál nebo že by se cítil

milován. O svém dětství mluví nerad. Vždy, když na to přišla řeč, řekl, že si prošel peklem a že o tom nechce mluvit. Podle manželky vyrůstal ve velmi konzervativním a pověřivém prostředí, protože jedině, o co se podělil, bylo, že když v roce stále ještě nechodil, zahrabali ho (asi matka s rodiči) na den do díry v zemi, trčela mu jen hlava a modlili se, aby začal brzo chodit. Od svých šesti let žil na jihu země se svým otcem a jeho novou ženou. Měl pět nevlastních sourozenců, macecha ho musela trpět. Jeho otec měl dobrou práci a slušně vydělával, takže mohl dopřát všem svým dětem studia na vysoké škole (kromě něj, ten během studií odešel do Evropy). Jeho otec se pak ještě jednou rozvedl a znovu oženil, s novou ženou má další čtyři děti, což mu muž má velice za zlé, protože když se s otcem něco stane, přebírá za ně odpovědnost nejstarší syn, což je on. Muž-otec velice miloval svou babičku, matku z otcovy strany, která dle jeho slov byla velice hodná.

Dcera Andrea vyrůstala do osmi měsíců v podnětném prostředí v zázemí pouze matky a prarodičů. Otec byl v té době ve výkonu trestu a s dcerou v kontaktu nebyl. Po ukončení výkonu trestu se otec dítěte vrátil domů a se svou ženou a dcerou se přestěhovali do Kladna, kde dcera vyrůstá dodnes. Dcera je od mala bilingvní, s tím, že má češtinu jako první jazyk. Velice brzo mluvila jak česky tak anglicky, co neuměla říct, tak zaznakovala, z čehož jsme byli oba rodiče nadšeni.

c) Zdravotní anamnéza

Matka pochází ze dvou sourozenců. V dětství byla zdravá. Své dětství hodnotí jako hezké a podnětné. Její potřeby byly uspokojovány. V dospělosti je zdráva.

Otec se narodil jako jediné dítě ve vztahu jeho rodičů. Pokud byl nemocen, byl léčen tamními tradičními technikami, jako například sepětí s přírodou formou zahrabání těla do země, tradičními rituály a modlitbami. Po smrti matky se s otcem přestěhoval k jiné ženě a po té co se otec oženil, získal pět nevlastních sourozenců. Ve třetím manželství jeho otec počal ještě další čtyři děti. Celkové číslo tedy uvádí 10 dětí, z toho 5 nevlastních sourozenců a 4 vlastní. V dospělosti se jeví v dobré psychické i fyzické kondici.

Dcera: Těhotenství matky bylo provázeno s neobvyklým stresem. Celé těhotenství absolvovala matka sama, neboť manžel nenadále nastoupil do výkonu trestu. Před porodem se matka odstěhovala zpět k rodičům, kde zůstala do osmi měsíců života dcery. Porod proběhl normálně a dcera se narodila zdravá. Těhotenství bylo plánované a chtěné. Kvůli finanční situaci, nastoupila matka do práce na ½ úvazek, když měla dcera 13 měsíců. Dceru však v té

době ještě v noci (přes den jen ráno a večer) kojila, což bylo pro matku fyzicky extrémně náročné.

d) Školní anamnéza

Matka jako dítě prospívala ve škole s průměrným prospěchem. Nikdy nebyla záškolák a neměla výchovné ani studijní problémy. Byla spíše slušné dítě, nezkusila ani cigaretu. Neměla výchovné problémy ani jiné studijní problémy.

O otci nemáme z jeho školního věku žádné informace k dispozici. Víme jen, že měnil školy tak, jak se s otcem stěhoval.

Nezletilá Andrea má deset let, navštěvuje místní ZŠ, je bilingvní, má spoustu kamarádů, velmi dobře prospívá, je sportovně nadaná, ve třídě je dominantní, občas má problémy s chováním vůči autoritám oproti vrstevníkům jak tvrdí matka, je mentálně i fyzicky na vyšší úrovni. Je to asi dáno i tím, že šla o rok později do školy, protože matka nechtěla, aby byla ve třídě nejmladší (je narozena na konci srpna), a protože má problém s dlouhodobou koncentrací. Má spoustu zájmů, kdyby bylo na ní, tak chodí na několik kroužků denně.

KATAMNÉZA

Sžívání proběhlo velmi rychle, vzali jsme se po cca osmiměsíční známosti. Z počátku matka žádné kulturní rozdílnosti nevnímala. Bylo to dáno asi počáteční zamilovaností, podle jejího tvrzení. Přibližně po třech letech manželství matka otěhotněla, ale na začátku těhotenství manžel nastoupil do výkonu trestu. Dítě se narodilo do neobvyklého rodinného nastavení, avšak milujícího prostředí. Celé těhotenství matka absolvovala sama, před porodem se odstěhovala zpět k rodičům, kde zůstala do osmi měsíců života dcery. V té době se manžel vrátil, propustili ho dřív z výkonu trestu za dobré chování. Po jeho návratu se vrátili zpět do Prahy, kde celou dobu žili (než se odstěhovali do vlastního bytu na Kladně v roce 2013). Zřejmě dlouhým odloučením, jak tvrdí manželka, se partneři odcizili. Matka byla zvyklá žít s dcerou, vystačily si samy dvě, nikoho dalšího nepotřebovaly. V tuto dobu si matka uvědomila, že jí manžel v domácnosti skoro vůbec nepomáhá. Před narozením dcery vedli partneři celkem společenský život, stýkali se s přáteli a chodili často ven, což se po narození dcery změnilo. Matce to nevadilo vůbec, mateřství ji absolutně naplňovalo.

Mateřská: Kvůli finanční situaci nastoupila matka do práce na ½ úvazek, když měla dcera 13 měsíců. Dceru však v té době ještě v noci (přes den jen ráno a večer) kojila, což pro ni bylo fyzicky extrémně náročné. Hodně se v tomto období s manželem hádali, měl pocit, že

jakmile se žena vrátí z práce domů, všechna starost o domácnost je na ženě. Tvrdil, že ženy v Africe vstávají před prací, aby manželům uvařily a ještě je obskakují po návratu z práce. Chvilí žena ve snaze o zklidnění problému opravdu vařila i tři různá jídla denně (pro manžela, pro sebe – neboť jeho jídla jí nechutnala, byla příliš ostrá a pro malou dceru). Ve snaze věnovat se dítěti chodila s dcerou nakupovat, na procházky, na plavání atd... Zde docházelo ke **střetu partnerů k vůli kulturním rozdílům** a snaze ze strany matky problémy řešit, přijmout partnerovu kulturu a vzdát se své, s cílem zachránit manželství.

Po čase žena přestávala manželovi (a sobě) vařit, protože to prostě nestíhala a byla vyčerpaná. Uvádí, že si musela si hádkami vynutit, aby jí manžel více pomáhal a nevyžadoval „full service“, když ona chodila do práce, kde ji to mimochodem velmi naplňovalo a také pro ni znamenalo formu odreagování se od domácích povinností. Do toho žena dojížděla pravidelně k rodičům na Moravu učit předškolní děti angličtinu a udělala si kurz “Baby signs” a jezdila přednášet o znakování. Manžel naopak trávil veškerý volný čas buď na fotbale, nebo u TV. To manželku strašně iritovalo (a stále je to problém), žena nerozumí, jak může být tak líný.

Co se týče dohody o společném životě a výchově, partneři mají úmluvu, že budou stát za rozhodnutím druhého. Situace se snaží řešit domluvou. Ve většině případů to jde, období vzdoru dcery bylo složité, teď s nástupem puberty je to ještě náročnější. Vyjimečně dceru pláclí, otec křičel a rozkazoval tak 2x do roka. Matka častěji. Když nepomůže dohoda, tak přijdou na řadu příkazy a zákazy. Většinou se ale jedná o stále tytéž situace, kterým se snažíme předejít.

Pokud jde o **kulturní rozdíly a tradice**, matka si myslí, že ze začátku byla hodně submisivní, což se časem změnilo a manželovi se to moc nelíbí. Není si vědoma, že druhá kultura odzrcadlila společnou výchovu. Každý vychovává po svém s tím, že na tom důležitém se shodnou a rozdílů je výchově podle ní málo nebo nejsou tak důležité.

Matka si myslí, že se manžel „vzdal“ ženských ideálů, co se týče péče o domácnost a vaření, ale asi jen kvůli dceři, kterou velice miluje. Občas sice má připomínky, že správná Afričanka dělá to a to, ale už mnohem méně než dřív. Ona si nemyslí, že by se něčeho kvůli našemu vztahu vzdala. Něco jako dohodu ve výchově nemají, otec ale trvá na absolutním respektu k dospělým, což je prý v Africe běžné. Dcera taková ale není a tak s ní má otec občas problém (matka taky, i díky nastupující pubertě). Matka to vnímá tak, že si asi vzájemně vymezují hranice. V Africe (říká v Africe, ale myslí tím Nigérii), matka tvrdí, že se rodiče s dětmi moc nemazlí, tráví spolu málo času, což manželovi vyčítá, protože ona se naopak snaží

s dcerou dělat spoustu věcí (od třech let umí plavat, lyžovat, jezdit na kole a na bruslích) a myslí, že jí to prospívá. Matka si stěžuje, že on toto prostě neumí a nechce to dělat. U tchána si nikdy matka nevšimla, že by své děti o něco prosil nebo jim děkoval, když je o něco žádá, a manžel to také nedělá, na což ho neustále matka upozorňuje, neboť si toho všimla už i dcera. Jinak se ale partneři „podrží“, když otec nebo matka něco dceři vyčítají nebo zakazují, a nevetují to.

Na jméně se dohodli tak, že otec vymyslel kmenové jméno podle významu a matka vybrala české. Otec a rodina v Nigérii dceru oslovují nigerijským jménem, v ČR ji všichni oslovují českým jménem. Pořadí jmen v rodném listu bylo oběma jedno, tak to nechali podle abecedy. Otec asi od roku dával dceři ochutnat „jeho“ ostrou kuchyni, jedli spolu rukou a na rozdíl od matky to dceři chutnalo. Nigerijská kuchyně jí chutná více než česká. Otec je **věřící**, ale do kostela nechodí a ani netrval na pokřtění dcery. Matka je **ateista**. Před dvěma lety vzal otec (letěli jen sami dva) dceru na měsíc do Nigérie za příbuznými. Matka s tím neměla problém, nebála se a nebránila se tomu. **Slaví v rodině** české Vánoce, na které si otec zvykal, nigerijské tradice neslaví, jen otec připomíná výročí nezávislosti, ale jen decentně, vlajku ani nevyvěšuje a ani to nechodí s krajany slavit. **Jazyk** problémem nebyl, dcera je od mala bilingvní, s tím, že má češtinu jako první jazyk. Velice brzo mluvila jak česky tak anglicky, co neuměla říct, tak zaznakovala, z čehož byli oba partneři nadšeni. Úplně výjimečně se stalo, že si s otcem kvůli jazyku nerozuměla. Neměla problémy ani v Nigérii na návštěvě.

Jako výhodu vidí matka dvojjazyčnost dcery a její „dvojkulturu“. Myslí, že si dcera pomalu uvědomuje, že má možnost vzít si z každé kultury to, co jí bude vyhovovat a v čem se bude cítit lépe.

Negativa: Jediné, co ženě na manželově výchově vadí, je absence kvalitně stráveného společného času a minimální používání slovíček prosím a děkuji. Otec by byl rád, kdyby se dcera mnohem více zapojila do domácích prací a hlavně do vaření, žena na tom zas tak moc netrvá (asi proto, že jí vaření a péče o domácnost vůbec nenaplnuje a bere ji jako nutné zlo). Za problém považují nutnost čelit skrytému rasismu. Dříve, když byla dcera malá, slyšali rodiče téměř denně obdivné komentáře. V Praze ani v Kladně matka nevnímá, že by na ně lidé zírali nebo jim přišli jiní, ale u rodičů na Moravě je poznat, že lidi nejsou zvyklí na interkulturní manželství a vůbec jedince jiné rasy. Prožili dokonce i nepěkný zážitek disrespektu s policií. Při běžné silniční kontrole příslušníci policie otcí tykali a matce na místě spolujezdce vykali. Když jdou jako rodina, nikdo si nic nedovolí, otec sám si ale občas

nějakou rasistickou poznámku vyslechl. Dcera se občas setká s tím, že jí někdo (výjimečně) řekne, že je hnědá „jak hovno“ nebo má nějaké jiné hloupé nebo urážlivé poznámky. Zatím to rodiče nikdy za ni nemuseli řešit, vždy si to vyřešila sama, buď dotyčného usadila nějakým protiargumentem, nebo to řešila s vedoucím v kroužku a jednou to řešila i fyzicky (dala dotyčnému facku). Matka ani otec nemají rádi fyzické násilí, ale v tomto případě ji nepokárali.

DIAGNÓZA

Matka osobně vnímá dceru jako Češku, manžel ji vštěpuje nigerijskou hrdost. Ona sama nemá problém s tím, jak vypadá, ale občas je nejistá, když je v cizím prostředí plném cizích lidí. Naštěstí je velice komunikativní, tak se rychle spřátelí. Matka zastává názor, že ani v budoucnu, bude-li tam chtít jít, nebude jí matka bránit. Chápe totiž, že se tam dceři líbí, neboť podle názoru dcery “když byla v Nigérii, cítila se vždy 100% dobře a bylo to tím, že tam byli všichni různě hnědí.“ To, že je, jak ona říká, napůl z Afriky, je pro ni velice důležité. Vnímá ale hlavně fyzické rozdíly.

PROGNÓZA

Matka uvádí, že asi jako všechny matky doufá, že bude šťastná, doufá, že bude v bezpečí, hlavně kvůli celoevropskyrostoucím útokům extrémistů. Je jí jedno, jestli bude žít s mužem nebo ženou (na rozdíl od otce, ten by se zbláznil) a to jí i řekla. Matka se snaží vychovat dceru tak, aby nebyla lhostejná vůči ostatním, aby se nebála pomoci starým lidem (snaží se jít jí příkladem), aby byla slušná, ale uměla vyjádřit svůj nesouhlas. A aby vůbec neřešila to, jak vypadá, ale to, jaká je. A aby byla dost sebevědomá na to, aby si z těch, co s tím budou mít problém, nic nedělala. Matka bude ráda, když bude žít blízko ní, ale pokud se rozhodne žít v Nigérii, bránit jí nebude. Pokud se situace v Evropě nějak radikálně zhorší, bude naopak trvat na tom, aby se odstěhovala právě do Nigérie, o čemž už s manželem mluvili.

Kazuistika č.4

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní pětičlenné rodiny (rodiče a 3 děti) žijící v Praze. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. V jejich interkulturním manželství se jim narodily tři děti, které se vyznačují variací plet'ových odstínů podob svých rodičů. Jejich společný jazyk je čeština. Tento případ znázorňuje velký vliv prostředí na výchovu

dětí. V této kazuistice je možné vidět, jakou roli hraje dominance partnerů ve výchově a vzdělávání dítěte.

ANAMNÉZA

a) Rodinná anamnéza

Matka má 40 let, má vysokoškolské vzdělání, je vdaná a bydlí se svým mužem a rodinou v Praze. Její národnost je Kapverd'anka, její rasa je smíšená, mulatka rasy bílé a negroidní. Mluví plyně několika jazyky: kreolsky, to je její mateřský jazyk, dále mluví portugalsky, to je úřední jazyk na Kapverdách, česky, anglicky, španělsky, trochu francouzsky, a teď se učí italsky. Pracuje na plný úvazek v oboru softwarový inženýr. Doma plní řádnou úlohu milující matky a ve vztazích se nejeví žádné problémy.

Otec má 36 let, je vysokoškolsky vzdělaný, nyní dosáhl titulu PhD. Národnost otce je česká, jeho rasa je bílá. Je zaměstnán na plný úvazek a přednáší na univerzitě. O rodinu se stará pečlivě, zabezpečuje ji finančně a plní úlohu otce. Mluví česky a anglicky.

Dcera 1 má 10 let, navštěvuje základní školu v místě bydliště. Prospívá velmi dobře, je socializovaná.

Dcera 2 má 7 let, navštěvuje základní školu v místě bydliště. Prospívá velmi dobře, je socializovaná.

Syn má 4 roky. Navštěvuje mateřskou školu v místě bydliště. Je to velmi společenský jedinec, je velmi živý a proti sestřím neposedný, jak ho definuje matka.

b) Osobní anamnéza

Matka pochází z pěti dětí. Svou rodinu definuje jako normální, z dnešního pohledu to vnímá tak, že něco si museli odpustit, ale jinak měla šťastné dětství. Matka poukazuje na to, že ikdyž neměli hmotné statky a o všechno se dělili, jako například o jednu panenku, přesto své dětství vnímá jako plnohodnotné a radostné a že veškeré její potřeby byly uspokojeny. Děti si hrály hodně venku. Matka uvádí, že byly pouze se sestrami a s matkou, otce si nepamatuje, nežil s nimi. Poté se její matka vdala s druhým mužem. Toho pak děti vnímaly jako tatínka a zažily to, co to znamená úplná rodina. Jako dítě se matka ve školce jevila jako hodná, přesto ale doma existovaly tělesné tresty. Matka se označuje s velkým smyslem pro spravedlnost. V pubertě hodně diskutovala a stála za svým názorem, matka to brala jako rebelii. Po střední škole chtěla na univerzitu, ale u nich žádné nebyly, všichni museli do jiných zemí a dostali stipendia.

Byla bojácná a těžce nesla odloučení od rodiny již na střední škole, neboť musela bydlet mimo domov, protože střední škola byla na jiném ostrově, Kapverdy mají 10 ostrovů. Podala přihlášky na VŠ a ČR ani neznala, v přihlášce uvedla jiné země, které chtěla. Obdržela nečekanou zprávu z České republiky, že může studovat. Provázely ji obavy z neznalosti kultury a geografické polohy, obávala se války, neboť si pletla Jugoslávii a zemiCzechoslovakia. V ČR bylo akorát po revoluci, rok 1998-99. Prožila zklamání z toho, že musí absolvovat nultý ročník, a teprve jestli se naučí češtinu, pak udělá přijímačky na VŠ a může studovat. První rok prožila v Poděbradech a učila se češtinu, matematiku, chemii a fyziku v češtině. Ze začátku těžce překonávala odloučení od rodiny, kulturní šok ani neprožívala. První rok vnímá jako obohacující, dozvěděla se o jiných kulturách, které předtím neznala. Cítila se dobře mezi mnoha cizinci, se kterými se ztotožňovala, necítila se osaměle.

Otec pochází ze dvou dětí, z vesnice, z úplně a finančně zajištěné rodiny. Vyrůstal za komunistického režimu a oni patřili mezi ty rodiny, které měly možnost cestovat. Byl zdravé a hodné dítě, poslušný žák, ve škole ani v pubertě nerebeloval. Puberta nikdy nepřišla. Vystudoval střední a posléze vysokou školu v Praze, byl studijní typ, tam se s manželkou seznámili.

Dcera 1 byla od malička živé a aktivní dítě. Matka aplikovala velmi autoritativní přístup výchovy, který podle ní stejně nefungoval. Nyní je však stále ze všech dětí nejposlušnější a matka neví, jestli je to díky výchově nebo díky její povaze. Je stále živá, kamarádká. Ve škole má pevné vazby ke kamarádkám a nemá žádné výchovné konflikty. Nese více prvků africké rasy.

Dcera 2 byla po narození klidnější. Je kamarádká, ale svá, pravidla dodržuje méně. Je spíše flegmatická.

Syn je velmi aktivní. Baví ho hry s fyzickým zaměřením. Je společenský a kamarádký. Je vychováván demokraticky, matka připouští, že ve výchově polevuje.

c) Zdravotní anamnéza

Matka i otec byli v dětství zdraví a jejich potřeby byly naplněny. V dospělosti se jeví v dobré psychické i fyzické kondici.

Zdravotní anamnéza dětí:

Do manželství výše uvedeného multikulturního páru se narodily tři děti.

Těhotenství u všech dětí proběhlo v klidu a pořádku. Všechny děti byly plánované a chtěné. Porod prvních dvou dětí byl komplikovaný a museli ho vyvolávat. V obou případech porody skončily císařským řezem. Třetí porod proběhl bez komplikací. Všechny děti byly po porodu zdravé. Po porodu matka ihned začala kojit, neměla laktační problémy ani nepropadala poporodní depresi. Po porodu matka zůstala s dětmi do věku tří let doma na mateřské dovolené, a byla spokojena, neboť na Kapverdách by tuto možnost neměla.

d) Školní anamnéza

Matka jako dítě prospívala ve škole dobře. Neměla výchovné problémy ani jiné studijní komplikace.

Otec prospíval dobře a byl studijní typ. Po vysoké škole ještě pokračoval, svá studia ambiciózně zakončil nyní titulem PhD.

Dcera 1 je premiantkou ve třídě. Ve třídě má kamarády. Do školy chodí ráda.

Dcera 2 je premiantkou ve třídě. Ve třídě má kamarády. Do školy chodí ráda.

Syn navštěvuje mateřskou školu, je socializovaný a společenský.

KATAMNÉZA

Proces sžívání neoznačuje manželka jako obtížný. Partneri se seznámili ve škole přes kamarádka z Bolívie. Po dlouhodobém kamarádství asi rok začali spolu chodit. Matka popisuje, že než měli děti byli zamilovaní. Vše bylo růžové, měla stále skvělou náladu a to se partnerovi na ní líbilo. Od rána se usmívala. Všechno bylo v klidu a v pohodě. Matka pak už skončila školu a stála před rozhodnutím, kde bude žít dál, neboť jí končilo ubytování na kolejích. Vrátit se na rodné Kapverdy znamenalo rozchod s milujícím partnerem, zůstat znamenalo vzdát se domova možná navždy. Rozhodli se bydlet spolu, on měl plány, že si společně koupí byt a budou spolu. Zde se projevuje dominance partnera. Matka popisuje tehdejší vnitřní rozpor a nesouhlas, neboť nebyla rozhodnuta, že zůstane žít v Čechách. Roli zde hraje opět kamarádka, která ovlivnila rozhodnutí. Matka označuje toto rozhodnutí za nejtěžší, ale rozhodla ano, a po dvou letech dalšího společného soužití přichází svatba. Manželův tatínek vyjadřuje obavy z tohoto životního kroku, objevují se zde náznaky předsudků. Rodina matky přijala manžela jiné kultury dobře. Za další dva roky přichází první dítě. Matka vysvětluje negativitu kamarádů a pochybnosti o jejich vztahu. Její vlivná kamarádka zase tvrdí, že děti je spojí, ale vesměs okolí v ně nevěřilo. Nyní matka poukazuje na moudrost své kamarádky, že měla pravdu, podle matky má rodina větší pouto díky dětem. Děti znamenají rodinu a

šťestí, ikdyž také úpadek intimního a společenského života. Matka srovnává změny ve vztahu po letech manželství: “Ted s dětma, více řvu, teď s dětma pořád spěchám, jsem našťvaná a беру to jako normální že se to změní zase zpátky, ale nezmění. I manžel si všiml, že jsem jiná. A já to tak nechci, musím to změnit a chci na sobě pracovat na té trpělivosti, ale je to záběr tři děti.”

Do vztahu se narodily tři děti. Všechny děti byly chtěné a plánované. Matka poukazuje na rozdílnost standardu v Čechách versus v její rodné zemi. “V Čechách si hodně lidí myslí, že to třetí bylo omylem, protože je standard mít jen 2 děti. Já vždycky chtěla aspoň tři děti, protože nás bylo mnoho, měli jsme se moc rádi, a byla to sranda. Myslím, že to mě ovlivnilo v plánování mých dětí. A moje matka to zvládla sama, bez pomoci.” Rodina žije v Praze a to matka uvádí jako důvod, proč děti vychovává česky, sama uvedla. Co se týče výchovy, tvrdí, že společná domluva žádná není. Nepoukazuje ani na kulturní šok, myslí, že naše kultury mají hodně společného a proto děláme věci stejně. “U nás jsme katolíci, svátky máme stejný, k výchově se stavíme stejně, matky vychovávají děti doma, stejné kojení, ale nemají výhodu mateřské, ale je nějaká alternativa vždycky, nějaká babička. U nás je všechno blízko, matka jde do práce a v polední pauze ta je dvě hodiny, přijde domů, nakojí a nachystá chůvě další mléko. Obvykle jdou u nás matky do práce za rok a půl.”

Matka zastává názor, že ve výchově je ona přísnější než manžel, ten se stýká s dětmi jen minimálně. Ze začátku dělala vše tak, jak znala z domova, poukazuje na svou nezkušenost ve výchově. S načerpáním více informací matka změnila své výchovné styly. Uvádí, že s rostoucím věkem má méně trpělivosti, ale navenek to tak nevypadá. S prvním dítětem aplikovala autoritativní výchovu, s ostatními postupně polevovala. Jejím cílem je, aby děti poslouchaly, a nemusela opakovat požadavek desetkrát. Zdůrazňuje respekt ke starším lidem v jejich kultuře a má pocit, že ona sama nemá možnost ovlivnit, aby se její děti taky tak chovaly. Myslí, že je to vázáno s kulturou a prostředím. Matka kritizuje dnešní výchovu, upozorňuje na nízké či žádné hranice ve výchově. Matka vyjadřuje obavu nad jejich vztahem s manželem, je si vědoma toho, že jí děti změnily. “Už i manžel si všiml, že jsem jiná, já myslím, že já se změnila a manžel vůbec, já jen křičím, přikazuju, vyhrožuju a já taková nebyla, on mě tak neznal. A když vidí, že už mám nervy, tak zakročí on a něco dětem řekne a to už se pak divím i já, že už má toho dost.”

Co se týče zrcadlení kultur, matka uvádí: “Je pravda, že žijí víc český život, nežijí Kapverdský život, někdy vařím naše jídla, ale nemám často suroviny, nedají se zde koupit.” České tradice mají děti všechny, protože žijí v Čechách. Matka poukazuje na rozdílnost v kultuře, že kdyby žili na Kapverdách, děti by nyní více tancovaly, což tady dělají minimálně. Nevedení dětí ke kultuře odůvodňuje chybějící komunitou v Praze. Vyjadřuje bezmocnost, že předávání kultury není v jejích silách. Za rodinou na Kapverdy jezdí jednou za rok, takže je tam malý kontakt. Děti mají rády některá jídla, a kreolsky rozumí, ale moc nemluví. Za největší přínos jejich multikulturní rodiny považuje matka pobírání obou kultur, cestování, a jiné zážitky než mají ostatní české děti. Vnímá přínos následujícím: “Ten mix, co máme, je krásný balanc, obohacení, mají něco navíc, co jiní děti kteří jsou jen češi neznají, mají zajímavý život už proto, že mají babičku jinde a můžou na prázdniny jinam. Babičku v Česku taky milují, mají k ní blízko, často si volají. Na Kapverdy nevolají, jazyková bariéra jim brání, aby sdělili zážitky, co ve škole se stalo a s jakým kamarádem si hráli.” Na druhé straně vyjadřuje lítost a rozpor nad faktem, že děti velmi minimálně ovládají její jazyk kreol, který ona sama s dětmi používá velmi zřídka, neboť je to těžké se přepnout.

Matka poukazuje i na zkušenosti s rasismem, tvrdí že, to není tak hrozné, ale sama si prožila několik situací, které byly pro ni nepříjemné. Poukazuje na fakt, že na vesnici jsou lidé uzavřenější vůči multikulturalismu a ve městě otevřenější. Matka vnímá své rodné Kapverdy jako místo bez rasismu a předsudků. Jediné co jí na naší kultuře vadí, že Češi často zaměňují národnost a rasu, jsou neznalí a označují ji za Afričanku, kterou není. Dále jí sahají na vlasy, což nemá ráda.

DIAGNÓZA

Podle matky se děvčata vnímají jako češky, ale vědí, že jsou jiné. Matka spojuje znalost jazyka s identitou. Matka polemizuje nad myšlenkou, že možná kdyby děti mluvily kreolsky ve škole, mluvily by více creol a cítily by se jinak. Také by měly větší vztah i k rodině. Máme hezké vztahy s její rodinou, od malinka cítí, že babičku milují, ale je tam jazyková bariéra. Víc to dělá jazyk, že se cítí češky. Ten nejmenší má 4, moc si svou identitu ještě neuvědomuje, jen si všiml, že má jiné vlasy než ostatní děti. V hodině angličtiny učitelka stále ukazuje příklad na jeho vlasy-curlly hair, ostatní děti straight hair. Syn se ptal, proč má takový vlasy a ostatní děti mají čárkové vlasy.” Matka se nezmínila, že by měly děti zkušenost s rasismem, pouze spolužáci poukazují na jejich odlišnost.

PROGNÓZA

Matka se vyznačuje svojí benevolentností vůči volbám a budoucnosti svých dětí. Podpoří jejich rozhodnutí, jen doufá, že jejich volby budou dobré. Chce, vychovat děti tak, aby byly lidštější a všichni mysleli na ostatní. Nelíbí se jí, jak jsou ve vyvinutějších zemích děti vychovávány v individualisty, kteří si neváží ničeho. Chce, aby děti vždy dělaly něco pro druhé a rozdělili se, a aby měly pěkný vztah se sourozenci. Matka vnímá svou matku jako zdroj moudrosti, obdivuje ji a chce dětem předat to, se sama od ní naučila.

Kazuistika č.5

Tato kazuistika se zabývá případem multikulturní čtyřčlenné rodiny (rodiče a 2 děti) žijící v Praze. Otec a matka jsou každý jiné rasy a jiné národnosti. V jejich interkulturním manželství se jim narodil dvojčátka, jejich společný jazyk je španělština. Tento případ znázorňuje fluiditu multikulturního partnerství díky předešlým multikulturním kompetencím nabytým během svobodného života.

ANAMNÉZA

a) Rodinná anamnéza

Matka má 36 let, má vyšší odborné vzdělání zdravotnické, žije v nesezdaném soužití a bydlí se svým partnerem a rodinou v pronajatém bytě v Praze. Její národnost je česká, její rasa je bílá. Mluví plynně několika jazyky: česky, španělsky, anglicky a německy. Matka pracuje na dva půl úvazku jako projektový manažer a produkční ve dvou neziskovkách. Doma plní řádnou úlohu milující matky a ve vztazích se nejeví žádné problémy.

Otec má 46 let, je vysokoškolsky vzdělaný, národností Kubáнець, matka uvedla rasu černochoch. Mluví španělsky a anglicky. O rodinu se stará pečlivě, zabezpečuje ji finančně a plní úlohu otce. Je zaměstnán jako DJ.

Dcery dvojčata mají tři roky, vzhledem k tomu, že rodiče už pracují, chodí děti do jeslí. Adaptace v jeslích proběhla bez větších problémů.

b) Osobní anamnéza

Matka se narodila do úplné rodiny, její matka byla učitelka jazyků na základní škole a otec kapitán dálkové plavby (nákladní loď – do 1989 na Labi – až k moři, od 1990 v Německu, na Rýnu a přidružených řekách a kanálech). Má o 15 měsíců staršího bratra, který

ted' také pracuje jako kapitán dálkové plavby – nákladní lodě na Rýnu. Myslí, že kvůli malému věkovému rozdílu jsme si s bratrem byli vždy hodně blízcí a to platí do teď. Část dětství prožili s tátou na lodi, ale v posledních letech školky už většinou byli v rodinném domě v Jablonci, odkud pochází. Dětství matka definuje jako pěkné, poměrně aktivní. “Naši s námi často jezdili na výlety, plavala jsem, hrála basketbal, hrála od mala na hudební nástroje, chodila na vandry do Jizerek a do jiných českých hor, jezdila na vodu apod.” Svě dospívání matka hodnotí, že proběhlo poměrně klidně díky tomu, že byla ve skupině podobně smýšlejících, chodila do klubu na koncerty, jezdila na festivaly a podobně. Od roku 2006 bydlí v Praze, kde odešla za prací. Nedokáže zhodnotit, jestli výchova byla přísná, byla daná určitá pravidla, která měla smysl (dávají je doteď) a ta museli dodržovat, když ne, tak se to řešilo. Extra přísné to myslí nebylo, ale úplně volné také ne, je přesvědčena, že přiměřené. Podporu a lásku od rodičů měla vždy. Jedinou krizi, co se týče vztahu s rodiči, prožila respondentka, když se rodiče rozváděli. Cituji slova respondentky: “Asi před 10 lety, to jsem s tátou nekomunikovala, během rozvodu se k nám choval jako idiot... ted' už jsme v pohodě, vyříkali jsme si to.”

Otec se narodil do úplné rodiny jako starší ze dvou chlapců. Jeho bratr je o 16 měsíců mladší a do současnosti mají velmi blízký a hezký vztah. Maminka pracovala jako zdravotní sestra a táta jako vedoucí v automobilovém závodě. Dětství měl hezké, otec hodně cestoval kvůli práci a často jim vozil nějaké věci z cest. Byl poměrně divoké dítě a s bratrem vymýšleli spoustu blbostí a díky tomu se občas s bratrem dostal do menšího průšvihů, ale nic vážného. Matka uvádí, že z toho, co jí manžel o svém dětství vyprávěl, pochopila, že výchovu a hodnoty měli v jeho rodině velmi podobné, jako v její.

Dvojčata Děti byly po roce a půl vztahu plánované a chtěné. Ačkoliv jsou dvojčata (dvojvaječná), tak jsou diametrálně odlišná a to i co se týká vzhledu. Dvojče A je vůdčí, velmi pohybově nadané a nebojácné (například co se týká rychlosti), dvojče B je o něco méně temperamentnější, není submisivní, ale spíš hodně věcí opakuje po sestře. Ta se zase více zajímá o malování. Obě rády zpívají a tančí, i když v jeslích se prý do těchto aktivit moc nezapojují. Mezi sebou mají hezký vztah, jsou naučené věci sdílet, ale také se samozřejmě vůči sobě vymezují, sem tam se pohádají, poperou o hračku a tak.

c) Zdravotní anamnéza

Matka co se týká zdravotního stavu, tak všechno bylo v pořádku, přibližně od 10 let má pylovou alergii, ale jak uvádí, není to nic, s čím by se nedalo žít.

Otec byl do 19 let bez zdravotního problému, na univerzitě studoval trenérství atletiky a učitelství tělesné výchovy. V 19 letech měl těžký úraz při tréninku, kdy téměř přišel o jedno oko. To mu museli několikrát operovat, nakonec o něj nepřišel, ale moc dobře na něj nevidí. Profesionálně se trenérství na Kubě nevěnoval, protože to je velmi špatně placené. Jinak jsou momenty, kdy se mu projeví astma, většinou jako reakce na velký stres. Jinak ho zdravotně nic netrápí.

Zdravotní anamnéza dětí:

Děti se narodily jako plánované. Průběh porodu byl velmi náročný a dramatický. Matka měla velkou podporu ze strany partnera během těhotenství. Těhotenství probíhalo relativně v pohodě, vzhledem k tomu, že bylo dvojčetné, matka byla hodně kontrolována. Test na rizikové těhotenství nechtěla a doktorka to nepovažovala za nutné. Vzhledem k tomu, že ve 33. týdnu začala krvácet, byla přijata do nemocnice. Děti jsou narozené císařským řezem ve 34. týdnu (Dvojče A 2120g a Dvojče B 1620g). Porod byl komplikovaný z několika důvodů. Dvojče A mělo z velké části odloučenou placentu a Dvojče B mělo placentu increta (Placenta increta - placenta přeroste hluboko do stěny dělohy až ke svalovině. Objevuje se v 15% případech), což mělo za následek, že matka na operačním stole téměř zemřela, protože během chvilky ztratila přes 2,5 l krve. Matka konstatuje, že doktor, který jí, aby ji zachánil život, musel odebrat dělohu, řekl, že ani sám nevěřil, že to pacientka přežije. Od narození děti samy dýchaly. Dvojče A sice mělo krvácení do mozku, ale naštěstí jen 1. stupně. Z neonatologického oddělení byla matka s dětmi propuštěna po třech týdnech. Během prvního roku děti nedonošenost dohnaly a nezanechalo to na nich žádné následky. Zdravotně nevykazují žádné problémy. Jako miminka měly obě pupeční kýly, Dvojčeti B se to spravilo po aplikaci pásů, které jí matka dávala, ale Dvojčeti A ne (měla ji mnohem větší) a musela ve třech měsících na operaci. Vše proběhlo bez problémů. Od té doby jsou zdravotně v pořádku. Byly bez problému kojené do roku a půl.

d) Školní anamnéza

Matka jako dítě ve škole jsem prospívala bez problémů.

Otec Ve škole prospíval bez problémů, řazen spíše mezi chytrější děti.

Dvojčata Obě rády zpívají a tančí, i když v jeslích se do těchto aktivit moc nezapojují.

KATAMNÉZA

Matka uvádí, že jejich kulturní hodnoty se nelišily, a tudíž neprožívali kulturní šok. Definuje proces spolusžívání takto: “Spolusžívání proběhlo vlastně docela v pohodě. U nás byl v zásadě největší problém jeho nedochvilnost (někdy až v řádu hodin!) což se tak nějak vyřešilo, když jsme spolu začali bydlet. Nevím, jestli jsem čekala, jestli to bude těžké nebo lehké, nebo já nevím jaké, nechala jsem to plynout. Ve výsledku jsem zjistila, že ve spoustě věcech se naše kultury neliší. Oba jsme vyrůstali v komunismu, na Kubu se dlouho dováželo všechno možné z východní Evropy. Kupodivu vyrostl tak jako já na Krtečkovi, Patovi a Matovi, Bolkovi a Lolkovi, Arabele, Jen počkej zajíci apod. Podobné to je i s některými potravinami, které se tam od nás dovážely. Myslím, že důležitější je to, jaké uznává hodnoty a jak byl vychováván. A v tom jsme si hodně podobní. Jeho rodiče zastávají velmi podobné hodnoty jako moji rodiče a to je to, co nám předali. Takže vlastně ani moc rozdílů nevnímám, tedy těch kulturních. Já se naučila více neřešit to, že někdy se může přijít někam na poslední chvíli. On se naučil respektovat můj čas a pracovní rytmus.” Matka uvádí, že manžel začal respektovat pravidla neboť si uvědomil partnerčinu pracovní vyčerpání. Vzhledem k tomu, že uznávají stejné hodnoty a že mají velmi často podobný pohled na svět, věci kolem nich, vztah nějak plyne v pohodě. Některé věci bylo potřeba ujasnit, ale byly to spíše jen drobnosti. Manželka uvádí, že před dětmi nevystupuje proti němu a on proti ní, z toho důvodu, že si nechtějí vzájemně podkopávat autoritu a shazovat toho druhého před dětmi, nedává to smysl a myslí, že by se to nemělo dělat. Jejich přístup nám tedy symbolizuje jakousi vzájemnou dohodu ve výchově. Co se týče výchovných stylů, matka uvádí, že je to kombinace vysvětlování a příkazů. Děti, jak matka uvádí, jsou teď v období vzdoru (+ jejich temperament), tak občas nastanou vyhocené situace, kdy reagujeme příkazem. Vše se snažíme většinou vysvětlit. Matka hodnotí partnerství jako vyrovnané, ani jeden není výrazně submisivní ani dominantní. Nikdy neměli větší problémy se na něčem domluvit. Partneři chovají vůči sobě respekt. Matka věří, že tím, že cestovala, a díky její výchově je poměrně otevřená ve vnímání jiných kultur. Má krédo, že vztahy (jakékoliv) staví na tom, co dva spojuje, ne na tom, čím se dva od sebe liší. Zdá se jí, že partner to má obdobně. V jedné věci definuje matka výchovu Kubánců jinou, a to je ve způsobu reakcí. Děti tam jsou vychovávány ve smyslu, „když ti někdo jednu natáhne, tak nejdřív mu to vrať a pak zavolej mě, matku“. Matka nejdříve úplně nevěděla, jak se k tomu má stavět, neboť zastává názor, že agresivita vhodná není. V širším kontextu je to forma učení vyřešit si svou situaci sám. Matka tento jev objasňuje: “Vzhledem k tomu, že holky nejsou bílé a nikdy nebudou a já s nimi vždycky

nebudu, tak z nich chceme vychovat silné osobnosti, které se různých rasistických a jiných nárážek nezaleknou.” Zároveň matka klade obrovský důraz, že jako sestry se musí chránit. To jim pořád vysvětluje a toho si moc vážím. Co se týká jídla, tak vaří jak evropská, tak kubánská jídla. Otec není věřící, matka ano, ale není praktikující. Slaví evropské křesťanské svátky. Jazyk vnímá matka bez problémů. Typ školy nechal partner na matce, ale co se týká zájmů, tak by rád, aby děti sportovaly, takže se bude rozhlížet po nějaké atletice, ale pak se podřídí tomu, co jim půjde a co je bude bavit. Co se týče náboženství, děti jsou vychovávány v křesťanské etice, což je to, v čem žijí v Evropě více méně. Na jménech se partneři dohodli bez problémů, tím, že jsou dvě, tak každá se jmenuje po jedné babičce. Ohledně jídla nevznikají žádné problémy. Tradice uznávají všechny. S širší rodinou se setkávají a mají dobré vztahy. S českou rodinou více, s kubánskou tolik ne, protože je drahá cesta. Otcova matka tu byla na 3 měsíce, když dětem byl půlrok. Na Kubu se rodina chystá vyrazit na podzim. Stýkají se i s dalšími multikulturními rodinami.

“Multikulturní vztah je hodně o respektu k osobě, k jeho kultuře, k tomu, čím v životě prošel a kam se dostal. Myslím, že ale tohle by mělo být ve všech vztazích, bez ohledu na národnost partnerů. Ve vztahu je kvůli jazyku, který vždy pro jednoho není rodný, potřeba mluvit na rovinu, žádné „mezi řádky“, „jinotaje“ a „dvojí významy“. Ty jsou totiž dány hodně kulturou a tím, jak se liší kultury, se mění to, jak každý tyto „mezi řádky“, „jinotaje“ a „dvojí významy“ chápe. Díky tomu může vzniknout hodně nedorozumění. Takže to, že ve vztahu mluvíme rodným jazykem mého partnera, beru jako výhodu v tom, že mě to naučilo komunikovat jasně. A to jsem si vzala obecně do všech oblastí mého života. Je to také obohacující, otevírá to obzory a ukazuje nám to, že věci nejsou černobílé.” Co se týče přístupu okolí, nevnímá respondentka ani obdiv, ani rasismus. Připisuje to také faktu, že má kolem sebe hodně kamarádů, co žijí v mezinárodních vztazích, ať už to jsou lásky z Erasmu z dob studií, nebo to jsou kamarádky a kamarádi, co hodně cestují/cestovali a prostě se zamilovali někde jinde než v Čechách.

DIAGNÓZA

Dětem jsou teprve tři roky, matka poukazuje na to, že se nevnímají jinak. Ani v jeslích na to, že jsou mulatky, nikdo nereagoval, takže se děti nijak neptaly. Matka si ale uvědomuje, že to brzy začnou řešit. “Zřejmě od září, kdy holky nastoupí do MŠ, neboť tam bude nový kolektiv a děti už jsou v těch 3 a půl, čtyřech letech dost zvědavé a vnímavé a budou se asi ptát, proč mají holky jinou barvu kůže...”

PROGNÓZA

Matka uvádí, že by byli s partnerem rádi, aby z nich vyrostly silné, rozumné, vzdělané bytosti, které budou respektovat ostatní a budou stát nohama na zemi. “Oba jsme hrdí rodiče, chceme je rozvíjet a podporovat v tom, co jim půjde a co je bude bavit.”